

<i>Rodzaj dokumentu:</i>	Osiągnięcia uczniów kończących VIII klasę szkoły podstawowej. Sprawozdanie za rok 2021 Województwo wielkopolskie
<i>Egzamin:</i>	Egzamin ósmoklasisty
<i>Przedmiot:</i>	Język polski
<i>Termin egzaminu:</i>	25 maja 2021 r.
<i>Data publikacji dokumentu:</i>	17 września 2021 r.

Opracowanie

Wioletta Łakoma-Sabat (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Bożena Mrugalska (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu)
Maria Michłowicz (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie)

Redakcja

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
dr Marcin Smolik (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne

Andrzej Kaptur (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca

Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Mariola Jaśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Pracownie ds. Analiz Wyników Egzaminacyjnych okręgowych komisji egzaminacyjnych

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa

tel. 22 536 65 00, fax 22 536 65 04

e-mail: sekretariat@cke.gov.pl

www.cke.gov.pl

Opracowanie dla województwa wielkopolskiego

Małgorzata Pastusiak
Anna Sperling
Wioleta Śmigielska

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu

ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60, fax 61 852 14 41
e-mail: sekretariat@oke.poznan.pl
www.oke.poznan.pl

Spis treści

1. Opis arkusza standardowego	5
2. Dane dotyczące populacji uczniów	5
3. Przebieg egzaminu	6
4. Podstawowe dane statystyczne	7
Komentarz	17
Podstawowe informacje o arkuszach dostosowanych	68

1. Opis arkusza standardowego

W roku szkolnym 2020/2021 egzamin ósmoklasisty z języka polskiego został przeprowadzany na podstawie wymagań egzaminacyjnych określonych w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r.¹

Uczniowie bez dysfunkcji oraz uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się rozwiązywali zadania zawarte w arkuszu standardowym. Arkusz standardowy zawierał 19 zadań. Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań można było uzyskać maksymalnie 45 punktów, w tym 12 punktów rozwiązanie zadań zamkniętych oraz 33 punkty za rozwiązanie zadań otwartych. Arkusz składał się z dwóch części. Pierwsza część zawierała 18 zadań zorganizowanych wokół dwóch tekstów zamieszczonych w arkuszu: tekstu literackiego (fragmentu *Pana Tadeusza Adama Mickiewicza*) oraz tekstu nieliterackiego (*Przyjaciel mądrości* Tadeusza Płużańskiego). Zadania otwarte w tej części arkusza sprawdzały m.in. znajomość treści i problematyki wybranych lektur obowiązkowych oraz umiejętność interpretacji tekstu kultury – kart z kalendarza inspirowanych lekturami obowiązkowymi, napisania zaproszenia. W drugiej części arkusza uczeń wybierał jeden z dwóch tematów wypracowania: rozprawkę albo opowiadanie.

2. Dane dotyczące populacji uczniów

TABELA 1. UCZNIOWIE ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZU STANDARDOWYM

Liczba uczniów		34470
Uczniowie	bez dysleksji rozwojowej	31347
	z dysleksją rozwojową	3123
	dziewczęta	16752
	chłopcy	17718
	ze szkół na wsi	13977
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	7622
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	7175
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	5696
	ze szkół publicznych	32928
	ze szkół niepublicznych	1542

Z egzaminu zwolniono 20 uczniów – laureatów i finalistów olimpiad przedmiotowych oraz laureatów konkursów przedmiotowych o zasięgu wojewódzkim lub ponadwojewódzkim.

¹ Załącznik nr 1 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. poz.493, z późn. zm.).

UCZNIOWIE ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZACH DOSTOSOWANYCH

TABELA 2.

Uczniowie	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	167
	słabowidzący i niewidomi	66
	słabosłyszący i niesłyszący	79
	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	539
	z afazją	26
	z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym	25
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	12
	o których mowa w art. 165 ust. 1 ustawy ² (cudzoziemcy)	295
Ogółem	1209	

3. Przebieg egzaminu

TABELA 3. INFORMACJE DOTYCZĄCE PRZEBIEGU EGZAMINU

Termin egzaminu	25 maja 2021 r.		
Czas trwania egzaminu	120 minut dla uczniów rozwiązujących zadania w arkuszu standardowym lub czas przedłużony zgodnie z przyznanym dostosowaniem		
Liczba szkół	1135		
Liczba zespołów egzaminatorów	25		
Liczba egzaminatorów	502		
Liczba obserwatorów ³ (§ 7 ust. 1)	45		
Liczba unieważnień ⁴	art. 44zzv pkt 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez ucznia	-
	art. 44zzv pkt 2	wniesienia lub korzystania przez ucznia w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	-
	art. 44zzv pkt 3	zakłócania przez ucznia prawidłowego przebiegu egzaminu ósmoklasisty	-
	art. 44zzw ust. 1	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez ucznia	-
	art. 44zzy ust. 7	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty	1
	art. 44zzy ust. 10	niemożności ustalenia wyniku (np. zaginięcie karty odpowiedzi)	-
		inne (np. złe samopoczucie ucznia)	1
Liczba wglądów ⁴ (art. 44zzz ust. 1)	176		

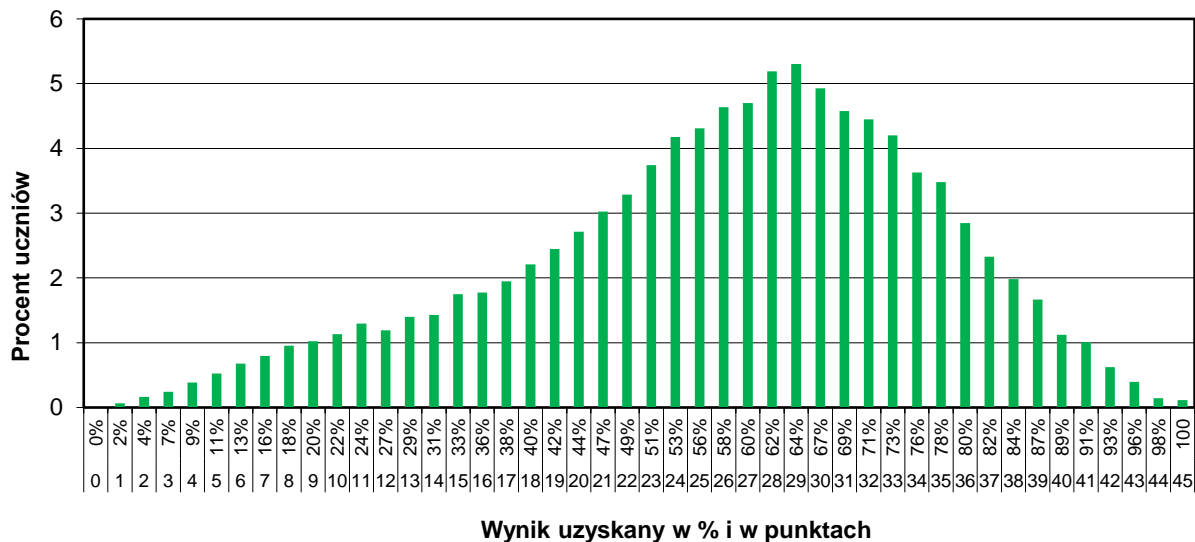
² Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 910).

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty (Dz.U. z 2020 r. poz. 1361).

⁴ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2020 r. poz. 1327 ze zm.).

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki uczniów

WYKRES 1. ROZKŁAD WYNIKÓW UCZNIÓW

TABELA 4. WYNIKI UCZNIÓW – PARAMETRY STATYSTYCZNE

Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
34470	0	100	60	64	57,79	18,97

Wyniki uczniów w procentach, odpowiadające im wartości centyli i wyniki na skali staninowej

TABELA 5. WYNIKI UCZNIÓW W PROCENTACH, ODPOWIADAJĄCE IM WARTOŚCI CENTYLI I WYNIKI NA SKALI STANINOWEJ

Język polski						
wynik procentowy	wartość centyla	stanin	wynik procentowy	wartość centyla	stanin	
0	1	1	49	28	4	
2	1		51	32		
4	1		53	36		
7	1		56	40		
9	1		58	44	5	
11	2		60	49		
13	2		62	54		
16	3		2	64	59	6
18	4			67	64	
20	5			69	69	
22	6	71		74	7	
24	7	73		78		
27	8	76		82	8	
29	9	78		86		
31	11	80		89		
33	12	3		82	92	9
36	14			84	94	
38	16		87	96		
40	18		89	98		
42	20		91	99		
44	22		93	100		
47	25		96	100		
			98	100		
			100	100		

Wyniki w skali centylowej i staninowej umożliwiają porównanie wyniku ucznia z wynikami uczniów w całym kraju. Na przykład, jeśli uczeń z języka polskiego uzyskał 76% punktów możliwych do zdobycia (wynik procentowy), to oznacza, że jego wynik jest taki sam lub wyższy od wyniku 82% wszystkich zdających (wynik centylowy), a niższy od wyniku 18% zdających i znajduje się on w 7. staninie.

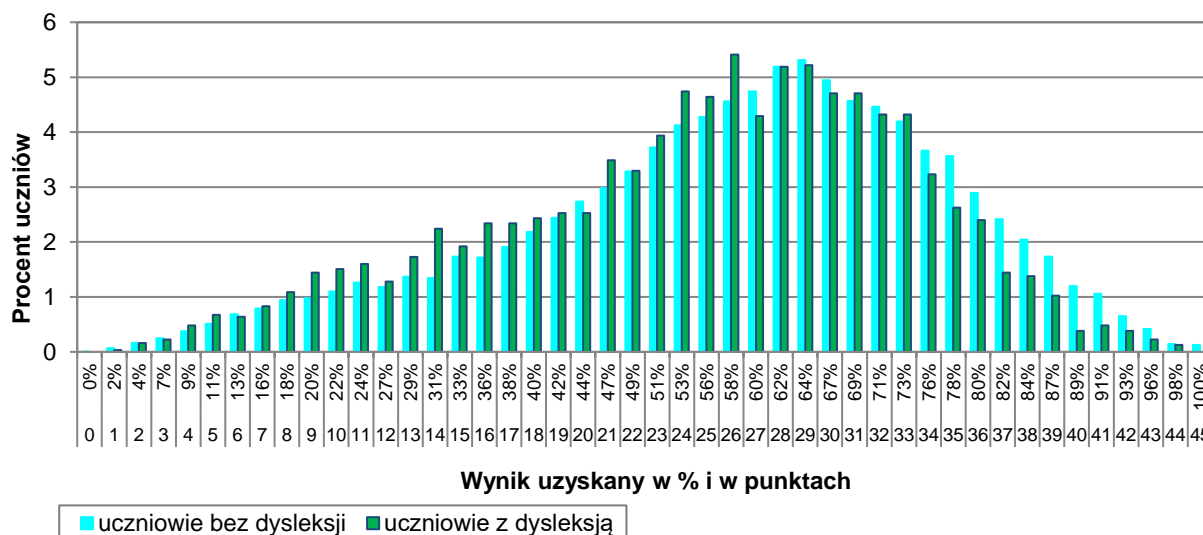
Średnie wyniki szkół⁵ na skali staninowej

TABELA 6. WYNIKI SZKÓŁ NA SKALI STANINOWEJ

Stanin	Przedział wyników (w %)
1	7–41
2	42–48
3	49–52
4	53–57
5	58–61
6	62–65
7	66–69
8	70–74
9	75–90

Skala staninowa umożliwia porównywanie średnich wyników szkół w poszczególnych latach. Uzyskanie w kolejnych latach takiego samego średniego wyniku w procentach nie oznacza tego samego poziomu osiągnięć.

Wyniki uczniów bez dysleksji oraz uczniów z dysleksją rozwojową

WYKRES 2. ROZKŁADY WYNIKÓW UCZNIÓW BEZ DYSLEKSJI ORAZ UCZNIÓW Z DYSLEKSJĄ ROZWOJOWĄ

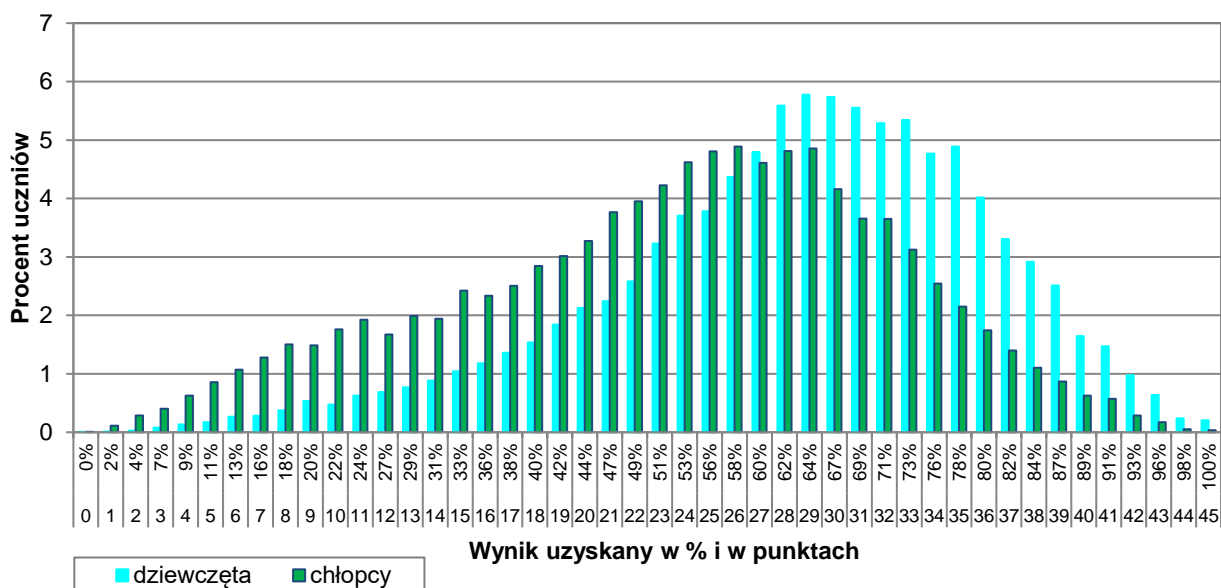
⁵ Ilekcioć w niniejszym sprawozdaniu jest mowa o wynikach szkół w 2021 roku, przez szkołę należy rozumieć każdą placówkę, w której liczba uczniów przystępujących do egzaminu była nie mniejsza niż 5. Wyniki szkół obliczono na podstawie wyników uczniów, którzy wykonywali zadania z zestawu OPOP-100-2105.

TABELA 7.

WYNIKI UCZNIÓW BEZ DYSLEKSJI ORAZ UCZNIÓW Z DYSLEKSJĄ ROZWOJOWĄ – PARAMETRY STATYSTYCZNE

	Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
Uczniowie bez dysleksji	31347	0	100	60	73	58,06	18,98
Uczniowie z dysleksją rozwojową	3123	2	98	58	64	55,02	18,59

Wyniki dziewcząt i chłopców

WYKRES 3. ROZKŁADY WYNIKÓW DZIEWCZĄT I CHŁOPCÓW

TABELA 8.

WYNIKI DZIEWCZĄT I CHŁOPCÓW – PARAMETRY STATYSTYCZNE

Płeć	Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
Dziewczęta	16752	0	100	64	64	63,56	16,90
Chłopcy	17718	0	100	56	58	52,33	19,20

Wyniki uczniów a wielkość miejscowości

TABELA 9. WYNIKI UCZNIÓW W ZALEŻNOŚCI OD LOKALIZACJI SZKOŁY – PARAMETRY STATYSTYCZNE

	Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
Wieś	13977	2	100	58	62	56,60	18,30
Miasto do 20 tys. mieszkańców	7622	0	100	56	64	54,32	19,50
Miasto od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	7175	0	100	62	64	58,66	19,16
Miasto powyżej 100 tys. mieszkańców	5696	4	100	67	67	64,24	17,96

Wyniki uczniów szkół publicznych i szkół niepublicznych

TABELA 10. WYNIKI UCZNIÓW SZKÓŁ PUBLICZNYCH I SZKÓŁ NIEPUBLICZNYCH – PARAMETRY STATYSTYCZNE

	Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
Szkoła publiczna	32928	0	100	60	64	57,61	18,82
Szkoła niepubliczna	1542	0	100	67	71	61,53	21,62

Poziom wykonania zadań

TABELA 11. POZIOM WYKONANIA ZADAŃ

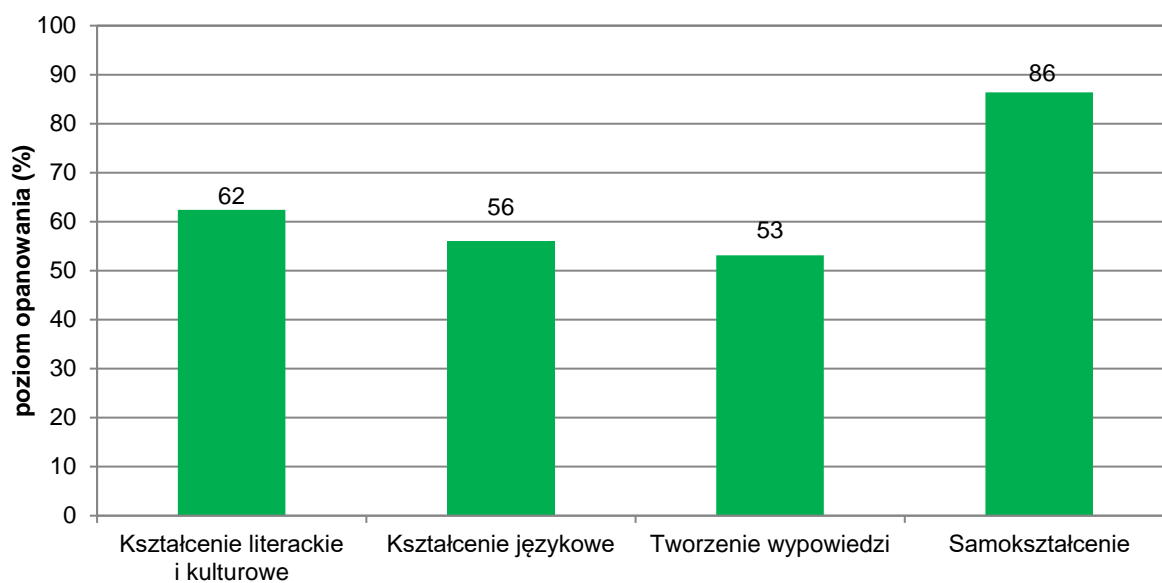
Wymagania egzaminacyjne 2021			
Numer zadania	Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
1.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...]. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej [...].	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 9) porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie. Lektura obowiązkowa: Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i> .	51
2.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...]. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej [...].	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 3) wyszukuje w tekście potrzebne informacje [...]. Lektura obowiązkowa: Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i> .	49
3.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...]. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej [...].	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 7) wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście [...]. Lektura obowiązkowa: Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i> .	76
4.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...]. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej [...].	1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: 7) charakteryzuje i ocenia bohaterów. 2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 7) wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście [...]. Lektura obowiązkowa: Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i> .	57
5.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...]. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej [...].	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 7) wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście [...]. Lektura obowiązkowa: Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i> .	60
6.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...]. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej [...].	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 3) wyszukuje w tekście potrzebne informacje [...]. Lektura obowiązkowa: Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i> .	70
7.1.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej [...] oraz umiejętność mówienia o niej z wykorzystaniem odpowiedniej terminologii.	1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: 1) rozpoznaje rodzaje literackie: epika [...]; określa cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju. Lektury obowiązkowe: Jan Kochanowski, <i>Tren VIII</i> Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i> Henryk Sienkiewicz, <i>Quo vadis</i> Juliusz Słowacki, <i>Balladyna</i> .	44
7.2.			17
8.	IV. Samokształcenie. 3. Rozwijanie umiejętności rzetelnego korzystania ze źródeł wiedzy [...]. I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia [...] innych tekstów kultury.	IV. Samokształcenia. Uczeń: 1) rzetelnie [...] korzysta z informacji. 2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 8) rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi.	86
9.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia [...] innych tekstów kultury. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej. III. Tworzenie wypowiedzi. 4. Poznawanie podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 11) interpretuje dzieła sztuki [...]; 15) znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej [...] nawiązania do tradycyjnych wątków literackich. Lektury obowiązkowe: Antoine de Saint-Exupéry, <i>Mały Książę</i> Juliusz Słowacki, <i>Balladyna</i>	87

	[...].	Adam Mickiewicz, <i>Dziady</i> cz. II Charles Dickens, <i>Opowieść wigilijna</i> . 1. Elementy retoryki. Uczeń: 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia [...] argumentów przy tworzeniu [...] tekstów argumentacyjnych.		
10.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...].	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 3) wyszukuje w tekście potrzebne informacje [...]; 4) odróżnia zawarte w tekście informacje ważne od informacji drugorzędnych.	90	
11.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia [...] innych tekstów kultury.	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 5) wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio (ukryte).	81	
12.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia [...] innych tekstów kultury.	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 3) wyszukuje w tekście potrzebne informacje [...]; 7) wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście [...].	60	
13.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia [...] innych tekstów kultury.	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 3) wyszukuje w tekście potrzebne informacje [...].	54	
14.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia [...] innych tekstów kultury.	2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 8) rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi.	77	
15.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...]. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej [...]. III. Tworzenie wypowiedzi. 4. Poznawanie podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania [...].	1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: 18) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi [...]. Lektury obowiązkowe. 1. Elementy retoryki. Uczeń: 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia [...] argumentów przy tworzeniu [...] tekstów argumentacyjnych.	36	
16.	II. Kształcenie językowe. 2. Rozwijanie rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych [...].	1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń: 1) rozpoznaje w wypowiedziach podstawowe części mowy ([...] przymiotnik [...]); 4) rozpoznaje podstawowe funkcje składniowe wyrazów użytych w wypowiedziach ([...] przydawka [...]).	39	
17.	II. Kształcenie językowe. 2. Rozwijanie rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych [...].	1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń: 2) rozpoznaje w tekście formy przypadków, liczb [...] rozumie ich funkcje w wypowiedzi.	65	
18.	Treść i forma	III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Rozwijanie umiejętności wypowiedziania się w określonych formach wypowiedzi pisemnych.	70	56
	Poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna	II. Kształcenie językowe. 4. Kształcenie umiejętności poprawnego pisania zgodnego z zasadami pisowni polskiej.	29	

19.	Realizacja tematu wypowiedzi	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...]. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej [...]. 3. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej [...]. III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach wypowiedzi pisemnych.	1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: 15) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji. Zna lektury obowiązkowe. 2. Mówienie i pisanie. Uczeń: 2) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: [...] rozprawka, opowiadanie [...].	81	53
	Elementy retoryczne / Elementy twórcze	III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach wypowiedzi pisemnych. 4. Poznanie podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania [...].	1. Elementy retoryki. Uczeń: 1) funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę; 2) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi [...]; 3) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych oraz stosuje rytm akapitowy (przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych); 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki [...]; 5) odróżnia przykład od argumentu; 6) przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego; 7) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie. 2. Mówienie i pisanie. Uczeń: 2) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: [...] rozprawka, opowiadanie [...].	56	
	Kompetencje literackie i kulturowe	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich [...]. 2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej [...]. 3. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej [...].	1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: 15) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji; 20) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty [...]. Zna lektury obowiązkowe.	70	
	Kompozycja tekstu	III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach wypowiedzi pisemnych. 3. Rozwijanie umiejętności stosowania środków stylistycznych, dbałości o estetykę tekstu oraz umiejętności organizacji tekstu.	1. Elementy retoryki. Uczeń: 2) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi [...]; 3) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych oraz stosuje rytm akapitowy	75	

			(przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych); 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki [...]; 5) odróżnia przykład od argumentu; 6) przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego. 2. Mówienie i pisanie. Uczeń: 2) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: [...] rozprawka, opowiadanie [...].		
	Styl	III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Rozwijanie umiejętności wypowiedziania się w określonych formach wypowiedzi pisemnych. 3. Rozwijanie umiejętności stosowania środków stylistycznych, dbałości o estetykę tekstu oraz umiejętności organizacji tekstu.	1. Elementy retoryki. Uczeń: 3) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych oraz stosuje rytm akapitowy (przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych); 2. Mówienie i pisanie. Uczeń: 2) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: [...] rozprawka, opowiadanie [...].	79	
	Język	II. Kształcenie językowe. 2. Rozwijanie rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych oraz formowanie odpowiedzialności za własne zachowania językowe.	3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń: 2) rozróżnia normę językową wzorcową oraz użytkową i stosuje się do nich; 4) świadomie posługuje się różnymi formami językowymi [...].	21	
	Ortografia	II. Kształcenie językowe. 2. Rozwijanie rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych oraz formowanie odpowiedzialności za własne zachowania językowe.	4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń: 1) pisze poprawnie pod względem ortograficznym.	30	
	Interpunkcja	II. Kształcenie językowe. 2. Rozwijanie rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych oraz formowanie odpowiedzialności za własne zachowania językowe.	4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń: 7) poprawnie używa znaków interpunkcyjnych [...].	20	

Średnie wyniki uczniów w zakresie poszczególnych obszarów umiejętności

WYKRES 4. ŚREDNIE WYNIKI UCZNIÓW W ZAKRESIE POSZCZEGÓLNYCH OBSZARÓW UMIEJĘTNOŚCI

Komentarz opracowany na podstawie wyników krajowych

Na tegorocznym egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego uczniowie rozwiązywali zadania zamknięte i otwarte obejmujące treści zapisane w wymaganiach egzaminacyjnych. Zadania sprawdzały stopień opanowania wiadomości i umiejętności określonych w wymaganiach ogólnych i szczegółowych.

Arkusze składały się z dwóch części. Pierwsza zawierała 2 wiązki zadań – łącznie 18 zadań – skupionych wokół tekstów zamieszczonych w arkuszu – tekstu literackiego oraz tekstu nieliterackiego. Druga część to wypracowanie.

Pierwsza wiązka (zadania 1.–8.) odnosiła się do fragmentu utworu Adama Mickiewicza pt. *Pan Tadeusz*. Zadania sprawdzały nie tylko znajomość lektury obowiązkowej, ale także stopień opanowania umiejętności z zakresu czytania utworów literackich oraz odbioru tekstów kultury. W zadaniu 9. natomiast istotna była znajomość lektur obowiązkowych ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności odczytywania tekstów ikonicznych.

Druga wiązka (zadania 10.–16.) odnosiła się do tekstu Tadeusza Płużańskiego *Przyjaciel mądrości*. Zadania sprawdzały umiejętność odbioru tekstów kultury, umiejętność wnioskowania i argumentowania oraz kompetencje z zakresu kształcenia językowego. W arkuszu znalazło się również zadanie wymagające od uczniów wiedzy i umiejętności z zakresu gramatyki (zadanie 17.) oraz zadanie wymagające umiejętności tworzenia formy użytkowej – zaproszenia (zadanie 18.).

Zadania w obu wiązkach sprawdzały umiejętności zapisane przede wszystkim w trzech obszarach podstawy programowej: *Kształcenie literackie i kulturowe*, *Kształcenie językowe*, *Tworzenie wypowiedzi*.

W drugiej części arkusza uczeń wybierał jeden z dwóch tematów wypracowania: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym – *Napisz rozprawkę, w której rozważysz trafność stwierdzenia, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie. W argumentacji odwołaj się do wybranej lektury obowiązkowej oraz do innego utworu literackiego* albo wypowiedź o charakterze twórczym – *Wyobraź sobie, że jeden z bohaterów literackich z lektury obowiązkowej przeniósł się do Twojego świata. Napisz opowiadanie o waszej wspólnej przygodzie, podczas której bohaterowi temu przyznano tytuł Przyjaciela Mądrości. Wypracowanie powinno dowodzić, że dobrze znasz wybraną lekturę obowiązkową.* Pisemna wypowiedź zdającego powinna liczyć co najmniej 200 wyrazów.

Umiejętność czytania utworów literackich i odbioru tekstów kultury

W tym roku na egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego umiejętność czytania utworów literackich i odbioru tekstów kultury sprawdzano za pomocą zadań zamkniętych różnego typu – wielokrotnego wyboru, na dobieranie, prawda-falsz oraz zadań otwartych krótkiej i rozszerzonej odpowiedzi.

Umiejętność rozumienia utworów literackich sprawdzały zadania zamknięte – od 1. do 3. oraz zadania 6. i 7.1. – skupione wokół fragmentu *Pana Tadeusza*. Wśród zadań otwartych, badających wspomnianą wyżej umiejętność i związanych z fragmentem epopei narodowej, znalazły się zadania 4., 5. i 7.2. Wszystkie informacje potrzebne do udzielenia poprawnych odpowiedzi były zawarte w przytoczonym fragmencie *Pana Tadeusza*. Natomiast w zadaniu 6., aby sprostać wymaganiom określonym w poleceniu, należało wykorzystać nie tylko informacje zamieszczone we fragmencie, ale również wykazać się znajomością całego utworu Adama Mickiewicza.

Zadanie 1. odnosiło się do sytuacji opisanej w przytoczonym w arkuszu egzaminacyjnym fragmencie epopei Adama Mickiewicza. Polegało na odtworzeniu kolejności argumentacji Sędziego na podstawie jego wypowiedzi. Zadanie sprawdzało umiejętność porządkowania informacji. Okazało się umiarkowanie trudne – 53% ósmoklasistów prawidłowo uporządkowało informacje.

Za pomocą zadania 2. badano, czy tegoroczni ósmoklasiści nabyli umiejętność wyszukiwania potrzebnych informacji. Zgodnie z poleceniem należało wskazać odpowiedź na pytanie, co było bezpośrednim pretekstem do zabrania głosu przez Sędziego. Połowa zdających (50% ósmoklasistów) jako pretekst słusznie wskazała reakcję Podkomorzego na zachowanie Tadeusza.

W zadaniu 3. udzielenie poprawnej odpowiedzi wymagało wyciągnięcia wniosków z przesłanek zawartych w prezentowanym fragmencie utworu literackiego oraz oceny prawdziwości podanych stwierdzeń. Oczekiwano, że zdający na podstawie przytoczonego fragmentu *Pana Tadeusza* wyciągną wnioski dotyczące tego, czy opanowanie zasad staropolskiej grzeczności wymaga wysiłku oraz wyszukają opinię Sędziego dotyczącą grzeczności mężczyzn wobec kobiet. Zadanie okazało się łatwe – zadanie poprawnie rozwiązało 78% ósmoklasistów.

Równie łatwe dla tegorocznych zdających było zadanie 6. – kolejne wśród zadań zamkniętych badających umiejętność czytania utworów literackich i odbioru tekstów kultury. Poprawnej odpowiedzi udzieliło 71% zdających. W tym zadaniu uczniowie, aby udzielić poprawnej odpowiedzi, musieli wykazać się nie tylko umiejętnością wyszukiwania informacji we fragmencie zamieszczonym w arkuszu, ale także wiedzą na temat całego utworu *Pana Tadeusza*. W zadaniu należało ocenić prawdziwość stwierdzeń dotyczących panującego w Soplicowie obyczaju zasiadania gości do uroczystych posiłków oraz przyczyny nazywania Soplicowa „centrum polszczyzny”.

Wśród zadań otwartych badających umiejętność czytania utworów literackich i odbioru tekstów kultury w oparciu o zamieszczony w arkuszu fragment lektury znalazły się zadania 4. oraz 5. Oba okazały się dla tegorocznych zdających umiarkowanie trudne – w zadaniu 4. poprawnej odpowiedzi udzieliło 62% uczniów, a w zadaniu 5. – 63%.

W zadaniu 4. należało wyjaśnić, dlaczego – według Sędziego – grzeczność jest ważna. Aby udzielić poprawnej odpowiedzi, zdający powinni byli prześledzić argumentację, którą posłużył się Sędzia, wygłaszając swoją naukę o grzeczności. Poprawne były te odpowiedzi, w których zdający nie cytowali sformułowań użytych przez bohatera, ale wyjaśniali sens wypowiedzi Sędziego.

Poniżej zamieszczono przykładowe rozwiązania zadania 4. ocenione na 1 punkt¹.

Przykład 1.

Sędzia uważa, że grzeczność jest ważna, bo dzięki niej niezależnie od pozycji społecznej, będziemy postrzegani, jako ludzie wychowani, grzeczni i uprzejmi.

Przykład 2.

Według Sędziego Soplicy grzeczność jest ważna, ponieważ okazując ją ludziom, pokazujemy nasz szacunek względem innych, jak również naszą kulturę osobistą.

Przykład 3.

Według Sędziego grzeczność jest ważna, ponieważ ucząc się zachowywać się dobrze poznajemy swoją wartość. Uważa również, że każdemu należy się szacunek i odpowiednie zachowanie w stosunku do drugiej osoby.

W rozwiązaniach uznanych za niepoprawne zdający – zamiast formułować argumenty – wymieniali cechy grzeczności lub formułowali argumenty niewynikające z wypowiedzi Sędziego. Za błędne uznano m.in. następujące rozwiązania:

Przykład 4.

Sędzia uważa, że grzeczność jest rzeczą wielce istotną, i że należy się ona wszystkim, bez wyjątku.

Przykład 5.

Dlatego, że grzeczność jest bardzo ważną i dobrą cechą, a w szczególności dla dziewczyn.

Zadanie 5. wymagało od zdających wyciągnięcia wniosków z przesłanek zawartych w tekście. Uczniowie mieli wyjaśnić sens sformułowania użytego przez Sędziego: *Ale co dzień postrzegam, jak młodzież cierpi na tym, / Że nie ma szkół uczących żyć z ludźmi i światem.* Istotne było spostrzeżenie tego, że Sędzia ubolewa nad stratą, którą ponosi młodzież z tego powodu, że szkoły nie uczą umiejętności społecznych, w tym odpowiedniego zachowania się wśród ludzi. Poprawne rozwiązania zawierające te spostrzeżenia ilustrują zamieszczone poniżej przykłady ocenione na 1 punkt.

Przykład 6.

Sędzia twierdzi, że nie ma szkół, które uczyłyby grzeczności i wychowania. Zauważa, że coraz więcej młodych ludzi nie zna obyczajów panujących na świecie.

Przykład 7.

To sformułowanie oznacza, że młodzież traci na tym, że nie uczy się jej odpowiedniego postępowania z ludźmi i w ogóle zasad grzeczności i dobrego wychowania.

Przykład 8.

Sędzia dostrzega dzisiaj skutki wychowania szkolnego. Uważa on, że tutejsze szkoły uczą tylko poszczególnych zagadnień, a nie życia z innymi i prawidłowego wychowania.

¹ Uwaga! We wszystkich cytowanych w komentarzu wypowiedziach zachowano oryginalny zapis (stylistykę, składnię, ortografię i interpunkcję).

W rozwiązaniach niepoprawnych zdający często (dosłownie) odczytywali znaczenie wyrazu *cierpieć*. Pomijali kontekst sytuacji opisanej we fragmencie *Pana Tadeusza*. Sędzia bowiem dostrzega, że Tadeusz zachował się niegrzecznie wobec Podkomorzanki. Poruszony zachowaniem bratanka, który przecież wrócił z nauk w stolicy, a mimo to nie potrafi właściwie zachować się w towarzystwie, wygłasza opinię na temat szkół.

Poniżej zamieszczono przykłady błędnych rozwiązań:

Przykład 9.

Chodzi o to, że nastały teraz ciężkie czasy i młodzież teraz cierpi na tym bo nie mogą dowartościować swojej nauki.

Przykład 10.

W sformułowaniu chodzi o to, że dzisiejsza młodzież cierpi na braku szkół, które uczą w jaki sposób zachowywać się wśród ludzi.

W dwuczęściowym zadaniu 7. badano, czy uczeń potrafi rozpoznać rodzaje literackie, określić cechy charakterystyczne dla utworów epickich i przypisać konkretny utwór do odpowiedniego rodzaju literackiego.

W zadaniu 7.1. uczniowie mieli za zadanie wskazać – spośród czterech zaproponowanych tytułów lektur obowiązkowych – tytuł utworu należącego do tego samego rodzaju, do którego należy *Pan Tadeusz*. Uczniowie mieli do wyboru dwa przykłady dramatu (*Zemsta* Aleksandra Fredry i *Balladyna* Juliusza Słowackiego), jeden przykład liryki (*Tren VIII* Jana Kochanowskiego) i jeden przykład epiki (*Quo vadis* Henryka Sienkiewicza). Zadanie poprawnie rozwiązało 46% ósmoklasistów, wskazując *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza jako utwór należący do tego samego rodzaju literackiego co *Pan Tadeusz*.

W zadaniu 7.2. należało podać jedną cechę charakterystyczną dla rodzaju literackiego, do którego należy *Pan Tadeusz*. 19% zdających sprostало temu wymaganiu. Wśród poprawnych odpowiedzi zdający najczęściej wskazywali następujące: *o zdarzeniach opowiada narrator*, *cechą charakterystyczną epiki jest fabuła* albo *wielowątkowa fabuła*. Typową błędną odpowiedzią w tym zadaniu było wskazywanie cech gatunkowych epepei zamiast rodzajowych epiki.

Zdarzało się również, że uczniowie, udzielając błędnej odpowiedzi w zadaniu 7.1., sugerowali się nią i udzielali błędnej odpowiedzi w zadaniu 7.2., np. *„Pan Tadeusz” należy do liryki, która wyróżnia się między innymi podziałem na wersy albo tekst składa się z wielu rymów* czy też *pisany jest wierszem*.

Poprawne rozwiązanie świadczące o zrozumieniu treści polecenia oraz różnic między rodzajem i gatunkiem literackim ilustruje zamieszczony poniżej skan uczniowskiej odpowiedzi w zadaniu 7.

Zadanie 7. (0–2)**7.1. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.**

Do tego samego rodzaju literackiego co *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza należy

- A. *Zemsta* Aleksandra Fredry. - dramat i komedia
- B. *Tren VIII* Jana Kochanowskiego. - lieder
- C. *Balladyna* Juliusza Słowackiego. - dramat i tragedia
- D. *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza. - epika / powieści historyczne

7.2. Podaj jedną cechę charakterystyczną dla rodzaju literackiego, do którego należy *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza.

Charakterystyczną cechą epiki jest to, że o wydarzeniach opowiada narrator.

Umiejętność odbioru tekstu i wyszukiwania w nim potrzebnych informacji sprawdzały również zadania odnoszące się do tekstu nieliterackiego *Przyjaciel mądrości* Tadeusza Płużańskiego (zadania: 10., 11., 12., 13., 14.).

Zadanie 10. okazało się najłatwiejsze dla uczniów. Z podanych pięciu pytań należało wybrać te, na które odpowiedzi zawarto we wskazanych trzech akapitach tekstu. W pełni poprawnie rozwiązało to zadanie 87% zdających. Otrzymali oni maksymalną liczbę punktów – 2 punkty. Natomiast 1 punkt za poprawne przyporządkowanie pytań do dwóch akapitów otrzymało 9% zdających. Poziom wykonania zadania to 91%. Zatem uczniowie bardzo dobrze poradzili sobie z wyszukiwaniem potrzebnych informacji oraz odróżnianiem informacji ważnych od drugorzędnych.

Łatwym zadaniem okazało się także zadanie 11., które wymagało od zdających wyszukiwania w tekście informacji wyrażonych wprost i/lub pośrednio. Do oceny prawdziwości dwóch stwierdzeń niezbędne było pełne zrozumienie tekstu Tadeusza Płużańskiego. Opanowaniem tych umiejętności wykazało się 83% zdających.

Większość uczniów poradziła sobie także z zadaniem 12., w którym należało wykazać się właściwym zrozumieniem tekstu, a w szczególności odczytać refleksję autora na temat relacji pomiędzy wiedzą a mądrością. W rozwiązaniu należało uwzględnić znaczenie wyrazu „relacja”, zatem zdający powinni wykazać zależności między tymi wartościami. Postawionym w zadaniu wymaganiom sprostało 61% ósmoklasistów.

Poniżej zamieszczono przykłady poprawnych rozwiązań ocenione na 1 punkt:

Przykład 11.

Wiedza to informacje, które mogą być podparte np. zdolnością łatwej nauki. Mądrość zaś to znajomość sposobu na wykorzystanie wiedzy, odwaga intelektualna.

Przykład 12.

Według autora tekstu, mądrość różni się od wiedzy – wiedza sama w sobie, jest tylko zbiorem różnych informacji, za to mądrość sprawia, że możemy rozumieć, poznawać i oceniać otaczający nas świat.

Przykład 13.

Według autora tekstu mądrość to zdolność do analizowania, rozumowania i wyciągania wniosków, z kolei wiedza to zdobywanie i zapamiętywanie informacji o świecie. Uważa on, że dzięki mądrości wiedza może być dla ludzi użyteczna.

Rozwiązania, które były niezgodne z refleksją autora na temat relacji między wiedzą i mądrością, oceniano na 0 punktów. Przykłady takich rozwiązań zamieszczono poniżej.

Przykład 14.

Według autora tekstu wiedzę można nabyć poprzez np. naukę. A z mądrością człowiek się rodzi i nie da się jej w żaden sposób nauczyć.

Znacznie trudniejsze niż poprzednie zadania okazało się zadanie 13. Poprawne rozwiązanie wymagało uważnego przeczytania tekstu źródłowego oraz zaproponowanych synonimicznych względem siebie możliwych odpowiedzi. Nieco ponad połowa (56%) ósmoklasistów wskazała poprawną odpowiedź.

W zadaniu 14. sprawdzano rozumienie dosłownego i przenośnego znaczenia sformułowania *spojrzeć prawdzie w oczy*, użytego w tekście *Przyjaciel mądrości*. Uczniowie mieli wybrać (spośród czterech zaproponowanych sformułowań) właściwe znaczenie tego zwrotu. Zadanie poprawnie rozwiązało 79% ósmoklasistów.

Zadania badające stopień opanowania umiejętności czytania utworów literackich i odbioru tekstów kultury wymagały od uczniów wykazania się sprawnością wyszukiwania informacji, formułowania na ich podstawie wniosków, podejmowania decyzji, które z tych informacji są ważne, a które drugorzędne. Przy pomocy tych zadań sprawdzano, czy zdający potrafią połączyć, przetworzyć, zinterpretować i ocenić informacje zawarte w tekstach źródłowych oraz w poleceniach do zadań.

Tegoroczni ósmoklasiści spośród czterech wymagań ogólnych najlepsze wyniki uzyskali właśnie w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego. Poziom opanowania tych umiejętności to 64%.

Umiejętności językowe

Umiejętności językowe ósmoklasistów badano w arkuszu egzaminacyjnym między innymi za pomocą zadań 16. oraz 17.

Zadanie 16., sprawdzające znajomość części mowy i ich funkcji w zdaniu, poprawnie rozwiązało 41% ósmoklasistów. W tym zadaniu należało najpierw określić, jaką częścią mowy jest wyraz *korzystny*, a następnie – funkcję tego wyrazu w zdaniu *Mądrość czyni z wiedzy właściwy, korzystny dla człowieka użytek*. Trudność zdającym sprawiło określenie, jaką częścią mowy jest wyraz *korzystny* (niektórzy uczniowie błędnie wskazywali, że jest to *imięstów*) oraz określenie jego funkcji w zdaniu (ósmoklasiści błędnie wskazywali na *dopełnienie*). O poziomie trudności tego zadania świadczy fakt, że około 59% zdających nie otrzymało punktów za jego poprawne rozwiązanie.

Umiejętność odmiany wyrazów przez przypadki sprawdzano w zadaniu 17., w którym uczniowie mieli uzupełnić zdania wyrazami *przyjaciel* i *technikum* we właściwej formie gramatycznej. Zadanie to okazało się umiarkowanie trudne – poziom opanowania tej umiejętności to 67%, przy czym maksymalną liczbę punktów (2 pkt) otrzymało 41% ósmoklasistów.

Wyniki uzyskane przez zdających mogą świadczyć o tym, że znajomość zagadnień z zakresu gramatyki języka polskiego nadal pozostaje na niskim poziomie.

Umiejętności argumentacyjne; odwoływanie się do lektur

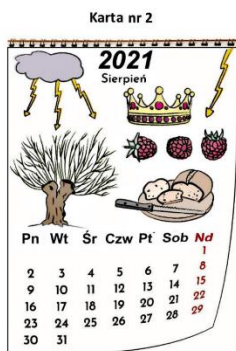
Zgodnie z podstawą programową z języka polskiego uczeń kończący szkołę podstawową powinien wykazać się umiejętnością formułowania wypowiedzi argumentacyjnej. Oznacza to, że ósmoklasista potrafi określić swoje stanowisko w jakiejś sprawie, a następnie uzasadnić je w przekonujący sposób. W tegorocznym arkuszu egzaminacyjnym pojawiły się zadania, które sprawdzały stopień opanowania umiejętności wykorzystywania środków retorycznych (zadania 9. i 15.). Uczniowie powinni również wykazać się dobrą znajomością lektur obowiązkowych oraz umiejętnością interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury. Zadania, za pomocą których sprawdzano umiejętności argumentacyjne uczniów, wymagały powiązania treści utworu literackiego z odpowiednimi elementami graficznymi lub też innym tekstem kultury przywołanym w arkuszu. Zgodnie ze wskazówkami zawartymi w poleceniu zdający powinni byli dokonać odpowiedniego wyboru, a następnie logicznie, rzeczowo i przekonująco go uzasadnić. Ponadto zakładano, że w argumentacji odwołają się oni do konkretnych pozycji z listy lektur obowiązkowych oraz, kierując się własnymi wyborami, do innego utworu literackiego.

W zadaniu 9. sprawdzano poziom rozumienia tekstów kultury, umiejętność interpretacji dzieła sztuki, a także znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej. Od uczniów wymagano zidentyfikowania lektury obowiązkowej na podstawie elementów graficznych zamieszczonych na kartach kalendarza oraz odczytania ich sensów w kontekście danej lektury, a następnie sformułowania krótkiej, ale logicznej i poprawnej pod względem merytorycznym, wypowiedzi argumentacyjnej zawierającej odpowiednie uzasadnienie. Każda karta odnosiła się do innej lektury obowiązkowej.

Zadanie 9. (0–2)

Uczniowie jednej ze szkół postanowili zaprojektować kalendarz na rok 2021, inspirowany lekturami szkolnymi.

Poniżej znajdują się wybrane karty z kalendarza.

Wybierz jedną kartę z kalendarza. Następnie:

- podaj tytuł lektury obowiązkowej, do której nawiązują elementy graficzne umieszczone na karcie
- wyjaśnij związek dwóch wybranych elementów graficznych umieszczonych na karcie z treścią wskazanej przez Ciebie lektury.

Wybieram kartę nr .....

Tytuł lektury obowiązkowej: .....

Element graficzny 1.: .....

Wyjaśnienie: .....

Element graficzny 2.: .....

Wyjaśnienie: .....

Za rozwiązanie zadania zdający mogli otrzymać łącznie 2 punkty – po jednym za każdy poprawnie przywołany i uzasadniony przykład. Niezbędnym elementem odpowiedzi było podanie tytułu wskazanej lektury obowiązkowej.

Zadanie 9. okazało się dla ósmoklasistów łatwe – poziom opanowania tych umiejętności to 88%, przy czym 83% zdających otrzymało maksymalną liczbę punktów (2 punkty). Większość zdających bez problemów zidentyfikowała wybraną ilustrację z właściwym tytułem. Tylko nieliczni w ogóle nie podjęli próby rozwiązania zadania. Wielu uczniów przedstawiło obszerne i wyczerpujące wyjaśnienia, świadczące o bardzo dobrej znajomości treści lektur, inni ograniczyli się do lakonicznych albo ogólnikowych sformułowań. Poniżej zamieszczono przykładowe rozwiązania zadania 9. ocenione na 2 punkty.

Przykład 15.

Wybieram kartę nr: 1

Tytuł lektury obowiązkowej: „*Mały Książę*”

Element graficzny 1.: *Obrazek lisa*

Wyjaśnienie: *Podczas pobytu na Ziemi Mały Książę spotyka lisa, z którym się zaprzyjaźnia. Ten tłumaczy mu, na czym polega „oswojenie” oraz jak wielką wagę ma przyjaźń.*

Element graficzny 2.: *Latarnia*

Wyjaśnienie: *Podczas pobytu na jednej z okolicznych planet Mały Książę spotyka Latarnika, którego zadaniem jest zapalać i gasić latarnię.*

Przykład 16.

Wybieram kartę nr: 1

Tytuł lektury obowiązkowej: „*Mały Książę*”

Element graficzny 1.: *samolot*

Wyjaśnienie: *Pilot, który jest narratorem utworu, podróżuje samolotem i pewnego dnia ląduje awaryjnie na Saharze i tam spotyka Małego Księcia. Od tego wydarzenia rozpoczyna się akcja książki.*

Element graficzny 2.: *róża*

Wyjaśnienie: *Pewnego dnia na planecie Małego Księcia pojawiła się róża. Bohater bardzo dbał o roślinę, ale ta była dla niego niemiła i nieczuła. Zasmucony tym Mały Książę postanowił wyruszyć w podróż w celu odnalezienia prawdziwego przyjaciela.*

Przykład 17.

Wybieram kartę nr: 2

Tytuł lektury obowiązkowej: „*Balladyna*”

Element graficzny 1.: *Błyskawica*

Wyjaśnienie: *Gdy Balladyna została królową i wydawała wyroki na osobę dopuszczającą się poważnych przestępstw, została zabita przez piorun.*

Element graficzny 2.: *Wierzba*

Wyjaśnienie: *Goplana zamieniła Grabca w wierzbę płaczącą za karę, gdyż spotkał się z Balladyną – jego kochanką.*

Przykład 18.

Wybieram kartę nr: 2

Tytuł lektury obowiązkowej: „*Balladyna*”

Element graficzny 1.: *korona*

Wyjaśnienie: *korona jest symbolem władzy. Władza jest jednym z ważniejszych motywów „Balladyny”. To właśnie o koronę i władzę walczy Balladyna.*

Element graficzny 2.: *pioruny*

Wyjaśnienie: *według lektury nie ma zbrodni bez kary. Pioruny symbolizują sprawiedliwość i równowagę. W książce pojawiają się jako ostateczna broń i zabijają Balladynę, gdy ta wydaje na siebie ostatni wyrok.*

Przykład 19.

Wybieram kartę nr: 3

Tytuł lektury obowiązkowej: „*Dziady część II*”

Element graficzny 1.: *aniołki*

Wyjaśnienie: *przedstawione na ilustracji aniołki, to prawdopodobnie Józio i Różia – duchy dzieci, które zjawiły się podczas obrzędu*

Element graficzny 2.: *ziarenka gorczycy*

Wyjaśnienie: *Ziarenka gorczycy, które widnieją na obrazku, symbolizują chęć pomocy duchom dzieci. Prosiły one właśnie o ziarenka gorczycy.*

Przykład 20.

Wybieram kartę nr: 3

Tytuł lektury obowiązkowej: „*Dziady część II*”

Element graficzny 1.: *aniołki*

Wyjaśnienie: *Dwa aniołki ukazane na plakacie nawiązują do postaci Józia i Rózi, czyli dwóch duchów lekkich, przyzywanych przez Guślarza.*

Element graficzny 2.: *wianek*

Wyjaśnienie: *wianek składający się z ziół, kwiatów nawiązuje do sposobu przyzywania ducha pośredniego (pasterki Zosi), czyli spalenia wianka.*

Przykład 21.

Wybieram kartę nr: 4

Tytuł lektury obowiązkowej: „*Opowieść wigilijna*”

Element graficzny 1.: *duch zakuty w łańcuchy*

Wyjaśnienie: *Jest to duch Jakuba Marley’a – chciwego i okrutnego współnika Ebenezera Scrooge’a, którego odwiedził po śmierci w pewien wigilijny wieczór, aby zapowiedzieć przyjście kolejnych trzech duchów.*

Element graficzny 2.: *indyk*

Wyjaśnienie: *Ebenazer podarował swojemu pracownikowi Bobowi Cratchitowi wielkiego indyka. Zrobił to w świąteczny poranek, po przejściu wewnętrznej przemiany.*

Przykład 22.

Wybieram kartę nr: 4

Tytuł lektury obowiązkowej: „*Opowieść wigilijna*”

Element graficzny 1.: *monety*

Wyjaśnienie: *Monety w utworze Dickensa są symbolem skąpstwa i początkowych dążeń Scrooge’a. Wątek bogactwa i ubóstwa jest w nim silnie poruszany poprzez opis życia nędzarzy.*

Element graficzny 2.: *duch*

Wyjaśnienie: *owinięty łańcuchami duch to nawiązanie do zjawy zmarłego współnika Ebenezera – Marleya*

Najczęstszym uchybieniem w odpowiedziach zdających były błędy merytoryczne świadczące o powierzchownej znajomości lektur obowiązkowych. Polegały one przede wszystkim na myleniu postaci, niewłaściwej interpretacji zdarzeń lub przypisywaniu bohaterom czynów, których nie popełnili.

Poniżej zamieszczono przykładowe rozwiązania zadania 9. ocenione na 1 punkt.

Przykład 23.

Wybieram kartę nr: 4

Tytuł lektury obowiązkowej: „*Opowieść Wigilijna*”

Element graficzny 1.: *indyk*

Wyjaśnienie: *Na święta Bożego Narodzenia główny bohater Ebenazer Scrooge, daje w prezencie rodzinie swojego pracownika dużego indyka.*

Element graficzny 2: *Duch z łańcuchami*

Wyjaśnienie: *Duch ten to dawny współpracownik Ebenezera Scrooge'a. Był tak samo skąpy jak główny bohater przez co po śmierci nosił na sobie łańcuchy z księgami. Musiał je dźwigać już na zawsze. Odwiedziny Crutchita były przestrożą dla Scrooge'a.*

Przykład 24.

Wybieram kartę nr: 4

Tytuł lektury obowiązkowej: *Opowieść Wigilijna*

Element graficzny 1.: *Zegar*

Wyjaśnienie: *pewien duch powiedział gdy wybiję czas na zegarze zostaniesz potępiony na zawsze*

Element graficzny 2: *Duch*

Wyjaśnienie: *Przybycie trzech Duchów zwiastujące pewne żeczy, oraz wspomnienia.*

Niektórzy zdający nie potrafili dokonać prawidłowej interpretacji grafiki i błędnie łączyli wybrane elementy graficzne z utworami z kanonu lektur, czego konsekwencją było nieprzyznanie punktów za odpowiedź. Czasami ósmoklasiści ograniczali się do wyboru tylko jednego elementu ikonicznego z karty, co może świadczyć o nieznajomości treści lektur obowiązkowych.

Oto przykładowe rozwiązania zadania 9. ocenione na 0 punktów.

Przykład 25.

Wybieram kartę nr: 4

Tytuł lektury obowiązkowej: *Dziady cz. 2*

Element graficzny 1.: *Duch*

Wyjaśnienie: *Obrazuje on ducha który po śmierci jest torturowany ponieważ traktował źle innych za życia*

Element graficzny 2: *zegar*

Wyjaśnienie: *jest to godzina o której guślarz wywoływał duchy*

Przykład 26.

Wybieram kartę nr: 1

Tytuł lektury obowiązkowej: *Mały Książę*

Element graficzny 1.: *2021 Maj*

Wyjaśnienie: *Mały Książę to lektóra która opowiada o małym chłopcu który pokochał różę jedną jedyną i był jej wierny.*

Element graficzny 2: brak odpowiedzi

Wyjaśnienie:

Wszystkie prezentowane w zadaniu karty i elementy graficzne były wybierane przez zdających. Najczęściej jednak wybierali oni karty nawiązujące do *Balladyny* Juliusza Słowackiego i *Małego Księcia* Antoine'a de Saint-Exupéry'ego.

Najchętniej wybieranymi przez ósmoklasistów elementami graficznymi nawiązującymi do utworu *Balladyna* były maliny oraz błyskawica lub chmura z piorunami. Wskazując na związek malin z treścią lektury, uczniowie przywoływali przede wszystkim sytuację rywalizacji dwóch sióstr o względy Kirkora. Niektórzy zdający koncentrowali się na zbrodni popełnionej przez *Balladynę*, która zebrała mniej owoców i tym samym poniosła porażkę.

Aby wyjaśnić związek błyskawicy (chmury z piorunami) z treścią tragedii, ósmoklasiści przywoływali sytuację sądu sprawowanego przez Balladybę, która trzykrotnie wydała na siebie wyrok śmierci. Czasem – oprócz przytoczenia odpowiedniego przykładu z lektury – formułowali pouczenie wynikające z treści utworu. Część zdających nie skupiła się na bohaterach czy zdarzeniach, ale na interpretacji symbolicznego znaczenia przedstawionego materiału ikonycznego.

Z kolei z karty zawierającej elementy graficzne nawiązujące do powiastki *Mały Książę* Antoine'a de Saint-Exupéry'ego uczniowie wybierali najchętniej lisa, różę i samolot. Lis przedstawiany był jako ten, który nauczył głównego bohatera, że „dobrze widzi się tylko sercem” oraz wytłumaczył mu, czym jest prawdziwa przyjaźń i co to znaczy „oswoić”. Róża przedstawiana była przez ósmoklasistów przede wszystkim jako mieszkanka asteroidy B-612 lub kapryśna ukochana Małego Księcia, z powodu której wyruszył on w podróż po planetach. Rysunek samolotu kojarzył się zdającym z przymusowym lądowaniem na Saharze bądź z pilotem, który spotkał na pustyni głównego bohatera i narysował mu baranka.

Chociaż poszczególne karty były kojarzone przez zdających z właściwymi utworami, to jednak w odpowiedziach pojawiały się błędy merytoryczne świadczące o pobieżnej znajomości wskazanych lektur. Uchybienia w realizacji zadania 9. wynikały ponadto z faktu, że ósmoklasiści interpretowali szczegóły związane z formą kalendarza, a nie z tekstami literackimi (zwracali uwagę na przykład na rok, nazwę miesiąca).

Umiejętność **tworzenia argumentów** do postawionej tezy badano również za pomocą zadania 15. Dodatkowo sprawdzano, czy uczniowie znają i rozumieją poznane utwory z literatury polskiej i światowej oraz czy w interpretacji tekstu literackiego potrafią odwołać się do wartości uniwersalnych.

Zgodnie z poleceniem w zadaniu 15. zdający mieli wskazać bohatera lektury obowiązkowej, który wykazał się odwagą cywilną, o jakiej pisał Tadeusz Płużański w tekście *Przyjaciel mądrości* zamieszczonym w arkuszu. Zadanie wymagało od ósmoklasistów wykonania kilku operacji: przede wszystkim odczytania pojęcia „odwaga cywilna” tak, jak zinterpretował je autor tekstu, skojarzenia odwagi cywilnej z postępowaniem konkretnej postaci literackiej i wreszcie sformułowania poprawnego uzasadnienia zilustrowanego sytuacją z utworu. Uczniowie stanęli przed koniecznością dokonania wyboru lektury i bohatera. Musieli zatem zdecydować, że wybrany przez nich bohater spełnia warunki polecenia, a następnie wykazać to w swojej argumentacji. Za poprawne rozwiązanie mogli zdobyć 2 punkty. W przypadku częściowej realizacji zadania (brak tytułu lektury obowiązkowej bądź przywołania odpowiedniej sytuacji z utworu) zdający otrzymywali tylko 1 punkt.

Analiza rozwiązań uczniowskich wskazuje, że zadanie to było średnio trudne dla egzaminowanych – 31% ósmoklasistów uzyskało 2 punkty, czyli sprostało wszystkim stawianym im wymaganiom, 18% zdających za niepełną odpowiedź otrzymało 1 punkt. Wypowiedzi uczniów świadczą o tym, że zdający mylili odwagę cywilną – rozumianą jako umiejętność przyznania się do błędu – z odwagą bojową, żołnierską, męstwem, dzielnością i w konsekwencji w uzasadnieniu wymieniali przede wszystkim nazwiska bohaterów walczących w imię jakiejś sprawy (najczęściej z utworu *Kamienie na szaniec*). Z kolei ósmoklasiści, którzy właściwie zrozumieli istotę odwagi cywilnej, o jakiej była mowa w cytowanym tekście, często mieli problem ze wskazaniem bohatera literackiego, który się

nią wykazał lub też podawali przykład właściwej postaci, ale ogólnikowo uzasadniali swoją decyzję i nie potrafili przywołać sytuacji ilustrującej ich argumentację.

Najczęściej wskazywanymi przez uczniów bohaterami byli Jacek Soplica i Chilon Chilonides. Uzasadniając wybór Jacka Soplity, ósmoklasiści zwracali uwagę, że wykazał się on odwagą cywilną, gdy na łożu śmierci wyznał dawne winy w obecności Sędziego i Gerwazego. Natomiast przywołując przykład Chilona Chilonidesa, zdający podkreślali, że bohater ten naprawił swoje błędy, publicznie obarczając Nerona odpowiedzialnością za pożar Rzymu, co było równoznaczne z wydaniem na siebie wyroku śmierci. Niektórzy uczniowie ograniczali się do wskazania kluczowego momentu w biografii bohatera, inni wzbogacali swoją argumentację, informując szczegółowo o okolicznościach zdarzenia i dowodząc tym samym dobrej znajomości treści lektury.

Poniżej zamieszczono przykładowe rozwiązania zadania 15. ocenione na 2 punkty.

Przykład 27.

Tytuł lektury: „*Pan Tadeusz*”

Bohater lektury: *Ksiądz Robak (Jacek Soplica)*

Uzasadnienie wyboru: *Podczas swojej ostatniej spowiedzi ksiądz Robak, w obecności Sędziego i Gerwazego, wyznaje, że nazywa się Jacek Soplica oraz że to on zabił Stolnika. Był bardzo odważną osobą, bardzo dobrze walczył, jednak przyznanie się do winy wymagało od niego największej odwagi – odwagi cywilnej.*

Przykład 28.

Tytuł lektury: „*Pan Tadeusz*”

Bohater lektury: *Jacek Soplica*

Uzasadnienie wyboru: *Jacek Soplica wykazał się odwagą cywilną podczas rozmowy z Gerwazym, kiedy ujawnił swoją tożsamość i przyznał się do błędu, jakim było zabicie Stolnika.*

Przykład 29.

Tytuł lektury: „*Quo vadis*”

Bohater lektury: *Chilon*

Uzasadnienie wyboru: *Chilon wykazał się odwagą cywilną, Kiedy palono chrześcijan na krzyżu, Chilon publicznie ogłosił, że nie mówił prawdy o chrześcijanach i że są niewinni, a osobą odpowiedzialną za pożar Rzymu jest Neron.*

Przykład 30.

Tytuł lektury: „*Quo vadis*”

Bohater lektury: *Chilo Chilonides*

Uzasadnienie wyboru: *Chilo Chilonides pod wpływem Glauka, który mimo wielu krzywd wybaczył mu w chwili śmierci, ujawnia ludziom prawdę o chrześcijanach. Przyznaje się, że kłamał co do roli chrześcijan w podpaleniu Rzymu. Ujawnia, że odpowiedzialnym za pożar był Neron.*

Typowym uchybieniem w realizacji zadania 15. było uzasadnianie wyboru postaci literackiej, która wykazała się odwagą cywilną, bez przywołania sytuacji ilustrującej argumentację. Za takie rozwiązanie ósmoklasiści mogli otrzymać tylko 1 punkt. Sporadycznie pojawiały się

odpowiedzi, w których uczniowie poprawnie wskazywali tytuł lektury, ale nie nazywali bohatera, choć z uzasadnienia jednoznacznie wynikało, kogo mieli na myśli.

Oto przykładowe rozwiązanie uczniowskie ocenione na 1 punkt.

Przykład 31.

Tytuł lektury: „*Pan Tadeusz*”

Bohater lektury: *Jacek Soplica*

Uzasadnienie wyboru: *Jacek Soplica, mimo że mógł umrzeć jako szanowany i zasłużony w walce ksiądz Robak, wołał przyznać się do swojej prawdziwej tożsamości i popełnionego błędu, jakim było zabicie Stolnika Horeszki.*

W niektórych rozwiązaniach pojawiły się na tyle poważne uchybienia, że uniemożliwiły one przyznanie punktów za realizację zadania. Najczęstszym z tych uchybień było mylenie odwagi cywilnej z męstwem, co świadczy o tym, że wielu (51%) uczniów nie dokonało wnikliwej analizy tekstu Tadeusza Płużańskiego, który we wskazanym w poleceniu akapicie nie tylko objaśnił istotę odwagi cywilnej, ale także wyraźnie podkreślił jej odmiennosc w stosunku do odwagi bojowej. Z kolei inni zdający nie umieli dobrać odpowiedniego przykładu z kanonu lektur bądź też nieuważnie przeczytali polecenie.

Poniżej zamieszczono przykładowe rozwiązania zadania 15. ocenione na 0 punktów.

Przykład 32.

Tytuł lektury: „*Kamienie na szaniec*”

Bohater lektury: *Zośka – Tadeusz Zawadzki*

Uzasadnienie wyboru: *Zośka po nieudanej akcji i śmierci dwojga swoich najdroższych i najbliższych sercu przyjaciół, zachował zimną krew i dalej walczył o wolność w swoim kraju.*

Przykład 33.

Tytuł lektury: „*Quo vadis*”

Bohater lektury: *Marek Winicjusz*

Uzasadnienie wyboru: *Marek Winicjusz był przedstawiony na początku jako egoista. Jednak będąc pod opieką chrześcijan zrozumiał, że w życiu są rzeczy ważniejsze niż dobro materialne.*

Tworzenie wypowiedzi i forma użytkowa – zaproszenie

Podobnie jak na egzaminach ósmoklasisty w latach 2019 i 2020, również w tym roku sprawdzano umiejętność pisania tekstu użytkowego. Tegoroczni zdający zostali poproszeni o napisanie zaproszenia na spotkanie z cyklu *Poznajemy filozofię* (zadanie 18.). Powinni byli również zachęcić koleżanki i kolegów do udziału w tym wydarzeniu, używając dwóch argumentów.

Odpowiedź była oceniana w dwóch kryteriach – realizacji treści i formy (2 punkty) oraz poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej (1 punkt). Za poprawne wykonanie zadania uczeń otrzymywał więc 3 punkty (taką liczbę punktów uzyskało 24% zdających).

Aby otrzymać 3 punkty, uczniowie powinni uwzględnić 5 wymagań formalnych, tzn. zawrzeć w swoim zaproszeniu informacje o tym, kto zaprasza, kogo zaprasza, na co zaprasza, kiedy i gdzie spotkanie się odbędzie, a także, zgodnie z treścią polecenia, zachęcić adresatów dwoma argumentami do wzięcia udziału w tym wydarzeniu. W zakresie poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej dopuszczalne było popełnienie łącznie dwóch błędów (niezależnie od kategorii).

Ósmoklasiści zdecydowanie lepiej radzili sobie z realizacją treści i formy (61% zdających otrzymało maksymalną liczbę punktów – 2 punkty) niż z zachowaniem poprawności językowej (32% zdających otrzymało – 1 punkt).

Poniżej zamieszczono przykłady rozwiązań zadania 18., za które uczniowie uzyskali 3 punkty, a więc w pełni zrealizowali wymagania określone zarówno w kryterium *Treść i forma*, jak i w kryterium *Poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna*.

Przykład 34.

Samorząd uczniowski zaprasza klasy 8 na spotkanie z cyklu: „Poznajemy filozofię”. Odbędzie się ono 14.05 br. w Hali Orbita o godzinie 14.00. Zajęcia poprowadzi sławny filozof pan Adam Nowak. Podczas wydarzenia do dyspozycji będą przekąski. Pod koniec spotkania każdy otrzyma książkę, którą podpisze pan Nowak. Zapraszamy!

Samorząd uczniowski

Przykład 35.

*Szanowni Uczniowie,
w imieniu Samorządu Uczniowskiego mam zaszczyt zaprosić Was na spotkanie z cyklu „Poznajemy filozofię”. Odbędzie się ono 29 maja 2021 r. o godzinie 17:00 w atrium naszej szkoły. Tym razem będziemy omawiać filozofię Arystotelesa, a więc to świetna okazja do powtórzenia materiału dla uczniów klas drugich, którzy zmierzają się z nim na sprawdzianie. Dodatkowo, po spotkaniu będziecie mieli okazję zapisać się do klubu „Przyjaciół filozofii”, co oznacza, że następne spotkanie poprowadzi któryś z Was. Do zobaczenia!
Przewodniczący Samorządu Uczniowskiego*

Spośród rozwiązań ocenionych w kryterium *Treść i forma* na 1 punkt najczęściej reprezentowane były te odpowiedzi, w których brakowało jednego elementu formalnego. Ilustruje to poniższy przykład.

Przykład 36. (brak informacji, o której godzinie odbędzie się spotkanie)

*Mam zaszczyt zaprosić uczniów klas V–VIII do wzięcia udziału w spotkaniu z cyklu „Poznajemy filozofię”. Odbędzie się ono w bibliotece szkolnej 27 czerwca 2021 r. Uczestnicy nauczą się wielu ciekawych rzeczy i przypomną sobie lektury o charakterze filozoficznym.
Przewodniczący szkoły*

W niektórych rozwiązaniach zdający nie sformułowali dwóch argumentów albo/i pominęli dwa (lub więcej) elementy formalne. Zgodnie z zasadami oceniania otrzymali w tym kryterium 0 punktów. Taki wynik uzyskało 15% zdających.

Poniżej przedstawiono przykłady zaproszeń ocenionych na 0 punktów w kryterium *Treść i forma*.

Przykład 37. (brak dwóch argumentów, daty spotkania, nadawcy zaproszenia oraz zmieniony cel zaproszenia)

Zapraszam wszystkich ze szkoły podstawowej numer 10, na spotkanie, na którym poznamy filozofię, które odbędzie się w szkole podstawowej nr 10, w sali gimnastycznej o godzinie 15:00. Mam nadzieję że przyjdziecie spędzić ze sobą czas. Dziękuję za uwagę oraz do zobaczenia.

Przykład 38. (brak informacji o tym, kto zaprasza i gdzie odbywa się spotkanie)

Zapraszam wszystkich uczniów na spotkanie grupowe pod tytułem „Poznajemy filozofię”. Wydarzenie odbędzie się dnia 21.06.2021 o godzinie 16:20 od razu po lekcjach. Uwierzcie mi będzie naprawdę fajnie ponieważ zdobędziecie nową wiedzę którą będziecie mogli pochwalić się każdemu oraz każda osoba która będzie uczestniczyła w zajęciach będzie miała podwyższoną ocenę z zachowania więc nie przegapcie tego.

Zadanie 18. dla tegorocznych ósmoklasistów okazało się umiarkowanie trudne (poziom wykonania zadania – 59%). Zdający zdecydowanie lepiej poradzili sobie z wymaganiami dotyczącymi treści i formy niż z poprawnością językową, ortograficzną i interpunkcyjną. Co najmniej 1 punkt w zakresie pierwszego kryterium (*Treść i forma*) otrzymało około 85% ósmoklasistów, natomiast 68% otrzymało 0 punktów w zakresie poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej (zatem 7 na 10 uczniów w napisanych przez siebie zaproszeniach popełniło co najmniej 3 błędy dotyczące zarówno łamania norm językowych, jak i reguł – ortograficznych i interpunkcyjnych).

Uczniowie najczęściej łamali reguły ortograficzne dotyczące:

- form adresatywnych, czyli zawierających bezpośredni zwrot do adresata, rzeczowników i zaimków, np.
Droży koledzy i koleżanki, chciałbym was zaprosić na spotkanie pt. „Poznajemy filozofię”.
Może akurat cię to zaciekawi i będziesz chciał dołączyć do naszego koła.
- głosek nosowych w końcówkach wyrazów, np.
Szkolne koło filozoficzne zaprasza uczniów szkoły podstawowej z klas 7–8 na prezentację pod tytułem „Poznajemy filozofie”.
Spotkanie odbędzie się po to aby uczniowie poznali filozofie z bliska.
- nazw własnych, np.
Spotkanie odbędzie się w Szkole podstawowej im. Jana Pawła II.
Prezentacja odbędzie się w Głogowie na ulicy cichej 12.
Po zajęciach będzie można porozmawiać z profesorem Andrzejem Muchą z uniwersytetu Warszawskiego.

Równie często zdający popełniali błędy interpunkcyjne polegające na:

- umieszczaniu w zdaniu zbędnych przecinków, np.
Po zajęciach, x będzie można porozmawiać z naszym gościem.
Uczennica klasy VIII B z samorządu uczniowskiego. x (zbędna kropka w podpisie)
- nieoddzielaniu przecinkiem wypowiedzeń składowych w zdaniu złożonym, np.
Na tych x którzy się zjawiają x czeka także słodki poczęstunek.

Każdy x kto wygra x dostanie miły upominek.

Innymi często popełnianymi błędami były: wyznaczanie granicy zdania w niewłaściwym miejscu, stosowanie zbędnych powtórzeń czy też użycie zaimka względnego *który* (w funkcji spójnika) naruszające wewnętrzną spójność zdania. Zamieszczone poniżej przykłady ilustrują niektóre opisane problemy językowe.

Przykład 39.

Chciałbym serdecznie zaprosić uczniów naszej szkoły do udziału w spotkaniu „Poznajemy filozofię” który odbędzie się w parku o godzinie 13.00. Główną atrakcją będzie spotkanie z filozofem, oraz przedstawienie teatralne powiastki filozoficznej pt. „Mały Książę”.

Przykład 40.

Chciałbym serdecznie zaprosić wszystkich znajomych na spotkanie pt. „Poznajemy filozofię”. Wydarzenie odbędzie się w sobotę o godzinie 11.00 obok naszej szkoły. Na spotkaniu będzie kilka osób, którzy bardzo znają się na filozofii. Będziemy mogli na pewno dużo się nauczyć. Może kogoś tak zainteresuje ten temat, że będzie chciał rozwijać się w tym kierunku. Do zobaczenia w sobotę.

Tworzenie dłuższej formy wypowiedzi – wypracowanie

Umiejętność tworzenia dłuższej formy wypowiedzi – nie krótszej niż 200 wyrazów – sprawdzano w zadaniu 19. Ósmoklasiści mieli do wyboru dwie formy wypowiedzi: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym – rozprawka (temat ten wybrało 55% zdających, którzy napisali wypracowanie) lub wypowiedź o charakterze twórczym – opowiadanie (temat ten wybrało 43% zdających, którzy napisali wypracowanie). Oba tematy wymagały odwołania do lektury obowiązkowej.

W kryterium *Realizacja tematu* 2 punkty otrzymało 71% zdających, natomiast w zakresie stosowania elementów retorycznych lub twórczych najwyższy wynik (5 punktów) uzyskało 13% zdających; najczęściej uczniowie otrzymywali 3 punkty (35% zdających). W zakresie kompetencji literackich i kulturowych maksymalną liczbę punktów (2 punkty) uzyskało około 54% piszących egzamin ósmoklasisty.

Realizacja tematu, elementy retoryczne oraz kompetencje literackie i kulturowe w rozprawce

Na tegorocznym egzaminie ósmoklasisty w zadaniu 19. większość zdających wybrała temat 1., zobowiązujący do napisania rozprawki. Uczniowie mieli rozważyć trafność stwierdzenia, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie. W argumentacji należało odwołać się do wybranej lektury obowiązkowej oraz do innego utworu literackiego.

Zgodnie z zasadami oceniania w pełnej realizacji zdający powinni sformułować stanowisko i na jego poparcie posłużyć się wnikliwą argumentacją zgodną z poleceniem, odwołaniem do wybranej lektury obowiązkowej oraz do innego utworu literackiego, którym mogła być także lektura obowiązkowa. Argumenty powinny być uporządkowane i zilustrowane funkcjonalnie wykorzystanymi przykładami z wybranych przez siebie utworów. Nie należało streszczać utworów wykorzystanych w argumentacji.

Za napisanie rozprawki w całości dotyczącej problemu określonego w poleceniu i uwzględnienie wszystkich wymagań wskazanych w kryteriach: *Realizacja tematu wypowiedzi*, *Elementy retoryczne* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe* zdający mogli uzyskać łącznie 9 punktów.

Tegoroczni ósmoklasiści ze spełnieniem wymagań wpisanych w wymienione powyżej kryteria poradzi sobie dobrze. Zaledwie 4% spośród tych, którzy wybrali rozprawkę, otrzymało 0 punktów w kryterium 1. (*Realizacja tematu*), a tym samym we wszystkich pozostałych kryteriach. Maksymalną liczbę punktów (2 punkty) otrzymało 78% zdających.

W kryterium 2. *Elementy retoryczne* maksymalną liczbę punktów możliwych do zdobycia (5 punktów) otrzymało 13% ósmoklasistów, a 4 punkty – 25% zdających.

Tegoroczni ósmoklasiści poradzi sobie także z wymaganiem dotyczącym funkcjonalnego wykorzystania znajomości lektury obowiązkowej i innego tekstu literackiego (kryterium 3. *Kompetencje literackie i kulturowe*). Spośród uczniów piszących rozprawkę ok. 10% otrzymało 0 punktów na 2 punkty możliwe do uzyskania.

Obniżenie punktacji w omawianych obszarach było spowodowane nieznaną treścią i problematyką lektur obowiązkowych oraz nieumiejętnym selekcjonowaniem informacji. W tym zakresie stosunkowo częstym uchybieniem było streszczanie utworów oraz wykorzystanie w argumentacji jednego zamiast dwóch tekstów literackich. Zdarzały się prace powiązane z problemem zawartym w temacie wypracowania, ale bez odniesień do lektur obowiązkowych oraz prace, w których nie uwzględniono co najmniej dwóch elementów polecenia.

W rozprawkach egzaminacyjnych zdający we wstępie najczęściej wyjaśniali, jak rozumieją sformułowanie *trudne sytuacje*, a następnie wskazywali, w jaki sposób i na jakie obszary samoświadomości bohaterów mogą one wpływać. Wśród trudnych sytuacji znalazły się np. II wojna światowa, śmierć bliskiej osoby, zagrożenie życia własnego lub przyjaciela, uczestniczenie w nienaturalnym zdarzeniu czy też konieczność wejścia w inną niż dotychczas rolę życiową. Sytuacje takie, zdaniem uczniów, pobudzają człowieka do refleksji nad sobą, zmuszają do „spojrzenia prawdzie w oczy”, co w efekcie prowadzi do pogłębienia wiedzy o sobie. Bohaterowie przywoływanych utworów literackich dowiedzieli się m.in. że są odważniejsi niż się spodziewali, potrafią być lojalni, kochają lub są gotowi do pokochania tych, których opuścili. Nie zawsze jednak prawda, którą bohaterowie literaccy poznali o sobie w wyniku znalezienia się w trudnej sytuacji, była łatwa do zaakceptowania przez nich. Niektórzy przekonywali się, że są zdolni do okrucieństwa, a nawet dokonania zbrodni. Tegoroczni ósmoklasiści dostrzegali także, że bohaterowie w różny sposób wykorzystywali tę wiedzę o sobie. Jednych prowadziła ona do zmiany swojego dotychczasowego postępowania, a innych do poczucia klęski życiowej, z której nie potrafili się podnieść.

Zdający w różny sposób organizowali swoje wypowiedzi argumentacyjne. W wielu z nich tok rozumowania był przejrzysty i przemyślany. W pracach takich we wstępie autorzy zachęcali do refleksji dotyczących problemu sformułowanego w treści polecenia, np. stawiając pytania. Następnie przechodzili do wyrażenia własnej opinii lub sformułowania hipotezy (swoistego założenia wymagającego sprawdzenia). W kolejnym kroku wprowadzali argumenty, które ilustrowali przykładami z utworów literackich. W zakończeniu rozprawki podsumowywali

rozważania przedstawione w rozwinięciu, czasami skłaniając czytelników do refleksji nad przedstawionym problemem i jego rozstrzygnięciem. Na końcu formułowali wnioski.

Poniżej zamieszczono przykłady wypracowań, które prezentują różne strategie argumentowania.

Przykład 41.

Teza, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie jest moim zdaniem słuszna. Należy jednak przyznać, że nie ma jednej definicji „trudnej sytuacji”. Dla niektórych będzie to niemożność bycia z ukochaną, utrata dziecka czy ojczyzny.

Kiedy znajdujemy się w trudnej sytuacji, odnajdujemy to, kim naprawdę jesteśmy oraz w co wierzymy. Spotkało to Winicjusza – bohatera „Quo vadis” Henryka Sienkiewicza. Zakochał się on w chrześcijance – Ligii, która brzydziła się rzymskim przepychem oraz nachalnym zachowaniem marko podczas uczt u Nerona. Mężczyzna, w skutek odrzucenia przez kobietę, którą kochał, przeszedł przemianę, poznał religię ukochanej, a także ją przyjął. Markus odnalazł swoją drogę życiową, zaczął miłować bliźnich i być miłosierny wobec swoich niewolników. To wszystko działo się u boku Kalliny.

Kolejnym argumentem przemawiającym za tą tezą jest to, że w sytuacjach kryzysowych uświadamiamy sobie, co jest dla nas najważniejsze. Udowodnili to bohaterzy „Kamieni na szaniec”, którzy pomimo swojego młodego wieku nie bali się zaryzykować i poświęcić życia za swój kraj. Gdy go utracili, otwarcie sprzeciwiali się okupantowi poprzez działania sabotażowe i dywersyjne. Zrywali niemieckie flagi na ulicach, rysowali żółwie czy wysadzali pociągi przewożące broń. Świadczy to o tym, że w ciężkim momencie odnajdujemy wartości, którymi chcemy się w życiu kierować.

Także Jan Kochanowski po śmierci swojej córki, Urszulki, uświadamia sobie, ile dziecko dla niego znaczyło. W trenach opowiada o tym, jak samotnie czuje się w domu obrazując, jak odnajdujemy swoje priorytety i siebie w trudnej sytuacji, jaką jest śmierć potomstwa.

Podsumowując, jest wiele prawdy w tezie, że w trudnych sytuacjach odnajdujemy siebie. Dla przytoczonych przeze mnie bohaterów było to odrzucenie przez kochankę, utrata dziecka czy ojczyzny. W takich przypadkach ludzie zdolni są do zrozumienia, w co wierzą oraz co się dla nich w życiu liczy.

Przykład 42.

Przez całe życie mierzymy się z wieloma trudnymi sytuacjami, które zmuszają nas do podjęcia decyzji, nad jakimi normalnie wolelibyśmy nie rozmyślać, bo są dla nas niewygodne i nowe. Poznawanie samego siebie to odkrywanie pełni naszych możliwości i upodobań. Obydwie z tych rzeczy w jakiś sposób poszerzają naszą wiedzę, jednak pytanie jest następujące: Czy w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie? Po przeanalizowaniu przykładów z lektur, będę w stanie udzielić jednoznacznej odpowiedzi.

zajęcie stanowiska i doprecyzowanie sformułowania „trudna sytuacja”, świadome zawężenie rozważań oraz zapowiedź kolejności ich omawiania w zhierarchizowanym porządku

sformułowanie 1. argumentu i przywołanie oraz omówienie 1. przykładu ilustrującego ten argument

sformułowanie 2. argumentu i przywołanie oraz omówienie 2. przykładu ilustrującego ten argument

usterka kompozycyjna – zakłócenie zapowiedzianej we wstępie kolejności omawiania argumentów

omówienie 3. przykładu – wykorzystanie go w funkcji argumentacyjnej

zakończenie – potwierdzenie słuszności tezy i powtórzenie argumentów w funkcji wniosków

wstęp – wprowadzenie do problemu i zapowiedź jego rozważenia – hipoteza

Pierwszym przykładem, będzie zachowanie Marka Winicjusza, z lektury „Quo vadis” autorstwa Henryka Sienkiewicza. Głównym celem Marka było zdobycie miłości Ligii. Spotkał na swojej drodze wiele przeszkód, takich jak to, że Ligia była chrześcijanką, a on zupełnie innego wyznania. Musiał również zmierzyć się z cezarem, który chciał śmierci wszystkich chrześcijan na arenie. W osiągnięciu celu pomógł Markowi Petroniusz, z którym nie zgadzał się w każdej kwestii, takiej jak to, że być może powinien odpuścić. Pozwoliło mu to na odkrycie, jak inne są ich poglądy oraz tego, iż łatwo się nie poddaje. Podczas prób zagarnięcia szacunku u ukochanej, Marek nauczył się wiele o religii, która wcześniej się tak nie interesował. W efekcie sam odkrył swoją nową wiarę i zaczął żyć według jej zasad. Jego zachowanie zmieniło się, czego przykładem jest to, jak wybaczył swoim sługom lenistwo i darował im kary.

omówienie 1. przykładu literackiego

Przez wiele trudnych chwil musiał również przebrnąć Ebenezer Scrooge z „Opowieści wigilijnej”. Przeszedł on znaczącą przemianę, z chciwego i bezdusznego, do dbającego i szczęśliwego. Przed tym nie zdawał sobie sprawy z tego, jak jest złym człowiekiem. Uświadomiły mu to dopiero trzy duchy – przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Zrozumiał swoje błędy i zaczął się ich wstydzić, było dla niego torturą oglądanie samego siebie. Po traumatycznym przeżyciu przestał je w końcu popełniać i mógł cieszyć się nowym sobą. W obawie przed śmiercią syna swojego pracownika, którą zobaczył w przepowiedni, podwyższył pensje Bobowi. Jego życie stało się szczęśliwsze i zrozumiał, że przez długi czas postępował źle.

omówienie 2. przykładu literackiego

Dzięki skupieniu się na powyższych przykładach jestem w stanie stwierdzić, że w trudnych sytuacjach człowiek poznaje samego siebie. Marek Winicjusz wyciągnął naukę z swoich doświadczeń i całkowicie zmienił swój światopogląd, poznał siebie lepiej i dowiedział się, że jest innym człowiekiem niż mogło mu się wydawać. Scrooge zrozumiał, że to, co robił dotychczas było złe i również się zmienił.

zakończenie – udzielenie odpowiedzi na postawione pytanie w oparciu o odwołanie do omówionych przykładów – sformułowanie tezy

Jednak najczęściej zdający formułowali tezę, a następnie kolejno wymieniali argumenty zilustrowane przykładami literackimi. Ilustruje to zamieszczony poniżej przykład.

Przykład 43.

W tej pracy zamierzam poruszyć temat trudnych sytuacji. Na pewno każdy z nas został choć raz w życiu postawiony przed trudnym wyborem bądź napotkał problem, który był bardzo zawiły. Wydaje się, że takie wydarzenia są po prostu złe i nie dają później żadnych korzyści. Czy rzeczywiście tak jest? Moim zdaniem w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie.

przybliżenie problemu sformułowanego w temacie

sformułowanie tezy

Pierwszym, a zarazem najważniejszym argumentem na poparcie powyższej tezy jest fakt, iż w trudnej sytuacji odkrywamy swoje słabe strony i dzięki temu możemy później nad nimi popracować. Przykładem tego jest przypadek Jacka Soplicy z utworu „Pan Tadeusz” autorstwa Adama Mickiewicza. Soplica w młodości był strasznym awanturnikiem, działał impulsywnie. Przez gniew zabił Stolnika, który nie pozwolił mu

sformułowanie 1. argumentu

omówienie 1. przykładu ilustrującego 1. argument

poślubić Ewy, jego córki. Po tragicznym zabójstwie Jacek Soplica niesamowicie żałował swojego czynu i uświadomił sobie, że musi się zmienić i odpokutować. Z agresywnego szlachcica stał się pokornym księdzem Robakiem. Czyniąc to, udowodnił, iż to okropne wydarzenie nauczyło go, że ma on wady, z którymi musi coś zrobić.

Drugim moim argumentem jest to, że w trudnej sytuacji odkrywamy, jak bardzo jesteśmy do kogoś przywiązani i co potrafimy dla innych uczynić. Przykładem na poparcie tego argumentu są Alek i Zośka z lektury „Kamienie na szaniec” Aleksandra Kamińskiego. Gdy ich przyjaciel, Rudy, został aresztowany i przewieziony na Pawiak, chłopcy natychmiast zaczęli działać w celu uratowania go. Podczas akcji pod Arsenalem walczyli bardzo dzielnie i ostatecznie uratowali przyjaciela. To wydarzenie pokazało im ich lojalność i braterstwo wobec Rudego. Uświadomiło im, że nie mogliby sobie poradzić bez siebie nawzajem i są w stanie zrobić wszystko, gdy jest taka konieczność.

Mam nadzieję, że udało mi się dowiedzieć, iż w trudnych sytuacjach człowiek poznaje samego siebie. To właśnie wtedy dostrzegamy nasze ciemne strony oraz odkrywamy moc więzi z innymi ludźmi. Widocznie możemy się wiele nauczyć i coś z tego wynieść.

sformułowanie 2. argumentu

omówienie przykładu
ilustrującego 2. argument

potwierdzenie słuszności tezy
i sformułowanie zakończenia –
wniosków ogólnych

Częste były również realizacje, w których przykłady z lektur były wykorzystywane w funkcji argumentacyjnej. W takich realizacjach zdający nie formułowali twierdzeń, których celem jest poparcie słuszności lub obalenie tezy, a omawiali przykłady z utworów literackich (postawy bohaterów, dokonywane przez nich wybory, emocjonalne reakcje). W podsumowaniu formułowali wnioski wynikające z omówienia przykładów i skłaniające do refleksji nad rozważanym problemem lub budowali jedynie formalne zakończenie polegające na powtórzeniu myśli zawartej już we wstępie. Takie rozwiązanie ilustruje zamieszczony poniżej przykład.

Przykład 44.

Ludzie często znajdują się w trudnych sytuacjach. Skutki tego mogą być różne, np. człowiek może się zmienić albo poznać samego siebie i spróbować ocenić subiektywnie. W swojej pracy postaram się udowodnić, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie. W tym celu odwołam się do treści lektur obowiązkowych: Ignacego Krasickiego „Żona modna” i Juliusza Słowackiego „Balladyna”.

Po pierwsze, bogaty szlachcic Piotr postanowił ożenić się nie z miłości, ale po to, żeby się wzbogacić. Na podstawie jego planów można stwierdzić, że świadomie wybrał taką drogę życia, w której nie będzie szczęśliwy ani w znacznym stopniu bogaty. Później dowiadujemy się o tym, że jego żona w przeciwieństwie do niego jest rozrzutna, gardzi wszystkim, co staropolskie i bezmyślnie podąża za modą, wydając na to wszystkie oszczędności. W małżeństwie panuje „matriarchat”, żona modna „rządzi” nad Piotrem, który ze swojej kieszeni finansuje jej wszystkie błahe zachcianki. Cały utwór podsumowuje wypowiedź Piotra, który przyznaje, że nie ma sensu rozpacz nad tym, co się nieodwracalnie straciło. Główny bohater,

zajęcie stanowiska i zapowiedź
kolejności działań - odwołanie do
lektur

omówienie 1. przykładu w funkcji
argumentacyjnej

w trudnej sytuacji finansowej i matrymonialnej zaczął obiektywnie oceniać siebie i doszedł do wniosku, że to wszystko stało się przez jego chciwość, którą się kierował przy wyborze małżonki.

Kolejnym takim przykładem może być cała droga do władzy okrutnej Balladyny. Najpierw zamordowała siostrę, później pustelnika, a na końcu w krótkim czasie von Kostryna, Grabca, Kirkora i swoją matkę. Podsumowując, droga do władzy sprawiła, że stała się swego rodzaju „maszyną do zabijania”, nie liczyła się z innymi, zabijała każdego, kto stanął na jej drodze. Gdy jako królowa, wedle tradycji, miała wydać trzy wyroki za zbrodnie, w tej sytuacji bez wyjścia, na chwilę przed śmiercią, zdała sobie sprawę, kim tak naprawdę jest.

Mam nadzieję, że na podstawie przytoczonych przeze mnie argumentów udało mi się udowodnić, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie. Na zakończenie pracy nasuwają mi się pewne wnioski. Pierwszy z nich taki, że tylko w ekstremalnie trudnych warunkach ludzie realnie zaczynają oceniać siebie i rzeczywistość, w której żyją. Wynika to ze strachu przed prawdą, o której pisał Tadeusz Płużański w „Przyjacielu mądrości”. Kolejny wniosek, że poznanie swojej osoby wymaga swojej własnej ciężkiej pracy lub czynnika zewnętrznego, który zmusi nas do myślenia filozoficznego. Warto też wspomnieć o tym, czy naprawdę warto czekać na taki środek zewnętrzny, który zmusi nas do myślenia?...

omówienie 2. przykładu w funkcji argumentacyjnej

sformułowanie zakończenia – wniosków na podstawie przywołanych przykładów oraz skłaniających do refleksji nad zaproponowanym rozstrzygnięciem

Zdający, aby sprostać wszystkim wymaganiom w kryteriach *Realizacja tematu wypowiedzi*, *Elementy retoryczne* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*, starali się używać wnikliwej argumentacji popartej analizą i interpretacją materiału literackiego, zwłaszcza zilustrowanego opisem sytuacji z życia bohaterów literackich. Niektórzy wykorzystywali do formułowania wniosków zamieszczony w arkuszu tekst Tadeusza Płużańskiego. W doborze materiału literackiego pozostawiono uczniom dużą swobodę. Oprócz lektury obowiązkowej mogli odwołać się do dowolnego utworu literackiego (mogła to być również lektura obowiązkowa).

Większość zdających wykazała się umiejętnością odpowiedniego doboru tekstów i ich funkcjonalnym wykorzystaniem podczas argumentowania i wnioskowania. W pracach pojawiały się odwołania do niemal wszystkich lektur obowiązkowych wymienionych w arkuszu egzaminacyjnym, a także do niektórych lektur z klas IV–VI. W argumentacji uczniowie szczególnie często przywoływali następujące utwory: *Opowieść wigilijna*, *Kamienie na szaniec*, *Pan Tadeusz*, *Szyfowe prace*, *Quo vadis*, *Balladyna*, *Reduta Ordon*, *Mały Książę*. Rzadziej pojawiały się odwołania do *Zemsty*, *Żony modnej*, *Świtezianki*, *Trenów*, *W pustyni i w puszczy*, *Katarynki*.

W rozprawkach – zgodnie z wymaganiem określonym w poleceniu do zadania 19. – pojawiały się odwołania do utworów spoza kanonu lektur obowiązkowych. Były to zarówno lektury uzupełniające, jak i wiele tekstów świadczących o samodzielnych, zróżnicowanych doświadczeniach czytelniczych uczniów.

Zdający sięgali m.in. po przykłady z następujących utworów:

W. Golding, *Władca much*

J. Green, *Gwiazd naszych win*

S. Chainani, *Akademia Dobra i Zła*

J.R.R. Tolkien, *Władca Pierścieni*
 A. Silvera, *Nasz ostatni dzień*
 L. Genova, *Motyl*
 G. Orwell, *Folwark zwierzęcy*
 A. Lindgren, *Bracia Lwie Serce*
 J.K. Rowling, *Harry Potter*
 E.E. Schmitt, *Oskar i pani Róża*
 A. Sapkowski, *Wiedźmin*
 D. Terakowska, *Córka Czarownicy*.

Realizacja tematu, elementy retoryczne oraz kompetencje literackie i kulturowe w opowiadaniu

W temacie 2. w zadaniu 19. sprawdzano umiejętność redagowania opowiadania twórczego. Opowiadanie jest jedną z podstawowych form wypowiedzi pisemnej, którą uczniowie poznają już na początku edukacji szkolnej. Doskonalać sprawność w jej tworzeniu, konstruują świat przedstawiony z różnorodnych elementów i wzbogacają wypowiedź o kolejne komponenty twórcze. Oczekuje się, że ósmoklasista będzie umiał napisać opowiadanie cechujące się funkcjonalną narracją, logicznym układem zdarzeń oraz urozmaiconą fabułą. Ponadto uczeń kończący szkołę podstawową powinien wykazać się umiejętnością wprawnego łączenia nabytych umiejętności redakcyjnych i językowych ze znajomością treści i problematyki lektur wchodzących w skład szkolnego kanonu, tworząc ciekawy, oryginalny tekst.

Realizacja tematu

Zadaniem uczniów na tegorocznym egzaminie było napisanie opowiadania o wspólnej – narratora i bohatera literackiego – przygodzie, podczas której postaci literackiej przyznano tytuł Przyjaciela Mądrości. Zgodnie z poleceniem wydarzenia miały być osadzone w świecie opowiadającego. Od ósmoklasistów oczekiwano twórczego wykorzystania lektury obowiązkowej.

Zdający mogli wybrać i wprowadzić do wykreowanego przez siebie świata przedstawionego dowolnego bohatera z literackiego kanonu, jednak najchętniej przeżywali wspólną przygodę z Małym Księciem, lisem lub pilotem z powiastki *Mały Książę*, z Rudym, Alkiem lub Zośką z *Kamieni na szaniec* oraz ze Scrooge'em z *Opowieści wigilijnej*. Znacznie rzadziej uczestnikami zdarzeń czynili Jacka Soplicę, Skawińskiego, Balladynę, Alinę, Marka Winicjusza, Ligię czy Marcina Borowicza.

Aby zrealizować temat, uczniowie najczęściej przenosili wybranego bohatera do współczesności, tak jak wskazano w poleceniu. Pojawiły się również opowiadania, w których to narrator trafiał nieoczekiwanie do świata przedstawionego utworu literackiego i tam przeżywał wspólną przygodę z jedną z postaci. Chętnie stosowaną przez ósmoklasistów konwencją była wizja senna. Wprowadzenie tego motywu pozwalało autorom opowiadań swobodnie czerpać z wyobraźni, bez obawy przed naruszeniem zasad prawdopodobieństwa czy logiki zdarzeń.

Kreując świat przedstawiony, piszący starali się przedstawić okoliczności, w których bohater wykazał się szeroko rozumianą mądrością: inteligencją, wiedzą, konkretną umiejętnością czy

po prostu odpowiedzialną postawą, co pozwalało następnie uhonorować go zaszczytnym tytułem Przyjaciela Mądrości. Najczęściej przywoływaną przez uczniów sytuacją był konkurs wiedzy lub umiejętności zakończony spektakularnym sukcesem wybranej postaci literackiej bądź też nieszczęśliwy wypadek, w którym z pomocą osobie w opresji przychodził książkowy bohater.

W kryterium realizacji tematu ósmoklasiści mogli otrzymać 2 punkty, o ile ich wypowiedź spełniała wszystkie warunki zadania. Taki wynik uzyskało 64% uczniów, którzy wybrali w wypracowaniu temat 2. Jeśli w opowiadaniu został pominięty jeden z kluczowych elementów polecenia, wówczas przyznawano 1 punkt. Najczęstszym uchybieniem, które decydowało o takiej punktacji, było pominięcie faktu przyznania bohaterowi literackiemu tytułu Przyjaciela Mądrości. Wydaje się, że w wielu przypadkach powodem tego niedopatrzenia mogły być: nieuwaga, przeoczenie lub pośpiech zdających, ponieważ z reguły świadomie kształtowali oni fabułę w taki sposób, aby unaocznić wskazaną zaletę postaci literackiej.

W opowiadaniach, które w kryterium realizacji tematu zostały ocenione na 0 punktów (ok. 3% przypadków), brakowało najczęściej odwołania do lektury obowiązkowej. Autorzy tych prac w żaden sposób nie zasygnalizowali obecności bohatera literackiego z kanonu lektur obowiązkowych bądź też ograniczyli się do nazwania wykreowanej przez siebie postaci imieniem znanym z lektury, bez przywołania choćby pojedynczych elementów świata przedstawionego, które świadczyłyby o znajomości tekstu.

Elementy twórcze

Temat opowiadania, którego bohaterami mieli być sami uczniowie, skłaniał ich do zastosowania narracji w 1. osobie liczby pojedynczej. Sporadycznie pojawiały się prace, w których o zdarzeniach opowiadał narrator trzecioosobowy. Zdający w większości kreowali świat przedstawiony o charakterze realistycznym i sytuowali wydarzenia w swoim najbliższym otoczeniu: w domu, szkole, rodzinnej miejscowości. Niektórzy przenosili się do miejsca związanego z wybraną postacią literacką, na przykład spotykali się ze Scrooge'em we współczesnym Londynie. Inni tworzyli świat przedstawiony o cechach fantastycznych i towarzyszyli Małemu Księżciu w kolejnej podróży po planetach lub wyruszyli wraz z nim na asteroidę B-612. Piszący z reguły prezentowali zdarzenia w logicznym porządku przyczynowo-skutkowym, stosując czasowniki w formie czasu przeszłego.

Pod względem stopnia urozmaicenia fabuły prace uczniów prezentowały zróżnicowany poziom, co znalazło swoje odzwierciedlenie w punktacji przyznanej przez egzaminatorów. Ze względu na temat, który wymagał przedstawienia wspólnej przygody narratora i bohatera literackiego, zdający zazwyczaj precyzyjnie określali miejsce i czas zdarzeń. Często wzbogacali konkretną informację opisem otoczenia, krajobrazu czy przyrody o określonej porze roku lub dnia. Rozwijając wątek fabularny, wprowadzali niespodziewane zwroty akcji, które czyniły przygodę bardziej dramatyczną i niezwykłą. Stopniowali napięcie, zmierzając konsekwentnie do punktu kulminacyjnego – zdarzenia, w którym bohater literacki odgrywał kluczową rolę. Wiele opowiadań kończyło się trafną, pouczającą puentą.

Chętnie stosowanym przez ósmoklasistów elementem wzbogacającym treść był dialog. Pojawiał się on nawet w bardzo słabych pracach jako zapis schematycznej wymiany zdań

między bohaterami. Z kolei dla pomysłowych i sprawnych językowo uczniów dialog był okazją do wprowadzenia elementów charakterystyki postaci lub opisu przeżyć wewnętrznych towarzyszących rozmowie.

Warto zaznaczyć, że znaczna część zdających podejmowała starania, aby funkcjonalnie wykorzystać znajomość treści lektury obowiązkowej, a jednocześnie stworzyć oryginalny tekst. W efekcie powstały prace urozmaicone pod względem fabularnym i kompozycyjnym, zaskakujące dojrzałością sądów oraz sprawnością językową.

Kompetencje literackie i kulturowe

Oceniając kompetencje uczniów w zakresie korzystania z poznanych tekstów literackich, egzaminatorzy zwracali uwagę na znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych oraz na celowość i funkcjonalność przywołanych elementów świata przedstawionego. Odpowiedni dobór postaci czy wydarzeń miał duże znaczenie, ponieważ służył nadrzędnemu celowi, jakim była możliwie pełna realizacja tematu.

Pisząc opowiadanie, ósmoklasiści najczęściej sięgali po przykłady bohaterów, którzy w ich ocenie odznaczyli się mądrością, ponieważ przekazywali innym ważne prawdy życiowe (Iis z *Małego Księcia*). Przywoływali postacie, których koleje życia sprawiły, że sami czegoś się nauczyli, a więc stali się mądrzejsi (Mały Książę, Scrooge, Jacek Soplica). Taki wybór ułatwiał autorom opowiadań realizację tematu choćby dlatego, że w korelacji z przedstawionymi zdarzeniami późniejsze przyznanie bohaterowi tytułu Przyjaciela Mądrości wydawało się zrozumiałe i uprawnione.

Rodzaj i zakres przywoływanych przez zdających treści literackich był zróżnicowany. Niektórzy ograniczali się do wyliczenia szczegółów wyglądu postaci, inni oprócz elementów opisu wymieniali charakterystyczne cechy osobowości bohatera lub w formie retrospekcji prezentowali konkretne wydarzenia z lektury. Jeśli piszący w pełni funkcjonalnie wykorzystali znajomość świata przedstawionego poznanego utworu i nie popełnili przy tym błędów rzeczowych, mogli otrzymać 2 punkty za kompetencje literackie i kulturowe. Taki wynik uzyskało 51% zdających piszących opowiadanie. Jeśli jednak odwołanie do obowiązkowego tekstu nie wspierało w istotny sposób zamysłu twórczego lub jeśli, przytaczając szczegóły treści, uczniowie rażąco naruszyli poprawność merytoryczną, wówczas musieli liczyć się z utratą jednego, a nawet dwóch punktów w tym kryterium.

Poniżej przedstawiono przykłady opowiadań, które spełniają wymagania ujęte w omówionych kryteriach oceniania.

Przykład 45.

Przyjaciel Mądrości

Był chłodny, zimowy wieczór. Idąc przez pole, wracałam do domu po długim dniu.

czas i miejsce akcji

Uwielbiam tę porę roku. Mijając kolejne alejki, z uśmiechem obserwowałam zamarznąłą taflę niewielkiego, ale ładnego stawu. Wszystko pokryte było białą, grubą warstwą śniegu, który sięgał mi aż do kolan. Dostrzegłam wysokiego bałwana, przy którym bawiło się dwoje dzieci i właśnie tam zatrzymałam wzrok. Jakiś mężczyzna, przechodząc obok śnieżnej budowli, niby przypadkiem potrącił ją, a w efekcie zniszczył.

elementy opisu,
budowanie nastroju

– Nienawidzę świąt – powtarzał pod nosem, gdy mnie mijał. „Tego już za wiele” – pomyślałam oburzona. Złapałam go za rękaw, a on się zatrzymał. Miał na głowie ciemny kapelusz, a ubrany był w ponury płaszcz. Na twarzy staruszka wyraźnie widać było zniecierpliwienie i niechęć.

monolog wewnętrzny,
elementy opisu postaci

– Dlaczego pan to zrobił? – zapytałam, wskazując na zniszczonego bałwana. – I dlaczego nie lubi pan Bożego Narodzenia?

– Bzdura – odburknął. – to wszystko strata czasu i pieniędzy.

Podczas gdy ja zastygłam nieruchoma w miejscu, mężczyzna zdążył się już oddalić. Nie rozumiałam, jak mógł powiedzieć coś takiego. Przecież to nie pieniądze są najważniejsze. Gdy złość minęła, zrobiło mi się jednak żal tego staruszka. Wyglądał na samotnego i nie cieszył się życiem tak, jak powinien. W mojej głowie natychmiast zrodził się pomysł. Ponownie się uśmiechnęłam i wróciłam do swojego domu. Kiedy tylko zobaczyłam mamę, zapytałam, czy na jutrzejszą Wigilię mogłabym zaprosić gościa. Zgodziła się, gdy wyjaśniłam jej, co się stało w parku. Nie mogąc doczekać się jutra, udałam się do swojego pokoju. Następnego dnia, o tej samej godzinie czekałam już w parku. Liczyłam, że spotkam tam tego staruszka. Ucieszyłam się, gdy go zobaczyłam.

elementy opisu przeżyć
wewnętrznych, zwrot akcji

– Dzień dobry – przywitałam się.

Mężczyzna nie odpowiedział ani się nie zatrzymał, ale ja mimo to go dogoniłam. Długą chwilę szłam krok w krok za nim, próbując zacząć rozmowę. Odezwał się jednak dopiero, gdy wskazałam na okna jednego z mijanych przez nas domów. Na twarzy staruszka wymalował się smutek, kiedy spoglądaliśmy przez szybę na szczęśliwą rodzinę jedzącą świąteczną kolację.

– Ebenezer Scrooge – przedstawił się w końcu.

Zaproponowałam, aby dołączył do mnie i moich rodziców podczas Wigilii. Na początku wahał się, ale widok za oknem, przed którym nadal staliśmy, przekonał go. Udaliśmy się do mojego domu, gdzie mama i tata bardzo ciepło przyjęli Ebenezera. Zdziwił się, ale cicho podziękował i usiadł razem z nami przy stole. W pewnym momencie nie wierzyłam własnym uszom. Scrooge zaczął się śmiać z żartu mojego taty! Cieszyłam się razem ze staruszkiem. Pod koniec kolacji spoważniał jednak, gdy zapytałam, dlaczego nie lubił świąt Bożego Narodzenia. Wyjaśnił, że był przekonany, iż to pieniądze są w życiu najważniejsze. Przyznał, że się mylił, choć wiedziałam, ile go to kosztowało.

twórcze wykorzystanie
lektury

Podziękował mi za pomoc w dostrzeżeniu prawdy, jaką było piękno wspólnych, rodzinnych świąt. Postanowił się zmienić i przestać uparcie bronić wcześniejszych przekonań.

– Właśnie takiego człowieka szukałem! – oświadczył na koniec mój tata. – Nie boi się pan przyznać do błędu czy spojrzeć prawdzie w oczy. Na dodatek chce pan dzielić się swoim doświadczeniem z innymi!

charakterystyka postaci

– Również pycha stanie się dla mnie obca – zapewnił Ebenezer.

– Jest pan prawdziwym Przyjacielem Mądrości – oznajmił ojciec. – W naszej gminie organizujemy właśnie konkurs na takiego człowieka. Powinien go pan wygrać.

Zgodziłam się z moim tatą. Nie wiem, czy miałabym tyle odwagi cywilnej, aby przed innymi przyznać się do błędów. Faktycznie, już kilka dni później Ebenezerowi przyznano tytuł Przyjaciela Mądrości, a ja nie spotkałam do tej pory człowieka, który byłby bardziej uczynny wobec innych.

Historia ta pokazuje, że mądrość polega na umiejętności spojrzenia prawdzie w oczy oraz na odwadze przyznania się do błędów. Nie warto upierać się przy swoich poglądach, które mogą okazać się błędne i szkodliwe, lecz należy dążyć do prawdy.

puenta

Przykład 46.

„Odwaga niczym liść”

Liście opuściły swoje macierzyste gałęzie już dawno, zawiadamiając nas, że chłodna część roku już do nas zmierza. Mimo że zielony dywan naszej planety stopniowo okrywały już złote listki, pogoda przejawiała się obfitym słońcem. Toteż przebywanie w ogrodzie było przyjemnością. Bajecznie powiewające czupryny drzew w lesie wydawały odgłos jakby nawołujący do odwiedzania tegoż miejsca. Udałam się więc.

czas i miejsce wydarzeń, opis miejsca, kreowanie nastroju

Szłam ścieżką wzdłuż pól i łąk, wdychając lekkie powietrze nasycone minerałami skał, nasiąknięte aromatem leśnego runa, nie odczuwałam bólu w pięcie. Dopiero gdy dotarłam do kilku sosen – miejsca, które zapamiętałam, aby uniknąć zagubienia się – usiadłszy pod bukiem powleczonym szarą, matową korą, odczułam pieczenie w okolicy pięty. Zaaferowana bólem nie zauważyłam cienia padającego na mnie, a rzucanego przez nieznaną mi obiekt.

opis sytuacji

– Pięta Achillesa... – uśmiechnął się nieznanomy – czekaj, pomogę ci! Podszedł do mnie i przypatrzył się białemu, niewielkiemu pęcherzykowi na mojej pięcie.

dialog

– Boli? – zapytał.

– Nie... – odpowiedziałam strudzona i przytłoczona bólem.

– Na pewno boli. Sądząc po stopie – odparł z niezmiernie wielkim uśmiechem na twarzy – i po twojej minie!

Z zawadiackim uśmiechem na ustach udał się na mieszczącą się nieopodal polanę. Wrócił z listkiem babki w dłoni. Przyłożył babkę do mojej stopy, po czym zwrócił się do mnie:

– Pamiętaj na przyszłość, że buty na wyprawę wiąże się konkretnie!

Podał mi dłoń, abym mogła wstać. Następnie ukłonił się niby teatralnie i przedstawił się:

– Janek, Janek Bytnar, ps. „Rudy”

– *Mala. Malszka Majewska. Pseudonimu brak.*

Oboje zaśmialiśmy się. Zauważyłam, że bujna czupryna, która jeszcze przed momentem w cieniu drzew kolor miała biało-żółty, teraz ogarnięta promykami słońca przybrała barwę złotą, nawet rudą, niczym liście na drzewach. Zorientowałam się, że to bohater mojej ulubionej książki – „Kamieni na szaniec” napisanej po akcji „Meksyk II” piórem Aleksandra Kamińskiego, ówczesnego „Góreckiego”.

elementy opisu postaci

– *Co tutaj robisz? – zapytałam.*

Odwiedziłem dom rodzinny w Kolbuszowej i spaceruję sobie – opowiadał. Szliśmy przez piękny, magiczny wręcz las. Nagle Janek zaintonował harcerską piosenkę, której refren wspaniale nawiązywał do dzisiejszej wędrówki.

twórcze wykorzystanie lektury

– *„A nam czegoż to więcej potrzeba, powiedz nam lesie i drogo piaszczysta, powiedz nam” – śpiewaliśmy.*

– *A może wejdziemy na ambonę? – zaproponował – będą fantastyczne widoki!*

– *Nie wolno! – odrzekłam.*

– *Nic się nie stanie, spokojnie!*

Powiedziawszy owe słowa pociągnął mnie za rękę i pomógł wejść na ambonę. Wtem wypadł z niej leśniczy:

zwrot akcji

– *Co wy tu robicie! Tutaj nie wolno wchodzić!*

– *Przepraszam, panie leśniczy. To był mój pomysł... To się więcej nie powtórzy! – wyjaśnił Janek.*

– *Dobrze, idźcie już stąd!*

Zeszliśmy z wieży, a ja zapytałam:

– *Jak to zrobiłeś? Skąd przyszła ci tak wielka odwaga, żeby się przyznać?*

– *Wiesz... Sądzę, że trzeba się przyznawać. Należy, na prawdę należy! Gdybym tego nie zrobił, to miałbym okrutne wyrzuty sumienia! Uważam, że tak wypadło zrobić.*

charakterystyka postaci

– *Jesteś prawdziwym przyjacielem mądrości! Jesteś niesamowicie pomocny i otwarty na nowe znajomości, bezinteresownie mi pomogłeś, do tego teraz tak mężnie przyznałeś się do błędu, dając wzorowy przykład! A ja nawet nie umiałam przyznać się, że pięta strasznie piecze...*

– *Wiesz... Odwaga, ludzie odważni są jak liście. Jeśli kształtują swoją osobowość na wzór przyjaciela mądrości – są otwarci na ludzi, wielbią prawdę, są odważni i tę prawdę promują – zostają na drzewie. Jeśli są nie mądrzy, nieodważni – usychają i lecą w dół jak liście z drzew...*

nauka

puenta

Janek zniknął, a ja wyszłam z lasu i podążyłam do domu. To spotkanie pokazało mi, że przyjaciele mądrości to ludzie szlachetni. Od dzisiaj również ja będę starać się, by pozostać w koronach drzew.

Kompozycja

Uczeń kończący szkołę podstawową powinien opanować umiejętność budowania logicznej i spójnej wypowiedzi zgodnie z formą wskazaną w poleceniu. Oczekuje się również, że odpowiednio podkreśli kompozycję tworzonego tekstu, wyodrębniając graficznie poszczególne akapity stanowiące całość myślową. Te kompetencje uczniowskie znalazły odbicie w tegorocznych wypracowaniach.

Ósmoklasiści, którzy w zadaniu 19. wybrali temat 1., czyli zobowiązali się do napisania rozprawki, w zdecydowanej większości dobrze poradzili sobie z realizacją wymagań dotyczących kryterium kompozycji. Aż 77% z nich otrzymało maksymalną liczbę punktów (2 punkty), co oznacza, że swoje rozważania na temat problemu sformułowanego w temacie zawarli w układzie zgodnym z formą wypowiedzi. Ich rozprawki miały wstęp, rozwinięcie i zakończenie, a części te zostały graficznie wydzielone. Stosowali akapity lub interlinie. Wewnętrznej spójności takich rozwiązań służyło zastosowanie struktur składniowych porządkujących refleksje, np. *Ludzi od zawsze interesował problem...; Postaram się udowodnić...; Zacznę od...; Po pierwsze...; Kolejnym argumentem...; Innym przykładem...; Na zakończenie...; Podsumowując...*

Warto zauważyć, że niektórzy zdający nie ograniczali się do postawienia tezy i wymienienia kolejnych argumentów, ale starali się nadać swoim rozważaniom charakter ogólny, poszukując wewnętrznej zasady porządkowania swojej wypowiedzi. Taka kompozycja była trudniejsza do realizacji, ale podnosiła jakość merytoryczną wypracowania. Służyła oddaniu przejrzystości toku argumentacyjnego. We wspomnianych realizacjach uczniowie nie posługiwali się porządkującymi sformułowaniami, a w argumentach również poszukiwali zasady ich zestawienia (np. kontrast, hierarchia). Przykłady pełniły tutaj rolę ilustracyjną wobec argumentów – trudno było je pomylić, ponieważ ósmoklasiści świadomie posługiwali się pojęciami *przykład*, *argument*.

Wewnętrznej spójności wypowiedzi służyły wskaźniki zespolenia, np. *poza tym, ponadto, natomiast, zatem, chociaż*, ale także stosowanie sformułowań służących wyrażeniu opinii piszącego, np. *Uważam, że..., Moim zdaniem..., Z całą pewnością..., Jestem przekonany(-a), że...*, wprowadzeniu cytatów, np.: *... świadczą o tym słowa..., najlepiej ilustrują to słowa...*, potwierdzeniu tezy, np. *Z tego, co napisałem wynika, że..., Jak wynika z przytoczonych argumentów...*

O dobrym opanowaniu przez tegorocznych ósmoklasistów umiejętności właściwego komponowania rozprawki świadczy to, że 0 punktów w omawianym kryterium otrzymało zaledwie 13% zdających, którzy wybrali na egzaminie tę formę dłuższej wypowiedzi pisemnej.

Większość analizowanych opowiadań cechowała się przemyślaną konstrukcją, o czym świadczy fakt, że 63% uczniów otrzymało w tym kryterium maksymalną liczbę punktów (2 punkty). Pamiętali oni o trójdzielnej kompozycji wypowiedzi i starali się zachować odpowiednie proporcje między wstępem, rozwinięciem i zakończeniem. Warto zaznaczyć, że wielu ósmoklasistów rozpoczynało swoją pracę pisemną od tytułu, który pobudzał ciekawość czytelniczą i zapowiadał treść opowiadania, a kończyło wyrazistą puentą podkreślającą jego wymowę.

Zdający dbali o spójność wypowiedzi, zachowując logiczne powiązania w obrębie zdań i akapitów oraz pomiędzy nimi. Uwydatniali następstwo zdarzeń za pomocą odpowiednich wskaźników zespolenia: *na początku, najpierw, potem, później, w końcu, w ostatniej chwili*. Podkreślali porządek przyczynowo-skutkowy w fabule, używając spójników: *ponieważ, dlatego, więc* oraz odpowiednich wyrażen przyimkowych, np. *w rezultacie, na skutek, z powodu*, stosowali zaimki, posługiwali się synonimami oraz partykułami nawiązującymi do wcześniejszej wypowiedzi: *również, także, też*. Kolejne zwroty akcji oraz punkt

kulminacyjny sygnalizowali za pomocą odpowiednich przysłówków: *nagle, nieoczekiwanie, wtem*.

Zdecydowana większość ósmoklasistów podkreślała strukturę kompozycyjną swoich opowiadań za pomocą podziału na graficznie wyodrębnione – za pomocą wcięć lub interlinii – akapity. Zdarzało się często, że piszący ograniczali się do wyróżnienia tylko trzech głównych części wypowiedzi. Uchybieniem w zakresie kompozycji było przypadkowe wydzielanie akapitów, w całkowitym oderwaniu od treści danego fragmentu.

Styl

Oceniając wypracowania w kryterium *Styl*, egzaminatorzy rozważali, czy styl wypowiedzi jest adekwatny do jej treści i formy, czyli odpowiedni dla rozprawki albo opowiadania.

Ósmoklasiści przystępujący w tym roku do egzaminu z języka polskiego w zdecydowanej większości sprościli wymaganiom dotyczącym stylu wypowiedzi. Poziom wykonania to 82%, przy czym należy zwrócić uwagę na fakt, że maksymalną liczbę punktów za to kryterium (2 punkty) otrzymało ok. 76% uczniów. To w porównaniu z ubiegłym rokiem wynik wyższy o 6%. Zdający w swoich wypracowaniach posługiwali się zwrotami i wyrażeniami charakterystycznymi dla leksyki i składni wywodu argumentacyjnego (rozprawki) albo opowiadania twórczego.

Język

Sprawdzając język wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym i twórczym, egzaminatorzy rozstrzygali na początku, czy zakres użytych środków językowych jest szeroki, zadowalający czy wąski, a następnie oceniali ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustalali na podstawie oceny obu tych aspektów.

Zdający, którzy w swojej wypowiedzi zaprezentowali szeroki zakres środków językowych, umożliwiając pełną i swobodną realizację tematu, otrzymali w kryterium *Język* maksymalną liczbę punktów (4 punkty). Podobnie jak w latach ubiegłych wynik taki uzyskało 5% uczniów. Wykazali się oni umiejętnością stosowania wiedzy z gramatyki języka polskiego, ze szczególnym uwzględnieniem zróżnicowanej składni i leksyki.

Uczniowie, którzy zastosowali odpowiedni do realizacji tematu zakres środków językowych, w tym kryterium otrzymali 3 punkty (ok. 8% zdających).

Analiza wypracowań ósmoklasistów wykazała również, że zdający nadal mają duże trudności w zakresie poprawności językowej. W kryterium *Język* 0 punktów otrzymało prawie 60% zdających. Uczniowie ci w swoich pracach posługiwali się wąskim zakresem środków językowych (ubogą leksyką i prostą składnią).

Ósmoklasiści najczęściej popełniali błędy:

- fleksyjne – niepoprawnie odmieniali wyrazy, np. *Gdy podeszłem trochę bliżej; Małemu księciowi to nie przeszkadzało*
- składniowe – naruszali związek rzędu, np. *O dziwo miękko wylądowałam na marmurową posadzkę; Gdy rozmówczyni wysłuchała moje słowa, stwierdziła, że Lis zasługuje na tytuł Przyjaciela Mądrości*, błędnie używali przyimków, np. *Dlatego wracam do mojej planety; Postanowiliśmy wejść do głównej areny; Odwrócił wzrok na słońce*, niepoprawnie

stosowali konstrukcje z imiesłowowym równoważnikiem zdania, np. *Stojąc w lodowatej wodzie, przeszedł mnie dreszcz; Odwróciłam się w stronę Geografa, patrząc na niego wdzięcznie*

- leksykalne – nieumiejętnie dobierali wyrazy, np. *Mógł prowadzić życie w pełni poświęcone konsumpcji; Podczas ciężkich zdarzeń poznajemy nasze zdolności i cechy, przekształcali stałe związki frazeologiczne, np. Gdy emocje odeszły; Nie pozwolił, by połączyli się związkiem małżeńskim; Tylko pilot trzymał nasze nerwy w ryzach*
- stylistyczne – wielokrotnie używali tego samego wyrazu w bliskim sąsiedztwie w nieuzasadniony sposób, np. *Nagle zauważyliśmy dwóch kłócących się ludzi. Podeszliśmy bliżej i poznaliśmy powód ich kłótni. Okazało się, że ich kłótnia była spowodowana odmiennymi poglądami na temat, która dzielność jest lepsza, intelektualna czy sportowa lub żołnierska, wyglądało na to, że osoby te nie zamierzały kończyć kłótni, było coraz głośniejsze. Do kłótni zaczęły dołączać kolejne osoby.*

Ortografia

Za poprawne stosowanie reguł ortograficznych w kryterium *Ortografia* uczniowie mogli uzyskać maksymalnie 2 punkty. Otrzymywali taki wynik, jeśli napisali wypracowanie bezbłędnie albo popełnili tylko jeden błąd ortograficzny. Podobnie jak w latach ubiegłych 25% zdających uzyskała maksymalną ocenę. Jeśli w pracy pojawiły się 2 lub 3 błędy ortograficzne, ósmoklasiści otrzymywali 1 punkt. Wynik taki uzyskało 19% zdających.

Uczniowie popełniali błędy w pisowni:

- partykuły *nie* z osobowymi formami czasownika, np. *niechciałam, niewiedziałam*
- wyrazów z *u – ó, ż – rz, h – ch*, np. *uniuś, lektór, spóźniłam się, kojażę, morzemy, chumoru, bochaterami, podąrzyłam*
- wielką i małą literą, szczególnie w zapisie tytułów książek, np. *Quo Vadis, Opowieść Wigilijna, Kamienie na Szaniec*
- samogłosek nosowych *ą, ę* w końcówkach fleksyjnych, np. *naprawde, dzieję się, przemiane* i w formach czasu przeszłego czasowników, np. *staneła, mineło, zginęło*
- partykuły *by* z różnymi częściami mowy, np. *poczuł by, był by, chciał by*
- przyimków z różnymi częściami mowy, np. *dokońca, wkońcu przedemną.*

Interpunkcja

Tegorocznym ósmoklasistom interpunkcja także sprawiła bardzo dużo trudności, mimo iż – w porównaniu z rokiem ubiegłym – wynik uległ nieznacznej poprawie (poziom wykonania to 21%).

Tak niski poziom opanowania umiejętności interpunkcyjnych spowodowany jest m.in. trudnością w opanowaniu przez zdających zasad interpunkcyjnych obowiązujących w języku polskim.

Z analizy wypracowań wynika, że uczniowie najczęściej:

- nie oddzielali przecinkiem imiesłowowego równoważnika zdania od zdań składowych, np. *Podsumowując uważam że poznajemy siebie w trudnych chwilach*

- nie rozdzielali przecinkiem zdań składowych w zdaniu złożonym, np. *Nie mogłem uwierzyć, że zaczęła się wojna więc podeszłam do okna a następnie wyjrzałam na podwórko; Przykładem postaci która w ten sposób postąpiła był Tadeusz Zawadzki*
- błędnie rozdzielali przecinkami wyrazy w zdaniach, np. *Powiedziałam prawie, że błagalnie*
- pomijali kropki, przecinki, myślniki lub ich nadużywali w zapisie dialogów, np.
  - *Może jeszcze kiedyś Cię odwiedzę.* – *odparł Mały Książę.*
  - *Nadal jestem głodny odezwał się nagle Mały Książę.*

Podsumowanie

W drugiej części arkusza egzaminacyjnego przed zdającymi zostało postawione zadanie polegające na napisaniu dłuższej wypowiedzi w narzuconej formie – rozprawki albo opowiadania. Niemal wszyscy podjęli to wyzwanie, w większości wybierając temat 1., polegający na napisaniu rozprawki, która – podobnie jak opowiadanie – jest formą wypowiedzi ćwiczoną w szkole.

Temat tegorocznej rozprawki egzaminacyjnej zachęcał do rozważenia słuszności stwierdzenia, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie. Ósmoklasiści w argumentacji wykorzystywali przykłady z życia bohaterów literackich, ale także odwoływali się do własnych doświadczeń, czym dowodzili, że problem sformułowany w poleceniu był im bliski.

Najwięcej trudności zdający mieli z poprawnością rzeczową w przywoływanych przykładach literackich oraz z dostosowaniem stylu swojej wypowiedzi do wybranej formy. Zdarzały się realizacje, w których dominowało streszczenie lub wprowadzone były elementy opowiadania. W każdym z omawianych kryteriów (kompetencje literackie i kulturowe, styl) około 10% zdających otrzymało 0 punktów.

Szczególną uwagę należy poświęcić sprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej tegorocznych ósmoklasistów. Niestety, w tych zakresach nadal wielu zdających ma problemy. Aż 59% ósmoklasistów, którzy napisali rozprawkę, otrzymało 0 punktów w kryterium poprawności językowej, 47% – w kryterium poprawności ortograficznej oraz 79% – w kryterium poprawności interpunkcyjnej. Wyniki te świadczą o konieczności zwrócenia uwagi na budowanie u uczniów większej świadomości językowej w różnych jej aspektach.

Zaproponowany w arkuszu egzaminacyjnym temat opowiadania zachęcał piszących do wyboru tej formy wypowiedzi. Zdający mogli przeżyć wymaginowaną przygodę z wybranym bohaterem literackim, a przy tym wykazać się znajomością treści lektury, kreatywnością, talentem pisarskim oraz kompetencjami językowymi. W wypracowaniach można dostrzec wiele walorów: konsekwentnie prowadzoną narrację urozmaiconą wieloma elementami twórczymi, odpowiednią kompozycję, adekwatny do formy i treści styl oraz bogactwo środków językowych służących realizacji tematu. Ósmoklasiści zaskakiwali często pomysłowością w kreowaniu świata przedstawionego oraz oryginalnością w formułowaniu puenty.

Nie wszyscy zdający sprościli wymaganiom określonym w wymaganiach egzaminacyjnych. Uczniowie nie znali treści wybranej przez siebie lektury w stopniu umożliwiającym jej

funkcjonalne wykorzystanie i tylko pobieżnie nawiązywali do tekstu literackiego albo popełniali rażące błędy merytoryczne: mylili imiona postaci oraz błędnie przypisywali bohaterom udział w pewnych zdarzeniach. Niektórzy nie dbali o urozmaicenie narracji i w bardzo ograniczonym zakresie wykorzystywali proponowane elementy twórcze. Inni, wprowadzając do swojego opowiadania dialogi, zapominali o zachowaniu odpowiednich proporcji między wypowiedziami uczestników zdarzeń i narracją. W warstwie językowej dominował zadowalający zakres użytych środków językowych, ale ósmoklasiści często naruszali zasady poprawności ortograficznej i interpunkcyjnej.

„Pod lupą” – zakres użytych środków językowych w wypracowaniu

Jednym z kryteriów, które brane są pod uwagę przy ocenie wypracowania, jest język wypowiedzi. Na liczbę uzyskanych punktów w tym kryterium wpływa zastosowany zakres środków językowych oraz ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustala się na podstawie oceny obu tych aspektów, zgodnie z tabelą zamieszczoną w *Zasadach oceniania rozwiązań zadań* (kryterium 6. *Język*).

W charakterystyce zakresu środków językowych można zauważyć elementy stałe i elementy zmienne. Do stałych należy zaliczyć podporządkowanie użytych środków językowych tematowi oraz poddanie analizie składni, leksyki (w tym frazeologii, słownictwa). Do zmiennych, które wpływają na zróżnicowanie zakresów, należą rodzaj zastosowanej składni i leksyki oraz ich wpływ na sposób realizacji tematu.

Zakres omawianych środków zgodnie z zasadami oceniania można podzielić na **szeroki, zadowalający i wąski**. O szerokim zakresie mówimy wtedy, gdy w wypowiedzi zastosowano zróżnicowaną składnię, zróżnicowaną leksykę, w tym na przykład bogatą frazeologię, precyzyjne słownictwo umożliwiające pełną i swobodną realizację tematu. Zadowalający zakres środków językowych charakteryzują stosowne/odpowiednie do realizacji tematu składnia i leksyka, a wąski zakres – składnia i leksyka proste/ograniczone, utrudniające realizację tematu.

W tym roku spośród uczniów, którzy przystąpili do egzaminu ósmoklasisty, w części sprawdzającej umiejętność napisania dłuższej formy wypowiedzi, w kryterium *Język*, zaledwie 5% otrzymało najwyższą ocenę, tzn. 4 punkty, natomiast 60% zdających otrzymało 0 punktów. Warto zatem bliżej przyjrzeć się zagadnieniu zakresu środków językowych oraz poprawności językowej w odniesieniu do dwóch form wypowiedzi, które pojawiły się na tegorocznym egzaminie – rozprawki i opowiadania.

Wypowiedź o charakterze argumentacyjnym

Aby napisać wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, tegoroczni ósmoklasiści powinni wykazać się umiejętnością pisania rozprawki. Zgodnie z definicją słownikową rozprawka to niewielka rozprawa naukowa. Jako pisemna praca szkolna przejmuje więc od rozprawy właściwy dla niej sposób przedstawiania zagadnienia, którego dotyczy. Gatunek ten należy do stylu oficjalnego, naukowego, w którym podejmuje się ważny problem. Wiąże się zatem z argumentowaniem i rzeczowym przedstawianiem dowodów naukowych, faktów. W wypowiedzi takiej wymagane jest udowodnienie jakiejś myśli (tezy). Nie należy jednak mylić jej z wypowiedzią perswazyjną, nakłaniającą i emocjonalną, której głównym celem jest

przekonanie odbiorców do swojej racji. W rozprawce rozważa się problem, zatem jej oś stanowią argumenty i ilustrujące je przykłady. Należy wykazać się rzeczową, poważną, przemyślaną argumentacją i racjonalną sztuką dyskusji. Ponieważ, jak już wspomniano, w tej formie wypowiedzi należy posłużyć się stylem oficjalnym, istotna jest nie tylko waga argumentów oraz zgromadzonych przykładów, ale bardzo ważne są także zastosowane środki językowe wspierające argumentację. Te zaś mogą umożliwić pełną i swobodną realizację tematu (szeroki zakres), być odpowiednie/stosowne do niej (zadowalający zakres) lub ją utrudniać (wąski zakres).

Szeroki zakres środków językowych charakteryzuje zróżnicowana składnia, zróżnicowana leksyka, w tym np. bogata frazeologia, precyzyjne słownictwo.

W obszarze leksyki w rozprawce zakres ten przejawia się m.in. w:

- używaniu słownictwa dotyczącego pojęć abstrakcyjnych kluczowych dla rozważanego tematu oraz w formułowaniu definicji tych pojęć
- stosowaniu sformułowań wprowadzających opinię piszącego
- wprowadzeniu słownictwa porządkującego argumentację
- użyciu słownictwa wprowadzającego cytaty
- stosowaniu wyrażen komentujących tekst główny
- wykorzystywaniu synonimów
- używaniu czasowników w formach bezosobowych i osobowych
- wykorzystaniu w zwrotach form modalnych czasownika
- unikaniu kolokwializmów.

W warstwie składniowej uzewnętrznia się on m.in. w: posługiwaniu się różnymi pod względem celu i budowy rodzajami wypowiedzi (oznajmującymi, pytającymi, zdaniami pojedynczymi rozwiniętymi i nierozwiniętymi, złożonymi, wielokrotnie złożonymi) z przewagą zdań wieloczłonowych, podrzędnie złożonych, a także równoważnikami zdań stosowaniu imiesłów oraz imiesłowowych równoważników zdań oraz wykorzystywaniu składniowych środków stylistycznych: powtórzeń, pytań retorycznych, wyliczeń

W rozprawce środki te powinny być dobierane przez ucznia w sposób świadomy, służący przekazaniu jednoznacznych, precyzyjnych i obiektywnych informacji, z uwzględnieniem sytuacji oficjalnej. Ich użycie powinno umożliwić pełną i swobodną realizację tematu, którego celem w rozprawce zawsze jest przeprowadzenie dowodzenia.

Zadowalający zakres środków językowych cechuje się właściwym doбором materiału leksykalnego i stosowaniem odpowiednich struktur składniowych. O takim zakresie można mówić, gdy zdający w swojej wypowiedzi, m.in.:

- posługuje się wyrazami zgodnie z ich znaczeniem
- sięga po typowe środki leksykalne
- dostosowuje warstwę językową do sytuacji komunikacyjnej
- używa zrozumiałych sformułowań
- zamyka myśl w obrębie wypowiedzenia
- dba o przejrzystość konstrukcji zdaniowych, unika elementów niefunkcjonalnych, wywołujących wrażenie zawichości i rozwlekłości
- zachowuje składnię typową dla języka pisanego.

Wąski zakres środków językowych wskazuje na ograniczone umiejętności ucznia w posługiwaniu się materiałem leksykalnym i stosowaniu struktur składniowych.

Ubogi zasób słownictwa przejawia się m.in. w:

- częstym używaniu wyrazów modnych
- niefunkcjonalnym wprowadzaniu do wypowiedzi kolokwializmów
- wielokrotnym wykorzystywaniu tych samych elementów leksykalnych zamiast stosowania wyrażenia synonimicznych
- posługiwaniu się zaimkami zamiast uściślenia znaczeń.

W warstwie składniowej można zauważyć m.in.:

- cechy typowe dla języka mówionego, np. urwane, niepełne lub zawile konstrukcje składniowe utrudniające zrozumienie wypowiedzi
- brak precyzji w wyrażaniu myśli
- zaburzenia w logice zdania
- tendencję do wielokrotnego powielania tych samych struktur zdaniowych.

Szeroki zakres środków językowych spełniających wymagania opisane w zasadach oceniania wypracowań ilustruje przytoczone poniżej rozwiązanie zadania 19.

Przykład 47.

Życie człowieka jest nieodgadnione. Nie da się go w pełni zaplanować. Możemy wyznaczać sobie cele, ale nigdy nie mamy pewności, że je zrealizujemy. Życie jest pełne zwrotów akcji, tych miłych, niosących radość i uśmiech, ale także tych, których chcielibyśmy uniknąć. Te nieproszone wydarzenia zawsze pojawiają się niespodziewanie. Wtedy chcemy je ominąć lub cofnąć czas, lecz jest to niemożliwe. Często wywołują z naszej strony reakcję, bardziej lub mniej przemyślaną. Jestem przekonana, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie. Postaram się to udowodnić, odwołując się do przykładów przedstawionych w lekturach.

Po pierwsze pozory mylą. Czasem ludziom wydaje się, że ktoś jest spokojny i opanowany, ale później okazuje się, że w trudnych sytuacjach nie myśli racjonalnie i działa pod wpływem emocji. Taką postacią był Jacek Soplica – bohater „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza. Uważano go za godnego poszanowania szlachcica. Wszystko się zmieniło, gdy któregoś dnia podczas uczt u Stolnika podano mu czarną polewkę, czym zasugerowano młodzieńcowi, że nie może poślubić ukochanej Ewy Horeszko. To tak zasmuciło i zdenerwowało bohatera, że za odmowę zemścił się na ojcu dziewczyny. Podczas ataku Rosjan niezauważony zakradł się na teren zamku, a następnie strzelił – niestety celnie – do Stolnika, który niebawem zmarł. Jego reakcja na widok Horeszki – ojca Ewy – odnoszącego zwycięstwo nad Rosjanami była dla wielu nieoczekiwana, pewnie również dla samego Jacka. Butny Soplica został odtrącony przez szlachtę, ukrywał się i dopiero przed śmiercią ujawnił przed Gerwazym swoją prawdziwą tożsamość.

Po drugie wiele osób często stara się zachowywać i myśleć tak jak reszta. Wszystko po to, by móc się dopasować do grupy. Jednak gdy ta grupa zaczyna czynić coś okrutnego, często odłączają się od niej i sprzeciwiają takiemu postępowaniu. Zaczynają myśleć samodzielnie i kierować się swoimi przekonaniem. Przykładem człowieka, który wbrew oczekiwaniom ogółu wybrał własną ścieżkę, jest Winicjusz – bohater dzieła Henryka Sienkiewicza pt. „Quo vadis”. Z początku był poganinem, ale później miłość do Ligii odmieniła go całkowicie. Zaczął doceniać takie wartości jak: przywiązanie, wierność, lojalność. Odkrył w sobie empatię i wrażliwość na cierpienie innych. Pokazuje to jego

postawa sprzeciwu wobec bestialskiego zabijania chrześcijan na arenie i okrutnych decyzji cesarza Nerona. Bohater w tej trudnej dla całego miasta sytuacji zaczął działać tak, jak sam uważał za słuszne.

Reasumując, pragnę stwierdzić, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie. Czasem odkrywa, że jego reakcja jest całkowicie zależna od emocji, czego później żałuje albo oddziela się od jakiejś grupy społecznej i wreszcie zaczyna działać według własnych przekonań. Poznawanie samego siebie ma wiele zalet. Gdy odkrywamy swoje wady, możemy na przykład zmienić się na lepsze.

Uczeń piszący rozprawkę powinien dobrać środki językowe w sposób celowy – tak aby służyły udowodnieniu jego tezy. Jeśli posłuży się zróżnicowaną leksyką – bogatą frazeologią i precyzyjnym słownictwem – będzie to świadczyło o opanowaniu przez niego szerokiego zakresu środków językowych. Należy jednak pamiętać, że bogata frazeologia również powinna być, podobnie jak składnia i słownictwo, podporządkowana formie, która narzuca wybranie i użycie tylko tych środków, które służą dowodzeniu w stylu oficjalnym. Zatem frazeologia i leksyka powinny służyć przejrzystości prowadzonego toku argumentacyjnego. Temu celowi, np. we wstępie rozprawki, służy użycie słownictwa przybliżającego problem sformułowany w temacie (dominują nazwy pojęć abstrakcyjnych), np. *interesuje mnie problem, spróbuję zastanowić się nad tezą..., postaram się udowodnić argumentami...* oraz wyrażającego opinię, np. *moim zdaniem..., jestem przekonana /-y...* Ilustrację zastosowania opisanych środków leksykalnych można odnaleźć w przywołanym poniżej wstępie wypracowania.

Przykład 48.

„W trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie”. W pełni zgadzam się z tym stwierdzeniem. Trudne sytuacje uczą nas i uodparniają na wszelkie bodźce zewnętrzne, ale także uczą poznawać swoje zachowania. Trafność przytoczonego powyżej stwierdzenia postaram się udowodnić, posługując się argumentami i przykładami.

Zróżnicowana leksyka w rozwinięciu rozprawki ujawnia się w zastosowaniu np. słownictwa służącego porządkowaniu i hierarchizowaniu argumentacji, wprowadzaniu argumentów i przykładów, wyrażaniu opinii piszącego, wprowadzaniu cytatów, potwierdzeniu tezy. W tej części ważne jest również umiejętne budowanie spójności wypowiedzi, którą można osiągnąć, stosując np. właściwe spójniki lub zaimki. Obrazuje to przytoczony poniżej przykład.

Przykład 49.

Po pierwsze, nigdy nie wiemy, jaką siłę i odwagę mamy, dopóki nie będziemy się nimi musieli wykazać. Nie myślimy na co dzień o tym, co zrobilibyśmy w sytuacji zagrożenia. Moim zdaniem nieważne, ile czasu poświęcimy na myślenie, i tak nie będziemy w stanie znaleźć odpowiedzi na pytanie, co wtedy zrobilibyśmy. Dopiero kiedy musimy stanąć twarzą w twarz z problemem, dowiadujemy się prawdy o sobie.

słownictwo służące porządkowaniu argumentów i wyrażeniu opinii piszącego; użycie frazeologizmu przybliżającego sytuację

Zróżnicowana leksyka, podobnie jak zróżnicowana składnia, w zakończeniu rozprawki służy podsumowaniu rozważań, co ilustruje zamieszczony poniżej przykład.

Przykład 50.

stosowanie wyrażenia komentującego tekst główny i służącego podsumowaniu, celowe powtórzenie podkreślone użyciem zaimka „takim”

Z powyższych argumentów wynika, że w trudnych sytuacjach, które spotykamy na naszej drodze, poznamy siebie. Dzięki takim sytuacjom mamy szansę poznać swoje reakcje, kształtować umysł. [...]

Innymi przykładami sformułowań komentujących tekst główny są np. *reasumując...; jak było wcześniej powiedziane; przejdźmy z kolei do...; z tego, co napisałam/em, wynika...*

Użycie zróżnicowanej leksyki właściwej dla stylu oficjalnego rozprawki służy przede wszystkim prowadzeniu klarownego dowodzenia. Przykłady takich sformułowań zamieszczono poniżej.

- *Pierwszym argumentem przemawiającym za słusnością mojej tezy jest fakt, że...*
- *Nie można także przejść obojętnie obok stwierdzenia, że problematyczne sytuacje pomagają...*
- *O słusności postawionej przeze mnie tezy świadczy to, że ludzie często wyobrażają sobie, jak zachowaliby się w trudnej sytuacji, lecz dopiero, gdy staną oko w oko z niebezpieczeństwem, poznają samych siebie*
- *Moja argumentacja byłaby niepełna, gdybym nie wspomniał o tym, że ...*
- *Podsumowując moje rozważania, pragnę stwierdzić, iż....*
- *Z moich rozważań wynika, iż....*

Temu samemu celowi służy także użycie precyzyjnego słownictwa w opisywaniu stanów emocjonalnych. Zdający podjęli to wyzwanie, pisząc np.:

- *[o Róży] Zachowywała się ona bardzo wyniośle, co smuciło Małego Księcia*
- *Rudy udowodnił sobie, że jest osobą odważną, empatyczną i wytrwałą.*

Również umiejętne stosowanie synonimów świadczy o bogatym zasobie leksyki, np.:

- *Pierwszym, a zarazem najważniejszym argumentem na poparcie mojej tezy jest to, iż w trudnych sytuacjach możemy odznaczyć się prawdziwą odwagą.[...] Kolejnym ważnym dowodem przemawiającym za słusnością mojej tezy jest fakt, że niektórzy ludzie w problematycznych sytuacjach czynią złó, pokazując przy tym swoją prawdziwą naturę. Obrazujący to przykład można znaleźć w dramacie Juliusza Słowackiego pt. „Balladyna”. Tytułowa bohaterka po zabicju swojej siostry bardzo źle postępuje. [...]*
- Z moich rozważań wynika, iż ludzie w niełatwych sytuacjach poznają samych siebie.*

Czasami w funkcji synonimicznego sformułowania używano związków frazeologicznych, np.:

- *Nierzadko ciężko jest nam zapanować nad owymi uczuciami, lecz umiejętność uspokojenia się i zachowania zimnej krwi jest według mnie warta podziwu.*

O celowym użyciu frazeologizmów świadczą też wypowiedzenia przytoczone poniżej:

- *Jednak gdy nadeszły czasy wojny, musieli stanąć na wysokości zadania i walczyć o ojczyznę*
- *Dopiero gdy duchy otworzyły mu oczy na to, jak źle traktuje ludzi go otaczających, staruszek zmienił swoje zachowanie.*

W rozprawce – formie wymagającej stylu oficjalnego – istotna jest bezstronność, którą można osiągnąć, stosując np. czasowniki w formie bezosobowej lub w formie osobowej w liczbie mnogiej (*warto przemyśleć..., zastanówmy się...*) oraz formy modalne w zwrotach (*np. można rozważyć..., trzeba wspomnieć, nie sposób nie dostrzec*).

W szerokim zakresie środków językowych przez zróżnicowaną składnię należy rozumieć użycie różnorodnych wypowiedzi, które np. we wstępie rozprawki przybliżają problem sformułowany w temacie, skłaniają do refleksji nad nim. Przykład zastosowania zróżnicowanej składni podporządkowanej temu celowi ilustrują zamieszczone poniżej fragmenty (wstępy) wypracowań.

Przykład 51.

Często wydaje nam się, że znamy samych siebie. (1) Oceniamy innych ludzi i mówimy: „Ja w jego sytuacji zrobiłbym inaczej”, ale czy możemy być tego pewni?. (2) Uważam, że nie. (3) Moim zdaniem dopiero w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie i postaram się to udowodnić. (4)

(1) rozpoczęcie od zdania złożonego zawierającego sąd ogólny (2) przywołanie na jego poparcie anonimowej wypowiedzi i jej podważenie wyrażone zdaniem pytającym (3) odpowiedź na postawione pytanie w zdaniu złożonym kontrastowo krótkim z poprzednim zdaniem – osiągnięcie efektu dynamiki wypowiedzi (4) sformułowanie tezy – ujawnienie swojego stanowiska – w dłuższym niż poprzednie zdaniu złożonym i zapowiedź dalszych rozważań

Przykład 52.

Trudne sytuacje przydarzają się nam przez całe życie. (1) Przeciwstawienie się im może wymagać od nas odwagi, siły, samozaparcia bądź mobilizacji. Niekiedy przynoszą nam ból, smutek, czasami nawet rozpacz. (2) Jednak mają też swoją dobrą stronę – pozwalają nam poznać samych siebie. Okazuje się, że gdzieś głęboko w sercu mamy ukryte cechy, o których istnieniu nie mieliśmy pojęcia. (3)

(1) rozpoczęcie od zdania pojedynczego zawierającego sąd ogólny i nawiązującego do problemu sformułowanego w temacie (2) celowe wyliczenie różnych postaw wobec trudnych sytuacji oraz negatywnych skutków wpływu tych sytuacji na ludzkie życie (3) celowe przeciwstawienie – użycie spójnika „jednak” służące wyeksponowaniu tezy

Warto zauważyć, że środki leksykalne i składniowe wzajemnie się wspierają i uzupełniają. Zróżnicowanie obu tych aspektów języka w rozwinięciu wypracowania widoczne jest w zamieszczonych poniżej przykładach.

Przykład 53.

Niepodważalnie to właśnie wojna jest czynnikiem, który może wydobyć z nas cechy wcześniej niezauważone. (1) Cechami takimi są: męstwo, determinacja w działaniu, ogromna odwaga lub możliwość podejmowania ważnych decyzji w szybkim czasie. (2) Przykładem, który doskonale ukazuje taką sytuację, jest postępowanie oraz losy bohaterów utworu Aleksandra Kamińskiego „Kamienie na szaniec”. (3) Młodzi mężczyźni – Alek, Rudy i Zośka – wielokrotnie wykazali się odwagą i dojrzałością. Mimo młodego wieku zdecydowali się na walkę za swoją ojczyznę, wiedząc, że mogą przepłacić to życiem. (4)

(1) sformułowanie służące wyrażeniu opinii piszącego i wprowadzające argument (2) celowe powtórzenie (służące spójności) i wyliczenie cech (3) Sformułowanie wprowadzające przykład i opinię piszącego (4) celowe użycie imiesłowowego równoważnika zdania

Przykład 54.

Los prowokuje nas, stawia przed nami sytuacje bez wyjścia. Wywołuje w nas presję gniewu i żalu. (1) W takiej sytuacji znalazł się Jacek Soplica z epopei narodowej Adama Mickiewicza pt. „Pan Tadeusz”, wierny i zawsze oddany polskim obyczajom. Zawsze towarzyski i uśmiechnięty. Lecz kiedy Stolnik nie godzi się na ślub Jacka z Ewą, Soplica zrozpaczony, pod wpływem gniewu, zabija Stolnika. (2) Czy główny bohater naprawdę chciał jego śmierci? Uważam, że nie. Co więcej, myślę, że gdyby Stolnik zgodził się na ślub i do niczego by nie doszło, Jacek nigdy nie pomyślałby, że jest zdolny do zabicia człowieka pod wpływem gniewu. (3)

- (1) sformułowanie argumentu
- (2) wprowadzenie przykładu, zastosowanie zaimka „taka” w funkcji wskaźnika zespolenia oraz różnego typu zdań
- (3) wprowadzenie zdania pytającego i odpowiedzi na nie – element dyskursu

Zróżnicowana składnia w zakończeniu rozprawki służy podsumowaniu rozważań, skłonieniu odbiorców do refleksji nad zaproponowanym rozstrzygnięciem problemu sformułowanego w temacie. O takiej składni można mówić w przywołanym poniżej przykładzie.

Przykład 55.

Trudne sytuacje, bez względu na to, czym dokładnie dla nas są, pozwalają człowiekowi odkryć samego siebie. (1) Dzięki nim dojrzewamy i poznajemy swoje granice. (2) Mogą także prowadzić do nawiązania nowych przyjaźni. (3) Ważne jest to, aby wyciągnąć z nich wnioski i czegoś się nauczyć. (4)

- (1) zdanie złożone z użyciem zdania wtrąconego służące podsumowaniu rozważań
- (2) (3) dwa zdania pojedyncze z użyciem wskaźników zespolenia – zaimka „nim” oraz partykuły „także”.
- (4) wniosek końcowy zamknięty w zdaniu złożonym

O zróżnicowaniu składni mogą świadczyć również:

- świadome przeciwstawianie treści zdań i posługiwanie się w tym celu właściwymi spójnikami, zaimkami, np.
Mimo swojego ogromnego zaangażowania w konflikt [II wojnę światową] bohater poznaje swoją wytrwałość, dopiero gdy jest aresztowany;
Niektórzy potrafią wtedy wykazać się pięknymi cechami, inni zaś czynią zło i popadają w szaleństwo;
- poprawne używanie imiesłowowych równoważników zdania, np.
Główny bohater przeżywa trudne chwile, nie umiając nazwać emocji, jakie odczuwa w stosunku do Róży;
Postaram się to udowodnić, powołując się na przykłady z literatury;
- poprawne budowanie zdań wielokrotnie złożonych, np.
Sądzę, że wbrew pozorom trudne sytuacje są bardzo potrzebne, by móc stwierdzić, kim się tak naprawdę jest;
Nie przyznaje się do winy i rani wszystkich w swoim otoczeniu. Morduje wielu niewinnych ludzi, by ukryć prawdę i zdobyć władzę.

Zastosowanie środków językowych ma umożliwić zdającemu pełną i swobodną realizację tematu. To znaczy, że język, którym zdający się posługuje, ułatwia osiągnięcie celu, jakim jest prowadzenie rozważań w sposób zdyscyplinowany i rzeczowy.

Z kolei zgodnie z zasadami oceniania (kryterium 6. Język) **zadowalający zakres** środków językowych charakteryzuje się składnią i leksyką stosowną (odpowiednią) do realizacji tematu (brak bogactwa czy precyzji użytych środków językowych). Poniżej zamieszczono przykłady takich realizacji.

Przykład 56.

Wielu ludzi brnie przez swoje życie, nie wiedząc, do czego dokładnie dążą. Często zapominamy o celach naszej podróży lub nawet nie zdajemy sobie z nich sprawy, jednak w życiu każdego człowieka pojawia się taki moment, w którym uświadamia sobie, kim tak naprawdę jest.

Postaram się dziś udowodnić, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie. [...]

W drugim argumencie przytoczę „Opowieść wigilijną” autorstwa Charlesa Dickensa. Ebenezer Scrooge – stary skąpiec pozbawiony jakiegokolwiek współczucia. Jedyne, na czym mu zależało, to praca oraz pieniądze. Jednak pod wpływem spotkania z duchami Scrooge odnajduje najważniejsze wartości. Ujrzenie skutków choroby małego Tima czy ulgi dłużników Ebenezera po jego śmierci wywarły na nim taki wpływ, że wreszcie odnalazł prawdziwe szczęście. Z posępnego i wręcz wrednego faceta zmienił się na dobrego i czułego. Zmienił swój priorytet z powiększania majątku na czerpanie radości z życia i pomocy innym.

Przykład 57.

W kolejnym przykładzie posłużę się sytuacją z książki „Mały Książę”. Gdy Mały Książę oswoił Lisa, stanął przed wyborem, czy chce wrócić do Róży na swoją planetę. Chłopiec wiedział, że Róża nie jest jedyna w swoim rodzaju i okłamała ona Małego Księcia. Jednak po zastanowieniu się chłopiec zrozumiał, jakie są jego uczucia i podjął właściwą decyzję, wracając na asteroidę B-612. Mały Książę zrozumiał, że kocha Różę i dla niego jest ona jedyną taką na całym świecie.

Podsumowując, uznaję, że człowiek w trudnych chwilach jest w stanie poznać swój charakter, uczucia oraz samego siebie.

Nie do końca udana próba zróżnicowania składni – w pierwszym zdaniu niecelowe użycie potocznego sformułowania „brnąć przez życie”, drugie zdanie wielokrotnie złożone świadczy o trudnościach w wyznaczaniu granicy zdania, trzecie zdanie klarowne, dobrze zbudowane, służące sformułowaniu tezy

mylenie pojęć „argument” – „przykład” i próba zróżnicowania składni, ale błędy w tym zakresie (drugie wypowiedzenie niespójne z poprzedzającym je zdaniem), poprawnie zbudowane zdanie pojedyncze, następnie zdanie wielokrotnie złożone z błędem składniowym (ujrzenie ulgi dłużników) i frazeologicznym (wywarły na nim wpływ), następnie użycie emocjonalnego przymiotnika i wyrazu pospolitego w błędnym sformułowaniu (z posępnego i wręcz wrednego zmienił się na ...)

niecelowe powtórzenia wyrazów, zakłócenie wewnętrznej spójności zdania użyciem zaimka „ona”, użycie zdań wprowadzających opowiadanie, a nie argumentowanie (gdy...) ale także próba różnicowania składni, w której dominują zdania złożone z użyciem imiesłowowego równoważnika zdania

dążenie do precyzji w zastosowaniu wyliczenia, ale wprowadzone zakłócenie komunikatywności poprzez użycie spójnika „oraz” (błąd logiczny)

W omówionych przykładach realizacji zadania 19. – fragmentach rozprawek z zasobem środków językowych zakwalifikowanym jako zakres *zadowalający* – można zauważyć, że obok celowych zabiegów poprawnych składniowo, frazeologicznie i leksykalnie zastosowano niecelowe i błędne konstrukcje lub sformułowania. Jednak nie przeszkodziło to autorom tych realizacji w wyrażeniu własnej opinii i poparciu jej przykładami lub argumentami.

Inaczej jest w rozprawkach, których **zakres użytych środków językowych** został określony jako **wąski**. W takich realizacjach składnia i leksyka są proste (ograniczone) i utrudniają realizację tematu. Można to zaobserwować w przytoczonych poniżej fragmentach realizacji zadania 19. (temat 1.).

Przykład 58.

Ostatnim lecz równie ważnym argumentem jest fakt, iż w wielu lekturach jest przedstawiona ta teza, ale w mniejszym lub większym znaczeniu. Warto podkreślić iż w większości lektur

W 1. zdaniu zaimek wskazujący „ta” nie odsyła do tezy sformułowanej w zdaniu poprzednim tylko do tezy w 1. akapicie. Użycie w tym zdaniu spójnika „ale” nie służy wprowadzeniu treści przeciwstawnych – zaburza sens całego zdania. Z kolejnego zdania nie wynika, co jest głównym wątkiem w lekturach obowiązkowych – możliwe, że teza (czy ona może być *wątkiem* – błąd wynikający z nieznamości znaczenia pojęcia „wątek”), ale ta nie została przywołana. Ostatnie zdanie niejasne z powodu błędów składniowych, leksykalnych.

obowiązkowych jest to główny wątek. Warto wiedzieć, że świadomość ludzką o lekturze „Kamienie na szaniec” idealnie przedstawiają trudną sytuację i jak trójka przyjaciół, którzy skończyli szkołę idą na wojnę i odkrywają siebie.

Przykład 59.

Ludzie od samych narodzin odkrywają siebie. Trudne sytuacje są czymś ważnym dla naszego osobistego rozwoju, ponieważ poznajemy samego siebie i stwierdzenie, że w trudnych sytuacjach poznaje siebie, jest trafne.

Zbędne powtórzenia słów i myśli zaburzają komunikatywność przekazu i sprawiają, że sformułowana teza jest nieczytelna.

Przywołane powyżej fragmenty rozprawek (przykłady 58. i 59.) są ilustracją niefunkcjonalnego wykorzystania środków językowych. O efekcie wypowiedzi, czyli osiągnięciu lub nieosiągnięciu jej celu, a zatem przekazywaniu myśli przez nadawcę i dotarciu przez odbiorcę do intencji nadawcy – a w przypadku zadania egzaminacyjnego zrealizowanie polecenia sformułowanego w temacie – decyduje nie liczba wykorzystanych wyrazów, ich różnorodność czy użycie różnych typów zdań – pojedynczych, złożonych, związków frazeologicznych itd., tylko takie ich zastosowanie w wypowiedzi (połączenie, zestawienie), które będzie służyło przekazaniu myśli nadawcy.

Na podstawie analizy wielu uczniowskich realizacji rozprawek, w których zasób środków językowych zakwalifikowano do zakresu wąskiego, można wymienić działania językowe, które zakłócają komunikację i – zwłaszcza w rozprawce – są niecelowe. Poniżej przedstawiono katalog takich działań z ich przykładami.

Zakłócenie komunikatywności spowodowane zaburzeniem składni i frazeologii, np.

W lekturze również znajduje się wiele bohaterów i momentów, dzięki którym odkryli prawdziwe „ja”; Jako pierwszy przykład chciałbym powołać się na przemianę Ebenezera Scrooge’a; Temat, że w trudnej sytuacji człowiek poznaje samego siebie rozważę trafność tego stwierdzenia; Uważam, że była to jego najlepsza decyzja, ponieważ dzięki niej spotkał wiele osób, zobaczył inne poglądy na świat i na życie, a co najważniejsze poznał prawdziwego przyjaciela, który pomógł mu zrozumieć siebie; Mały Książę porusza w sobie postać Pilota. Rozmawiając z chłopcem dorosły człowiek wrócił na chwilę do dziecięcych lat.

Brak precyzji spowodowany

- nadużywaniem zaimków, np. *Pomimo tego, że był to jego najlepszy przyjaciel, wiedział że naraża życie nie tylko swoje, ale też innych kolegów biorących w tym udział*
- myleniem znaczeń wyrazów lub użyciem neologizmów, np. *Złe sytuacje pokazują, jaki człowiek jest naprawdę, jak się zachowuje i robi różne rzeczy; Jako pierwszy argument przedstawię historię niewidomej dziewczynki.[...] jako drugi argument przytoczę przeżycia bohaterów lektury „Kamienie na szaniec”; Zacznę od tego, że szczęśliwi ludzie, których nic nie „nurci”, nie zadają wielu pytań*
- nadużywaniem synonimów, np. *z biegiem lat i czasu...; Zachowywał się bohatersko i heroicznie...*
- użyciem metafor, np. *Najważniejszym argumentem, potwierdzającym moją tezę, jest fakt, że dzięki niektórym zdarzeniom nasz umysł otwiera dawno zamknięte zakątki.*

Naruszenie stosownego w rozprawce stylu oficjalnego poprzez emocjonalność, np.

Jednak gdy już znajdujemy się w trudnym położeniu, a adrenalina i zdenerwowanie uderza nam do głowy, wszystko może potoczyć się inaczej niż to sobie zaplanowaliśmy; [o bohaterach „Kamieni na szaniec”] Ich spokojne życie zostało wyrócone do góry nogami!

Ubóstwo słownictwa przejawiające się

- a) w zbędnych powtórzeniach wyrazów, np. *Argument pokazuje, że w trudnych sytuacjach niektórzy pokazują swoją prawdziwą, złą naturę*
- b) w zbędnych powtórzeniach konstrukcji składniowych, np. *Podsumowując moje rozważania, mogę śmiało stwierdzić, że ciężkie sytuacje mogą sprawić, że człowiek poznaje samego siebie*
- c) w użyciu niewłaściwego synonimu, np. *Przykładem takiego zachowania jest pogoń Winicjusza za Ligią w powieści historycznej autorstwa Henryka Sienkiewicza pod tytułem „Quo vadis”.*

Należy podkreślić wagę kształcenia na lekcjach języka polskiego umiejętności świadomego stosowania zróżnicowanych środków językowych w zależności od celu wypowiedzi, jej adresata oraz sytuacji. Nabycie tej umiejętności ułatwi prowadzenie skutecznej komunikacji i pozwoli na przykład uniknąć wielu nieporozumień, nie tylko w interakcjach związanych ze szkołą, ale także w życiu codziennym.

Wypowiedź o charakterze twórczym

Aby napisać wypowiedź o charakterze twórczym, tegoroczni ósmoklasiści powinni wykazać się umiejętnością tworzenia opowiadania. Opowiadanie to jedna z najbardziej znanych form wypowiedzi pisemnej. Jest to krótki utwór literacki o prostej fabule i niewielkiej liczbie bohaterów. Cechą charakterystyczną tej formy jest swobodna kompozycja, czyli luźny układ akcji wzbogacony często epizodami. W warstwie językowej najczęściej cechuje się barwnym i dynamicznym językiem, w którym dominują czasowniki, zdania pojedyncze, słownictwo wskazujące na następstwo czasowe.

Analiza prac uczniowskich pozwoliła dostrzec różnorodność zabiegów językowych stosowanych przez ósmoklasistów w celu realizacji tematu opowiadania. Zdający chętnie sięgali zarówno po środki leksykalne, słowotwórcze, jak i składniowe, posługiwali się stałymi związkami frazeologicznymi, a nawet podejmowali próby stylizowania swoich wypowiedzi.

Szeroki zakres środków językowych charakteryzuje się zróżnicowaną leksyką i składnią.

W obszarze słownictwa w opowiadaniu przejawia się on m.in. w:

- starannym doborze środków leksykalnych
- wykorzystywaniu w sposób funkcjonalny, np.: synonimów, antonimów, archaizmów, kolokwializmów, neologizmów
- urozmaicaniu wypowiedzi za pomocą związków frazeologicznych
- posługiwaniu się różnorodnymi środkami stylistycznymi: epitetami, porównaniami, przenośniami, eufemizmami, onomatopiejami, ożywieniem, uosobieniem
- stosowaniu zabiegów słowotwórczych, np. tworzeniu rzeczowników odprzymiotnikowych i odczasownikowych, zdrobnień, zgrubień.

W warstwie składniowej uzewnętrznia się m.in. w:

- posługiwaniu się różnymi pod względem celu i budowy rodzajami wypowiedzeń: oznajmującymi, pytającymi i rozkazującymi, równoważnikami zdań, zdaniami pojedynczymi rozwiniętymi i nierozwiniętymi, złożonymi, wielokrotnie złożonymi
- stosowaniu imiesłowów oraz imiesłowowych równoważników zdań
- wykorzystywaniu składniowych środków stylistycznych: apostrof, anafor, powtórzeń, pytań retorycznych, wyliczeń, wykrzyknień
- podejmowaniu prób stylizacji językowej
- operowaniu ironią i komizmem.

Środki językowe używane są przez ucznia świadomie i celowo, z dbałością o precyzję sformułowań.

Zadowalający zakres środków językowych cechuje się właściwym doбором materiału leksykalnego i stosowaniem odpowiednich struktur składniowych. O takim zakresie można mówić, gdy w swojej wypowiedzi zdający m.in.:

- posługuje się wyrazami zgodnie z ich znaczeniem
- sięga po typowe środki leksykalne, należące do czynnego słownictwa współczesnej młodzieży
- dostosowuje warstwę językową do sytuacji komunikacyjnej
- używa sensownych i zrozumiałych sformułowań
- zamyka myśl w obrębie wypowiedzenia
- dba o przejrzystość konstrukcji zdaniowych, unika elementów niefunkcjonalnych, wywołujących wrażenie zawilości i rozwlekłości
- zachowuje składnię typową dla języka pisanego.

Wąski zakres środków językowych wskazuje na ograniczone umiejętności ucznia w posługiwaniu się materiałem leksykalnym i stosowaniu struktur składniowych.

Ubogi zasób słownictwa przejawia się m.in. w:

- częstym używaniu wyrazów modnych
- niefunkcjonalnym wprowadzaniu do wypowiedzi kolokwializmów
- wielokrotnym wykorzystywaniu tych samych elementów leksykalnych zamiast stosowania wyrażenia synonimicznych
- posługiwaniu się zaimkami zamiast uściślenia znaczeń.

W warstwie składniowej można przede wszystkim zauważyć:

- cechy typowe dla języka mówionego, np. urwane, niepełne lub zawile konstrukcje składniowe utrudniające zrozumienie wypowiedzi
- brak precyzji w wyrażaniu myśli
- zaburzenia w logice zdania
- tendencję do wielokrotnego powielania tych samych struktur zdaniowych.

Poniżej zamieszczono przykładową pracę, w której uczeń posłużył się szerokim zakresem środków językowych.

Przykład 60.

Niesamowite spotkanie

Pewnego słonecznego dnia spacerowałam sobie po parku, który znajduje się obok mojego domu. Była piękna pogoda, taki typowy letni dzień, kiedy to człowiek z radością patrzy na otaczający go świat.

Wtedy poczułam czyjąś rękę na ramieniu, a moje ciało przeszedł dreszcz. Szybko się odwróciłam i ujrzałam małego chłopca o blond włosach. Miał na sobie jasną koszulkę oraz niebieskie spodnie.

– Zgubiłeś się? – zapytałam nieznajomego.

– Właściwie tak, szukam pewnego lisa – odparł.

– Lisa? Ale jak to lisa?! – odpowiedziałam z niedowierzaniem.

Chłopiec powiedział mi, że nazywa się Mały Książę, co było dość niewiarygodne, a lis to jego przyjaciel, którego poznał podczas ostatniego pobytu na Ziemi – w co również trudno mi było uwierzyć. Zapytał, czy mogłabym pomóc mu odnaleźć przyjaciela. Oczywiście, że przystałam na jego propozycję.

Wyruszyliśmy w drogę. Chłopiec zdradził mi, że ostatni raz widział swojego przyjaciela go obok pewnego charakterystycznego drzewa. Opisał mi je, a ja od razu wiedziałam o co mu chodzi, ponieważ sama uwielbiałam to miejsce, kiedy byłam mała. Niestety było to bardzo daleko, więc czułam, że nasza podróż będzie trwała cały dzień...

Po drodze spotykaliśmy różnych ludzi, z którymi chłopiec bardzo szybko nawiązywał kontakt. Potrafił rozmawiać dosłownie z każdym. Opowiadał mi też o swojej planecie, o Róży oraz baranku. Mówił, że ma mnóstwo pracy, ponieważ musi likwidować baobaby, które mogłyby rozsadzić planetę. Opiekuje się też swoją przyjaciółką, ponieważ ma ona tylko cztery kolce, dlatego musi ją przykrywać kloszem, aby nic jej się nie stało.

Był to naprawdę mądry chłopiec, cały czas zaskakiwał mnie tym, co mówi. Powiedział mi też, że nigdy nie kłamie, ponieważ uważa, że jest to coś okropnego. Z jego wypowiedzi wywnioskowałam także, że jeśli kogoś lub coś oswoimy, stajemy się za to odpowiedzialni już na zawsze. Przyznam, że ta nauka zapadła mi głęboko w pamięć.

Mały Książę w trakcie naszej wędrówki cały czas się czegoś uczył, analizował zdobywane informacje, z zaciekawieniem rozglądał się po okolicy i chłonał wszystko to, co było nowe, zaskakujące i ciekawe. Interesowała go każda, nawet pozornie błaha i nic nieznacząca rzecz. Po prostu był ciekawy świata.

– Wiesz, zasługujesz na tytuł Przyjaciela Mądrości – powiedziałam z przekonaniem. – Można się od ciebie nauczyć wielu mądrych rzeczy, cały czas zdobywasz wiedzę o świecie i jestem pewna, że przy najbliższej okazji podzielisz się nią z innymi.

Chłopiec nic nie odpowiedział, tylko uśmiechnął się i pobiegł do drzewa, ponieważ byliśmy już na miejscu.

Przez chwilę chodziliśmy i wołaliśmy lisa, lecz nikt nie przychodził. Już myślałam, że Mały Książę coś pomylił i przyszliśmy tu na marne.

Nagle zza drzewa wyszedł lis... Nie mogłam uwierzyć własnym oczom, chłopiec mówił prawdę!

Lis przedstawił mi się i zaczął z nami rozmawiać. Byłam zaskoczona! Sytuacja, w jakiej się znalazłam, była naprawdę niewiarygodna.

Nigdy nie zapomnę tego spotkania. Niestety musiałam wracać do domu, więc zostawiłam chłopca z przyjacielem.

Nie spodziewałam się, że kiedyś spotkam tak mądrego, małego chłopca i gadającegogo lisa. To coś niesamowitego. Ta przygoda zostanie w mojej pamięci przez wiele lat.

Zastosowane przez zdających w opowiadaniach środki językowe służyły dokładniejszemu obrazowaniu i uplastycznianiu składników świata przedstawionego, porządkowaniu i dynamizowaniu zdarzeń oraz urozmaicaniu narracji, stąd ich użycie pozostawało z reguły w ścisłym związku z wykorzystaniem w pracy określonych elementów twórczych. Uczniowie rozpoczynali swoje opowiadania zazwyczaj od usytuowania akcji w precyzyjnie określonym czasie i przestrzeni, przy czym większość ósmoklasistów nie ograniczała się do podania suchych faktów, lecz wzbogacała wypowiedź, mniej lub bardziej dokładnie opisując porę dnia lub roku oraz miejsca, w których rozgrywały się zdarzenia. Barwne i malownicze opisy oddziaływały na wyobraźnię odbiorcy dzięki nagromadzeniu środków językowych odwołujących się do wrażeń zmysłowych.

Przykład 61.

Głośnie ćwierkanie ptaków było bezpośrednią przyczyną mojej pobudki. Przetarłam zaspane oczy, gdyż promienie słońca niemalże oślepiły moje zielone tęczówki. Zwlekłam się z czarnej kanapy, włożyłam miękki szlafrok, po czym skierowałam się do łazienki.

Przykład 62.

Był upalny, majowy dzień, a ja, zmęczona egzaminami, postanowiłam wyrwać się w końcu z domu. Sięgnęłam po książkę i szybko uciekłam tylnymi drzwiami, chroniąc się tym samym przed niewygodnymi pytaniami cioci Matyldy na temat szkoły średniej. Moim celem był pobliski las – nikt z sąsiedztwa o tej porze tam nie chodzi, więc miałam pewność, że będę sama. Usiadłam pod starym drzewem, pomiędzy jego rozległymi korzeniami, które ciągnęły się niczym żyły zielonego lasu.

Przykład 63.

Promienie letniego słońca lekko przypiekały Ziemię. Upał był tak wielki, że na zewnątrz słychać było jedynie ciszę, co chwilę przerywaną dalekim szumem wody lub wyciem wiatru, starającym się przynieść wyczekiwany chłód.

Określiwszy miejsce i czas wydarzeń w świecie przedstawionym, zdający przystępowali do budowania akcji. Prezentując kolejne zdarzenia, starali się uwydatnić ich dynamikę za pomocą różnych środków językowych. W tym celu wprowadzali do opowiadania czasowniki oddające ruch lub używali form czasu teraźniejszego, posługiwali się równoważnikami zdań, krótkimi zdaniami oraz wypowiedziami wykrzyknikowymi. Niespodziewane zwroty akcji oraz punkt kulminacyjny podkreślali za pomocą wyrazów oddających tempo zdarzeń: *nagle, nieoczekiwanie, wtem, momentalnie, znienacka*. Zamieszczone poniżej rozwiązania są przykładem takiego wykorzystania środków językowych.

Przykład 64.

Moje przemyślenia przerwało głośnie pukanie do drzwi. Od razu zerwałam się z krzesła.

Przykład 65.

Dojeżdżamy na miejsce. W oddali widzę różę, która niczym wąż próbuje wyslizgnąć się z rąk złych ludzi. Chłopiec zrzuca na bazę przygotowane wcześniej kwiaty, a złodzieje zapominają o uwięzionej i próbują złapać jak najwięcej roślin. Mały Książę podaje rękę ukochanej i wciąga ją na pokład.

Przykład 66.

Ta sytuacja wywołała we mnie niespodziewaną reakcję. Nie przemyślałam tego, co zrobiłam. Po prostu to zrobiłam. Szybko wybiegłam z garderoby. Rozsunęłam energicznie kurtynę. Stałam na scenie. Złapałam mikrofon do ręki. Nagle popłynął ze mnie potok słów, którego nie planowałam.

Przykład 67.

Już miałam zamiar uciekać, lecz nagle... Bum! Było za późno. Wszystko znalazło się w powietrzu.

Różnorodne środki językowe pojawiały się w plastycznych opisach bohaterów wydarzeń. Uczniowie starali się wiernie oddać wygląd osób i rzeczy, wyliczając precyzyjnie poszczególne detale i określając je za pomocą epitetów (nierzadko szeregu epitetów), porównań i przerośnięć, najczęściej nazywających kolory, rozmiary i kształty.

Przykład 68.

Po krótkiej chwili Ania miała na sobie kreację. Była to śliczna, czerwona, długa suknia z wieloma warstwami tiulu.

Przykład 69.

Nagle spostrzegłam starego mężczyznę siedzącego na ławce. Moją uwagę przykuła jego pokryta pryszczami twarz oraz zakrzywiony nos.

Epitety i porównania służyły także charakteryzowaniu postaci. W wielu pracach obok przymiotników oraz imiesłówów przymiotnikowych nazywających cechy osobowości, temperamentu i intelektu pojawiały się rzeczowniki utworzone od przymiotników. Emocjonalny stosunek narratora do bohaterów wydarzeń był często podkreślany za pomocą zdań wykrzyknikowych.

Przykład 70.

– Wiesz... Odwaga, ludzie odważni są jak liście. Jeśli kształtują swoją osobowość na wzór przyjaciela mądrości – są otwarci na ludzi, wielbią prawdę, są odważni i tę prawdę promują – zostają na drzewie. Jeśli są niemądrzy, nieodważni – usychają i lecą w dół jak liście z drzew...

Przykład 71.

– Jesteś tak dobrym człowiekiem! – wydusiłam z siebie, ocierając łzy, które spływały po moich policzkach.

Prezentowane w opowiadaniach zdarzenia oddziaływały zazwyczaj na psychikę uczestników, dlatego zdający próbowali możliwie precyzyjnie oddać uczucia bohaterów, ich doznania i przeżycia wewnętrzne, a także reakcje organizmu. Za pomocą różnorodnych środków leksykalnych i związków frazeologicznych nazywali emocje oraz opisywali ich wpływ na zmianę wyglądu zewnętrznego, wyrazu twarzy, mimiki, gestów czy siły głosu postaci.

Przykład 72.

Wszyscy uczestnicy stanęli na podwyższeniu, ja usiadłam na ławce i z bijącym sercem oglądałam konkurs. Mały Książę odpowiadał prawidłowo, co mnie bardzo zaskoczyło.

Z zapartym tchem kibicowałam mu. Zaraz jednak uśmiech zniknął z mojej twarzy, gdy dostrzegłam zmieszanie i zakłopotanie w oczach mojego przyjaciela. Nie znał odpowiedzi. Zrobiło mi się go szkoda, jednak byłam z niego dumna, że tyle wiedział o moim świecie.

Przykład 73.

Gdy złość minęła, zrobiło mi się jednak żal tego staruszka. Wyglądał na samotnego i nie cieszył się życiem tak, jak powinien.

Świadomość językowa i kompetencje uczniów znalazły swój wyraz także w sprawnym posługiwaniu się mową niezależną i zależną. Funkcjonalnie wykorzystane, pełne ekspresji dialogi charakteryzowały się naturalnym językiem oddającym klimat rozmowy oraz emocje bohaterów. O bogatym zasobie słownictwa zdających świadczyło używanie nietypowych słów wprowadzających wypowiedź w mowie niezależnej (*warknęłam, odburknął, zganila*) oraz zastępowanie ich różnymi konstrukcjami składniowymi.

Przykład 74.

– A więc pokłóciłaś się z koleżanką – skomentował, marszcząc brew – i teraz obwiniasz ją za wszystko, co się stało.

Przykład 75.

– Co...? – Zośka nic nie rozumiał.

Poniżej zaprezentowano dostrzeżone w pracach zdających przykłady różnorodnych zabiegów językowych służących realizacji tematu opowiadania.

Wzbogacanie wypowiedzi za pomocą środków leksykalnych

- a) posługiwanie się słownictwem wartościującym i oceniającym (przede wszystkim przymiotnikami i przysłówkami), np. – *Nie jest ci gorąco? – zapytałem ironicznie; Dziewczyna od razu promiennie się uśmiechnęła; Opowieść o duchach brzmiała mało wiarygodnie; Dom był pogrążony w ciszy. Cała rodzina słodko spała. Odkręciłam kran i energicznie przemyłam twarz lodowatą wodą. Spojrzałam w swoje odbicie w lustrze*
- b) wprowadzanie do wypowiedzi wyrazów rzadziej używanych przez uczniów, np. *Wtem usłyszałam czyjś szloch; Raptem ta postać zaczęła biec w moją stronę; Studnia, do której rzekomo mnie prowadził, nie była w pobliżu*
- c) gromadzenie określeń (epitetów), np. *Na łazienkowym chodniczku stał mały chłopiec. Sięgał mi najwyżej do pasa. Miał złociste rozczochrane włosy. Ubrany był dziwnie jak na te czasy. Jednak moją uwagę przykuła jego niewinna, chłopięca twarzyczka; Było to duże pomieszczenie. Na ścianach pomalowanych na beżowo wisiły plakaty z ulubionymi artystami Ani. Na środku pokoju stało łóżko z zieloną pościelą i ozdobnymi poduszkami. Obok znajdował się drewniany stolik nocny, na którym leżały książki „Mały Książę” i „Pan Tadeusz”. Przy ścianie stało biurko i regał pełen innych lektur. Wysokie, wąskie okna zasłonięte były zielonymi zasłonami. Złote dodatki dodawały ciepła pomieszczeniu*
- d) używanie porównań, np. *Usiadłam pod starym drzewem, pomiędzy jego rozległymi korzeniami, które ciągnęły się niczym żyły zielonego lasu; Przypominam sobie sytuację z lektury, kiedy to Mały Książę, niczym nakręcona zabawka, ciągle mówił „Narysuj mi baranka”*

- e) stosowanie metafor, np. *Więź jest jak najpiękniejszy kwiat. Jeśli go pielęgnujesz, raduje twoje oczy. Gdy zostawiasz samotnie, usycha i się łamie, a ty patrzysz nic nie mogąc zrobić.*

Tworzenie wyrazów

- a) posługiwanie się rzeczownikami odczasownikowymi i odprzymiotnikowymi, np.
Ostatni tyk. Tylko jeden, ale kiedy przechodził przez gardło kołt ból i suchość; Mimo jego nietuzinkowości, mogę stwierdzić, że z całą pewnością mogłabym mu przyznać tytuł Przyjaciela Mądrości, bo na niego zasługuje
- b) używanie zdrobnień, np. *Podał mi swoją puchatą łapkę; Dotknęłam miękkiego futerka.*

Posługiwanie się związkami frazeologicznymi, np. *Było mi dobrze jak w siódmym niebie. Nagle usłyszałem czyjeś kroki. Oblał mnie zimny pot. Nogi zrobiły mi się jak z waty. Zza drzewa wyszedł Mały Książę z utworu Antoine'a de Saint-Exupery'ego; On jednak ze stoickim spokojem usiadł.*

Wzbogacanie wypowiedzi za pomocą środków stylistycznych

- a) celowe stosowanie powtórzeń, np. *Wysłałam z domu wcześniej. Bardzo wcześniej. Było tak wcześniej, że słońce dopiero wylało się zza horyzontu, a mieszkańcy małego miasteczka jeszcze smacznie spali; – Widzisz, niegdyś zamieszkiwałam inną planetę, moją własną planetę – powiedział wyniośle i zatrzymał się na chwilę, aby sprawdzić moją reakcję na jego słowa*
- b) formułowanie definicji, uogólnień, pouczeń, morału itp. *„Przyjaciel Mądrości” to według mnie osoba, która nie boi się błędów, lecz stara się unikać ich popełniania; – Nie znaczy to, że masz o nią nie dbać. Jednak, przyjaźń jest jak osvajanie. Musisz poświęcić dużo czasu, by zdobyć czyjeś zaufanie. Na tym polega piękno relacji – skończył, opierając głowę na łapkach; Historia ta pokazuje, że mądrość polega na umiejętności spojrzenia prawdzie w oczy oraz na odwadze przyznania się do błędów. Nie warto upierać się przy swoich poglądach, które mogą okazać się błędne i szkodliwe, lecz należy dążyć do prawdy.*

Wzbogacanie wypowiedzi za pomocą środków składniowych

- a) konstruowanie różnych pod względem budowy rodzajów wypowiedzi: równoważników zdań, zdań pojedynczych rozwiniętych i nierozwiniętych, złożonych, wielokrotnie złożonych, np. *Moi rodzice wywarli na mnie tę presję, po tym jak zrezygnowałam z baletu. Uznali, że skoro nie mam dziewczęcych zainteresowań, to znajdą mi coś innego. Nie tego oczekiwałam w tamtym momencie. Chciałam sama zdecydować co dla mnie dobre, jednak „rodzice wiedzą lepiej”. Bzdury...; W pewnym momencie postanowiłam, że ulepię zamek z piasku. Tak. Dokładnie. Zamek z piasku!; Mówił, że ma mnóstwo pracy na planecie, ponieważ musi likwidować rosnące tam baobaby, które mogłyby rozsadzić planetę, a jego Róża ma tylko cztery kolce, dlatego musi ją przykrywać kloszem, aby nic jej się nie stało*
- b) wprowadzanie imiesłowowych równoważników zdania, np. *Wstał i nie czekając na moją odpowiedź, pobiegł tam, skąd przyszedł; Było mi smutno, ponieważ zdawało mi się, że moja Róża kłamała, mówiąc, że jest wyjątkowa; Powiedziawszy owe słowa, pociągnął mnie za rękę i pomógł wejść na ambonę*

- c) stosowanie wypowiedzeń oznajmujących, pytających i rozkazujących, np.
 – *Chwila... duchy?! Jakie duchy? O czym pan mówi? – nie mogłam nic zrozumieć z tej historii. Czy była prawdziwa, czy też zmyślona?*
- d) wzmacnianie przekazu za pomocą zdań wykrzyknikowych, np. – *Jesteś niesamowity! Po prostu cię kocham, nawet nie wiesz, ile radości mi to sprawiło! Jesteś dla mnie prawdziwym ideałem do naśladowania Zośka!; Teraz przemierzałam właśnie ulicę wraz z Małym Księciem! To było niesamowite!*
- e) wtrącanie i dopowiadanie dodatkowych treści, np. *Na zajęciach, szczerze mówiąc, dzieciak bardzo mnie zadziwił; Zaczęłam szukać dzieciaka, który ze mną przyszedł (nie przyszło mi do głowy, by zapytać go o imię). Stał w grupce najstarszych uczniów, intensywnie o czymś rozprawiając (to wyglądało dość komicznie)*
- f) posługiwanie się wypowiedzeniami urwanymi, niedopowiedzeniami, np. – *Ty jesteś Mały Książę... Ten od Róży... – nie udało mi się wymyślić nic bardziej sensownego; Chciałam pokazać mu tak wiele... Wszystkie zabytki, atrakcje naszego miasta... Podróżował przecież na Ziemię tak rzadko...*
- g) stosowanie pytań retorycznych, np. *Kto inny mógłby zadać tak bezpośrednie pytanie, jak nie Mały Książę, który znany jest ze swojej ogromnej chęci poznawania świata?; Tak naprawdę nie pamiętam co sobie wtedy myślałam. Kto w moim wieku lepi zamki z piasku?!*
- h) wyliczanie elementów (np. osób, rzeczy, czynności, pojęć itp.), np. – *Gdzie lis i róża, i moja planeta, i moje gwiazdy, i baobaby, gdzie moje wulkany? – wymieniał spanikowany; Ciekawe, co się wtedy czuje. Stres, treść, czy może ekscytację?*

Większość egzaminowanych używała co najmniej zadowalającego zakresu środków językowych, który pozwalał na odpowiednie ukształtowanie narracji. Wielu zdających wykazało się bogatym zasobem leksyki świadczącym o ich zainteresowaniach czytelniczych. Tych uczniów cechowało także kreatywne podejście do języka: wprowadzali oni do tekstu oryginalne porównania i przenośnie, tworzyli nowe wyrazy lub posługiwali się istniejącymi, ale nienależącymi do czynnego słownictwa współczesnej młodzieży, używali związków frazeologicznych oraz stosowali zróżnicowane konstrukcje składniowe. Dlatego kształcenie umiejętności językowych zarówno w zakresie posługiwania się bogactwem środków wyrazu, jak i w obszarze praktycznego stosowania reguł gramatycznych powinno stać się jednym z priorytetów w pracy polonistów.

Wnioski i rekomendacje

Osiągnięcia uczniów to ważna informacja o tym, na ile skutecznie opanowali oni wiedzę z języka polskiego, czy potrafią wykorzystywać środki retoryczne, wyrażać swoje stanowisko, umiejętnie wykorzystywać wiedzę z zakresu literatury i języka.

Ósmoklasiści na tegorocznym egzaminie – podobnie jak w roku ubiegłym – najlepiej poradzili sobie z zadaniami sprawdzającymi wiadomości i umiejętności z zakresu kształcenia literackiego i kulturowego (poziom wykonania to 64%). Uczniowie wykazali się umiejętnością wyszukiwania potrzebnych informacji wyrażonych wprost i pośrednio, odróżniania informacji ważnych od drugorzędnych, wyciągania wniosków z przesłanek zawartych w tekście, a także znajomością lektur obowiązkowych.

Nieco trudniejsze dla ósmoklasistów okazały się zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności z zakresu kształcenia językowego (poziom wykonania to 58%). Zdający mieli trudności z rozpoznaniem części mowy oraz określeniem funkcji składniowych wyrazów. Trudne okazało się też dla nich zadanie wymagające umiejętności odmiany rzeczowników przez przypadki. Z informacji zawartych w haśle słownikowym przytoczonym ze słownika języka polskiego nie potrafiło skorzystać ok. 13% uczniów.

Umiarkowanie trudne dla zdających okazały się zadania z zakresu tworzenia dłuższych form wypowiedzi (poziom wykonania – 55%). Zdający najlepiej opanowali umiejętności posługiwania się stylem adekwatnym do wybranej formy i tworzenia logicznej kompozycyjnie wypowiedzi (82% uczniów otrzymało punkty w tym kryterium). Nieco trudniejsza okazała się umiejętność odpowiedniego komponowania wypowiedzi pisemnej oraz umiejętność formułowania argumentów i funkcjonalnego wykorzystania środków retorycznych

Uczniom przysporyło poprawne zastosowanie zasad interpunkcyjnych, a także umiejętność posługiwania się poprawną polszczyzną.

Analiza wyników uzyskanych przez zdających na egzaminie będzie na pewno przydatna do planowania pracy dydaktycznej. Zatem w praktyce szkolnej warto:

- kształcić umiejętność określania rodzaju literackiego, do którego należy dany utwór oraz gatunku literackiego, który dany utwór reprezentuje poprzez wprowadzanie takich ćwiczeń każdorazowo przy omawianiu tekstów literackich
- doskonalić umiejętność czytania ze zrozumieniem poprzez pracę z wybranymi fragmentami tekstów literackich, ze szczególnym uwzględnieniem utworów literackich pisanych wierszem lub należących do dramatu
- kształtować umiejętność argumentowania poprzez odwołanie się do przykładów z utworów literackich, w tym szczególnie z lektur obowiązkowych
- doskonalić umiejętność odczytywania sensów dosłownych i przenośnych wypowiedzi
- kształcić umiejętności językowe w taki sposób, aby umożliwić uczniom posługiwanie się szerokim zakresem środków językowych, a zatem doskonalić umiejętności budowania różnorodnych typów wypowiedzi, wprowadzać ćwiczenia służące wzbogacaniu leksyki, w tym umiejętności dobierania synonimów

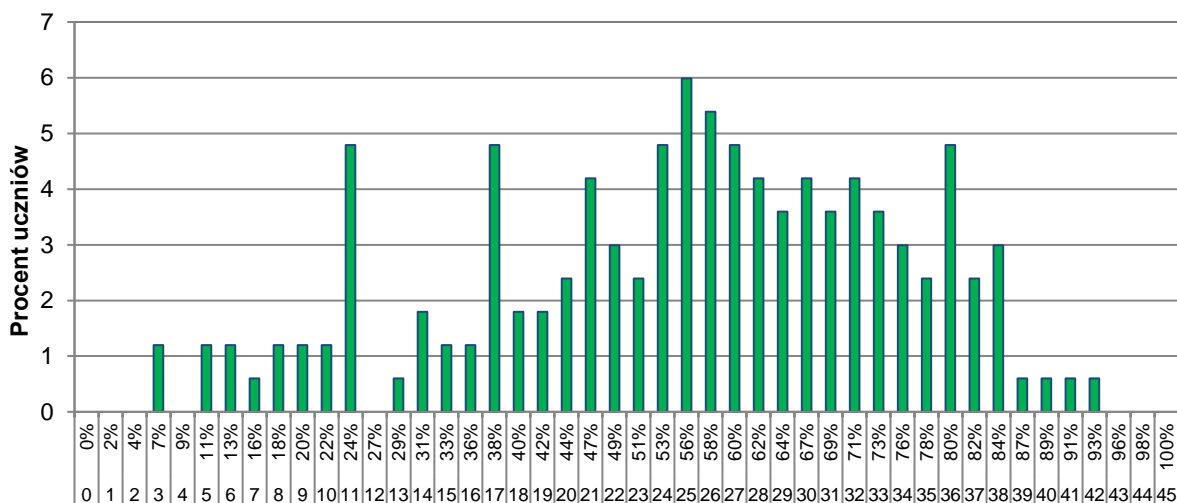
- kształcić umiejętność rozpoznawania odmiennych i nieodmiennych części mowy, a w przypadku odmiennych – doskonalić umiejętność odmiany przez przypadki, w tym szczególnie rzeczowników o nietypowej odmianie
- doskonalić umiejętność określania funkcji składniowych wyrazów w zdaniu
- doskonalić znajomość reguł ortograficznych i zasad interpunkcyjnych.

Podstawowe informacje o arkuszach dostosowanych

Opis arkusza dla uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera

Arkusz zadań z zakresu języka polskiego dla uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera (OPOP-200-2105) został przygotowany zgodnie z zaleceniami specjalistów. Uczniowie otrzymali arkusz dostosowany pod względem merytorycznym: inne teksty niż w arkuszu standardowym, wyjaśnione słownictwo do tekstów źródłowych, uproszczone polecenia do zadań, oraz graficznym: wyróżniono informację o numerze każdego zadania i liczbie punktów możliwych do uzyskania za jego rozwiązanie, zwiększono odstępy między wierszami w tekstach i zastosowano pionowy układ odpowiedzi. Przy każdym zadaniu zamkniętym umieszczono informację o sposobie zaznaczenia właściwej odpowiedzi.

Wyniki uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera

Wynik uzyskany w % i w punktach

WYKRES 5. ROZKŁAD WYNIKÓW UCZNIÓW

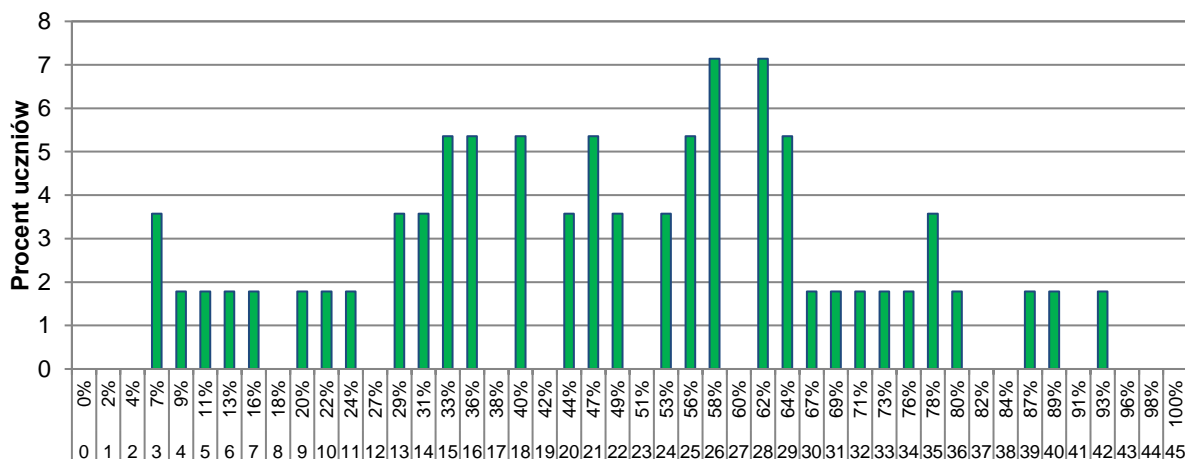
TABELA 12. WYNIKI UCZNIÓW Z AUTYZMEM, W TYM Z ZESPOŁEM ASPERGERA – PARAMETRY STATYSTYCZNE

Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
167	7	93	93	56	55,19	19,91

Opis arkusza dla uczniów słabowidzących i uczniów niewidomych

Arkusze z zakresu języka polskiego dla uczniów słabowidzących i uczniów niewidomych (OPOP-400-2105, OPOP-500-2105, OPOP-600-2105) zostały przygotowane na podstawie arkusza standardowego. Uczniowie słabowidzący otrzymali arkusze, w których dostosowano wielkość czcionki: OPOP-400-2105 – Arial 16 pkt, OPOP-500-2105 – Arial 24 pkt. Dla uczniów niewidomych przygotowano arkusz w brajlu.

Wyniki uczniów słabowidzących i uczniów niewidomych

Wynik uzyskany w % i w punktach

WYKRES 6. ROZKŁAD WYNIKÓW UCZNIÓW

TABELA 13. WYNIKI UCZNIÓW SŁABOWIDZĄCYCH I UCZNIÓW NIEWIDOMYCH – PARAMETRY STATYSTYCZNE

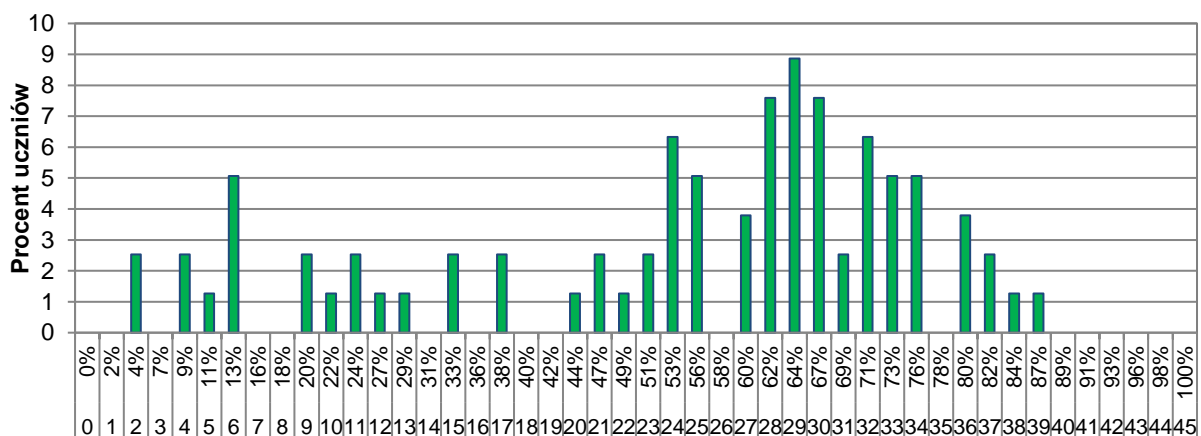
Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
OPOP-400 – 56	7	93	49	58; 62	48,39	21,80
OPOP-500 – 7	-	-	-	-	48,00	-
OPOP-660 – 3					29,00	

* Parametry statystyczne podawane są dla grup liczących 30 lub więcej uczniów.

Opis arkusza dla uczniów słabosłyszących i uczniów niesłyszących

Uczniowie słabosłyszący i niesłyszący rozwiązywali zadania zawarte w arkuszu OPOP-700-2105. Arkusz zawierał 17 zadań zorganizowanych wokół dwóch tekstów zamieszczonych w arkuszu: tekstu literackiego (fragmentu *Latarnika* Henryka Sienkiewicza) oraz tekstu nieliterackiego (*Im więcej czytamy, tym stajemy się lepsi!*). W obu tekstach dodano przypisy, w tekście nieliterackim uproszczono słownictwo. Zadanie 18. wymagało od ucznia napisania wypracowania (rozwprawka albo opowiadanie) na jeden z dwóch tematów do wyboru.

Wyniki uczniów słabosłyszących i uczniów niesłyszących

Wynik uzyskany w % i w punktach

WYKRES 7. ROZKŁAD WYNIKÓW UCZNIÓW

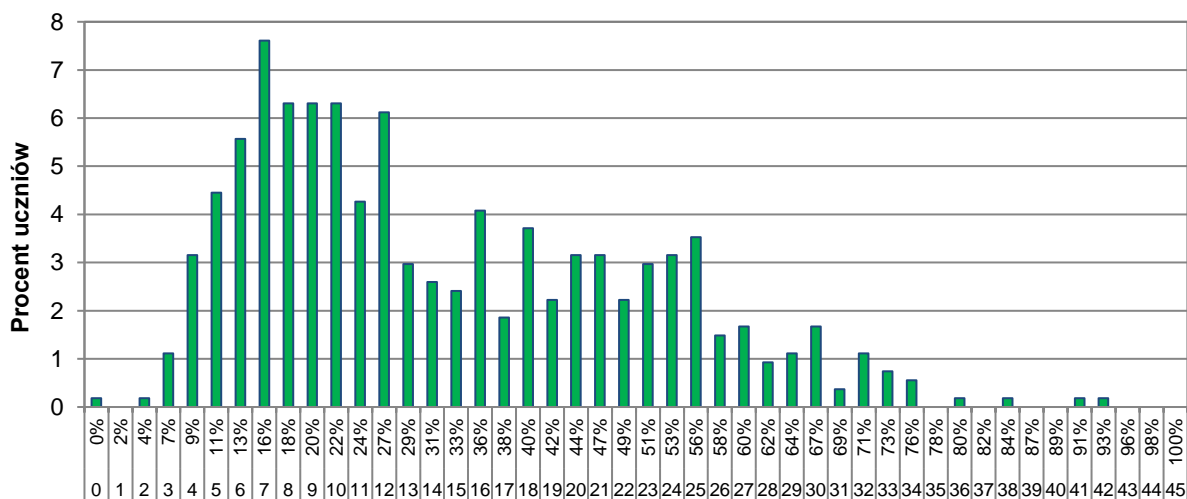
TABELA 14. WYNIKI UCZNIÓW SŁABOSŁYSZĄCYCH I UCZNIÓW NIESŁYSZĄCYCH – PARAMETRY STATYSTYCZNE

Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
79	4	87	62	64	53,68	22,31

Opis arkusza dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim rozwiązywali zadania zawarte w arkuszu OPOP-800-2105. Arkusz zawierał 21 zadań. Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań można było uzyskać maksymalnie 45 punktów. Arkusz składał się z dwóch części. Pierwsza część zawierała 20 zadań zorganizowanych wokół dwóch tekstów zamieszczonych w arkuszu: tekstu literackiego (*Zemsta Aleksandra Fredry*) oraz tekstu nieliterackiego (*Im więcej czytamy, tym stajemy się lepsi!*). Zadania otwarte w tej części arkusza sprawdzały m.in. umiejętność napisania zaproszenia oraz znajomość treści i problematyki wybranych lektur obowiązkowych. W drugiej części arkusza uczeń wybierał jeden z dwóch tematów wypracowania: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym – rozprawkę albo wypowiedź o charakterze twórczym – opowiadanie.

Wyniki uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

Wynik uzyskany w % i w punktach

WYKRES 8. ROZKŁAD WYNIKÓW UCZNIÓW

TABELA 15. WYNIKI UCZNIÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ W STOPNIU LEKKIM – PARAMETRY STATYSTYCZNE

Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
539	0	93	27	16	32,36	17,86

Opis arkusza dla uczniów z afazją

Uczniowie z afazją w tym roku po raz pierwszy otrzymali arkusz dostosowany do ich potrzeb i możliwości – OPOP-900-2105. Arkusz zawierał 18 zadań.

Arkusz składał się z dwóch części. Pierwsza część zawierała 17 zadań zorganizowanych wokół dwóch tekstów zamieszczonych w arkuszu: tekstu literackiego (fragmentu *Latarnik* Henryka Sienkiewicza) oraz tekstu nieliterackiego (*Im więcej czytamy, tym stajemy się lepsi!*). Zadania otwarte w tej części arkusza sprawdzały m.in. umiejętność wyrażania opinii na dany temat, napisania ogłoszenia oraz znajomość treści i problematyki wybranych lektur obowiązkowych. W drugiej części arkusza uczeń wybierał jeden z dwóch tematów wypracowania: rozprawkę albo opowiadanie. Uczniowie otrzymali zadania dostosowane pod względem merytorycznym oraz graficznym: wyróżniono informację o numerze każdego zadania i liczbie punktów możliwych do uzyskania za jego rozwiązanie, uproszczono polecenia do zadań, wyróżniono graficznie treść niektórych zadań zamkniętych. Przy każdym zadaniu zamkniętym umieszczono informację o sposobie zaznaczenia właściwej odpowiedzi.

Wyniki uczniów z afazją

TABELA 16. WYNIKI UCZNIÓW Z AFAZJĄ – PARAMETRY STATYSTYCZNE

Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
26	-	-	-	-	46,65	-

* Parametry statystyczne podawane są dla grup liczących 30 lub więcej uczniów.

Opis arkusza dla uczniów z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym

Uczniowie z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym rozwiązywali zadania zawarte w arkuszu OPOP-Q00-2105. Arkusz zawierał 18 zadań.

Arkusz składał się z dwóch części. Pierwsza część zawierała 17 zadań zorganizowanych wokół dwóch tekstów zamieszczonych w arkuszu: tekstu literackiego (fragmentu *Latarnika* Henryka Sienkiewicza) oraz tekstu nieliterackiego (*Im więcej czytamy, tym stajemy się lepsi!*). Zadania otwarte w tej części arkusza sprawdzały m.in. umiejętność wyrażania opinii na dany temat, napisania ogłoszenia oraz znajomość treści i problematyki wybranych lektur obowiązkowych. W drugiej części arkusza uczeń wybierał jeden z dwóch tematów wypracowania: rozprawkę albo opowiadanie. Uczniowie otrzymali zadania dostosowane pod względem merytorycznym oraz graficznym, wyróżniono informację o numerze każdego zadania i liczbie punktów możliwych do uzyskania za jego rozwiązanie. Przy każdym zadaniu zamkniętym umieszczono informację o sposobie zaznaczenia właściwej odpowiedzi.

Wyniki uczniów z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym

TABELA 17. WYNIKI UCZNIÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ RUCHOWĄ SPOWODOWANĄ MÓZGOWYM PORĄŻENIEM DZIECIĘCYM – PARAMETRY STATYSTYCZNE

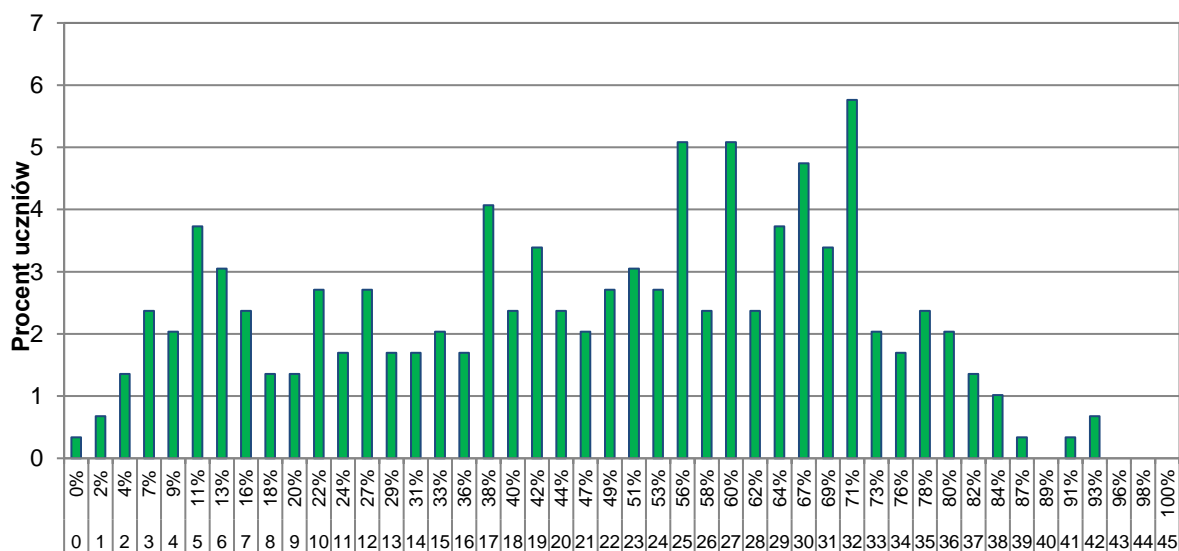
Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
25	-	-	-	-	60,84	

* Parametry statystyczne podawane są dla grup liczących 30 lub więcej uczniów.

Opis arkusza dla uczniów, o których mowa w art. 94a ust. 1 ustawy (cudzoziemcy)

Uczniowie, o których mowa w art. 94a ust. 1 ustawy (cudzoziemcy), rozwiązywali zadania zawarte w arkuszu OPOP-C00-2105. Arkusz składał się z dwóch części. Pierwsza część zawierała 17 zadań zorganizowanych wokół dwóch tekstów zamieszczonych w arkuszu: tekstu literackiego (fragmentu *Latarnika* Henryka Sienkiewicza) oraz tekstu nieliterackiego (*Im więcej czytamy, tym stajemy się lepsi!*). Zadania otwarte w tej części arkusza sprawdzały m.in. umiejętność wyrażania opinii na dany temat, napisania ogłoszenia oraz znajomość treści i problematyki wybranych lektur obowiązkowych. W drugiej części arkusza uczeń wybierał jeden z dwóch tematów wypracowania: rozprawkę albo opowiadanie. Arkusz został dostosowany w taki sposób, aby ograniczona znajomość języka polskiego zdających pozwoliła zrozumieć czytany tekst (teksty źródłowe oraz polecenia zadań). W obu tekstach źródłowych dodano przypisy, uproszczono tekst nieliteracki. Uczniowie otrzymali zadania dostosowane pod względem merytorycznym oraz leksykalnym.

Wyniki uczniów, o których mowa w art. 94a ust. 1 ustawy (cudzoziemcy)

Wynik uzyskany w % i w punktach

WYKRES 9. ROZKŁAD WYNIKÓW UCZNIÓW

TABELA 18. WYNIKI UCZNIÓW, O KTÓRYCH MOWA W ART. 94A UST. 1 USTAWY (CUDZOZIEMCY) – PARAMETRY STATYSTYCZNE

Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
295	0	93	51	71	46,59	23,08

CK
**CENTRALNA
KOMISJA
EGZAMINACYJNA**

OKE

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536-65-00, fax 22 536-65-04
www.cke.gov.pl sekretariat@cke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku

ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320-55-90, fax 58 320-55-91
www.oke.gda.pl komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie

ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616-33-99, fax 32 784-16-08
www.oke.jaworzno.pl oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683-21-99, fax 12 683-21-00
www.oke.krakow.pl oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży

Al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473-71-20, fax 86 473-68-17
www.oke.lomza.pl sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi

ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634-91-33, fax 42 634-91-54
www.oke.lodz.pl sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu

ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854-01-60, fax 61 852-14-41
www.oke.poznan.pl sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie

Plac Europejski 3, 00-844 Warszawa
tel. 22 457-03-35, fax 22 457-03-45
www.oke.waw.pl info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu

ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785-18-94, fax 71 785-18-66
www.oke.wroc.pl sekretariat@oke.wroc.pl